

การศึกษาเฉพาะกรณี

การศึกษาวิเคราะห์ในบทที่ 5 และ 6 เป็นการศึกษางานสังฆพัฒนา โดยใช้แบบสอบถามและการสังเกตการณ์ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันทั้ง 38 ตัวอย่าง เพื่อการเสนอภาพรวมของบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในแง่มุมต่าง ๆ โดยหวังจะให้ภาพรวมดังกล่าวเป็นภาพสะท้อนของงานสังฆพัฒนาในภาคอีสาน

สำหรับในบทนี้ต้องการจะศึกษาทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่ามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยการคัดเลือกตัวแทนของพระสังฆพัฒนาในลักษณะบทบาทต่าง ๆ ทั้ง 4 ลักษณะดังกล่าวนี้ มาศึกษาข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ร่วมอยู่ในชุมชน (participant observation) เพื่อให้สามารถศึกษารายละเอียดของกิจกรรมสังฆพัฒนาว่าในบทบาทแต่ละลักษณะนั้น กิจกรรมสังฆพัฒนาที่ดำเนินการมีหลักการและแนวทางการพัฒนาที่มุ่งไปสู่หลักการพึ่งตนเองของประชาชนหรือไม่ มีอะไรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดความแตกต่างนั้นขึ้น นอกจากนี้ก็ต้องการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและผลกระทบต่อการทำงานพึ่งตนเองของประชาชนจากกิจกรรมสังฆพัฒนา รวมทั้งพยายามศึกษาหาแนวทางและทิศทางที่น่าจะเป็นไปได้ในการเสริมสร้างหลักการพึ่งตนเอง ในการพัฒนาชนบทภาคอีสาน

โดยในการศึกษาถึงประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากจะศึกษาข้อมูลจากตัวพระสังฆพัฒนาเพิ่มเติมในรายละเอียดต่าง ๆ แล้ว ยังจะศึกษาข้อเท็จจริงในแง่มุมต่าง ๆ โดยอาศัยการประเมินหรือภาพสะท้อนจากความคิดเห็นของประชาชนในงานสังฆพัฒนา รวมทั้งภาพสะท้อนในแนวทางและปัญหาการพัฒนาชนบทของประชาชนโดยการประเมินจากประชาชนเองด้วย

การศึกษาเฉพาะกรณีครั้งนี้ ได้คัดเลือกตัวอย่างพระสังฆพัฒนาในบทบาทต่าง ๆ มาลักษณะละ 1 รูป เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ของพระสังฆพัฒนาทั้งหมดที่อยู่ในกลุ่มของบทบาทการพัฒนาลักษณะเดียวกัน ในการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อการศึกษาเฉพาะกรณีนี้ นอกจากจะได้

พิจารณาคัดเลือกจากแบบสอบถามแล้วยังได้ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้รู้ในด้านนี้ จนค่อนข้างแน่ใจว่าเป็นตัวอย่างที่เหมาะสมของแต่ละลักษณะบทบาทแล้ว

จากการพิจารณาคัดเลือกอย่างละเอียด ได้ตัวแทนในการศึกษาเฉพาะกรณีบทบาท
สังฆพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

(1) บทบาทสงเคราะห์พัฒนาได้แก่ พระครูญาณวิสุทธิคุณ วัดป่าศรีสุธาทิพย์ บ้าน
หนองเม็ก ต.หนองเม็ก อ.หนองหาน จ.อุดรธานี

(2) บทบาทผู้นำการพัฒนา ได้แก่ พระอาจารย์ ปัญญาธโร วัดทุ่งสว่าง บ้านน้อยทุ่ง
สว่าง ต.หินลาด อ.คานชนบท จ.นครราชสีมา

(3) บทบาทผู้ประสานงานพัฒนา ได้แก่ พระสนอง ธัมมธโร วัดบ้านเป่า บ้าน
เป่า ต.เหล่าเสือโก้ก อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

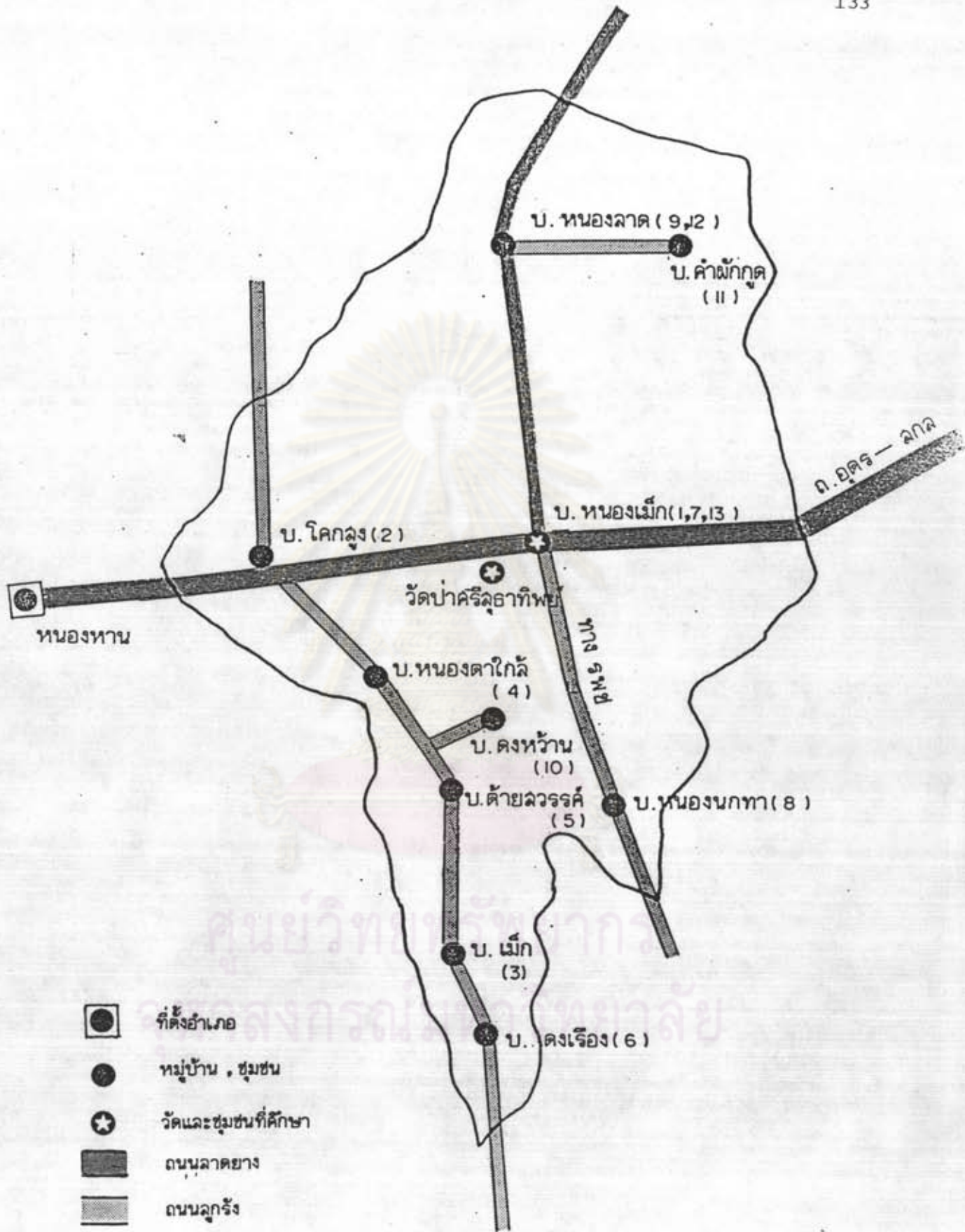
(4) บทบาทที่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาได้แก่ พระอำคา ปัญญาธโร วัดสว่างแจ้ง
แสง ต.กุศขอนแก่น อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น

ดังจะได้เสนอรายละเอียดการศึกษาวิเคราะห์เป็นลำดับไป ดังต่อไปนี้

1. พระครูญาณวิสุทธิคุณ : พระสังฆพัฒนาแบบสงเคราะห์พัฒนา

พระครูญาณวิสุทธิคุณ เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าศรีสุธาทิพย์ และเป็นรองเจ้าคณะอำเภอบึง
ปัจจุบันท่านอายุ 57 ปี บวชมาแล้ว 37 พรรษา ท่านเองไม่ใช่คนเกิดในชุมชนบ้านหนองเม็ก แต่
ก็อพยพมาอยู่อาศัยพร้อมแม่ตั้งแต่อายุเพียง 4-5 ปี ซึ่งตอนนั้นเป็นช่วงที่ชาวบ้านเริ่มเข้ามา
อยู่รวมกันเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมในชุมชนนี้ใหม่ๆ ชุมชนก็ขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่ง
ปัจจุบันชุมชนบ้านหนองเม็กประกอบด้วย 3 หมู่บ้านคือ หมู่ 1, 7 และ 13 มีประชากรตั้งครัวเรือน
อยู่รวมกันทั้งสิ้นกว่า 200 หลังคาเรือน จากการที่ท่านมาอยู่ในชุมชนบ้านหนองเม็กตั้งแต่เด็ก ๆ
จึงมีความผูกพันและคิดว่าท่านเป็นคนพื้นเพหมู่บ้านแห่งนี้

นับตั้งแต่สมัยพระครูญาณวิสุทธิคุณยังเด็กอยู่ก็มีความผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา มีโอกาสได้
ติดตามพระผู้ใหญ่ที่เป็นญาติกันท่านหนึ่ง ไปบำเพ็ญภาวนาตามป่าเขาตั้งแต่เพิ่งจะจบชั้น ป.4 จน

แผนที่ 7-1 วัดป่าศรีอุทาทิพย์ บ้านหนองเม็ก ต. หนองเม็ก อ. หนองหาน จ. อุดรธานี

กระทั่งอายุถึงเกณฑ์ขวจึงได้มาบวชอยู่ที่วัดศิริมงคล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตชุมชนบ้านหนองเม็ก จากนั้นก็เดินทางออกไปศึกษาธรรมในกรุงเทพมหานครบาง จังหวัดนครราชสีมาบ้าง จนกระทั่งปี 2495 จึงได้กลับมาสร้างวัดบ้านขึ้น เริ่มจากปลูกเป็นกระท่อมเล็ก ๆ ในพื้นที่ของพ่อแม่ ซึ่งก็เริ่มขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยมาจนกระทั่งปี 2500 จึงเริ่มเป็นรูปร่างของวัด และก็ได้ก่อสร้างเพิ่มเติมเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ในช่วงที่กำลังสร้างวัดอยู่นี้ท่านเองก็ได้ไปศึกษาธรรมในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยมีลูกศิษย์ของท่านอยู่จำพรรษาที่วัดนี้ จนกระทั่งปี 2507 ท่านจึงได้มาจำพรรษาที่วัดนี้อย่างถาวร รวมระยะเวลาที่จำพรรษาที่วัดนี้อย่างถาวร 20 พรรษา

ประสบการณ์การทำงานสังฆพัฒนาของท่านเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2500 โดยเริ่มทำงานสังฆพัฒนาอาชีพและยาสมุนไพรเรื่อยมา กอปรกับคิดและดำเนินการช่วยเหลือตนเองโดยลักษณะงานสังฆพัฒนาของท่านเป็นลักษณะงานสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน โดยไม่คิดค่าตอบแทนหรือคอกผลจากการทำงานแต่อย่างใด

งานสังฆพัฒนาอาชีพของท่านเริ่มต้นจากการให้เงินสนับสนุนการลงทุนแก่ประชาชน ในบ้านหนองเม็กที่มีความประสงค์อยากจะทำงานอาชีพบางอย่างเพื่อหารายได้พิเศษแก่ครอบครัวแต่ไม่มีเงินลงทุน ท่านจะสนับสนุนให้กู้ยืมเงินไปลงทุนโดยให้ประชาชนรวมกันเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพขึ้น เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า ท่านจะให้ยืมเงินไปลงทุนผลิตเมื่อใดก็ได้ให้แบ่งปันกันแล้วนำเงินทุนมาคืนโดยไม่คิดคอกผลอะไร การรวมกลุ่มเช่นนี้เป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ บางครั้งก็ไม่ถึง 20 คน บางครั้งก็เกิน และมีกิจกรรมเป็นช่วง ๆ ไม่ได้ต่อเนื่อง แต่ก็มีอยู่ทุกปี ซึ่งตอนช่วงแรก ๆ จะมีหลายกลุ่ม แต่เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลานาน และเมื่อแบ่งผลกำไรกันแล้วก็น้อย จึงมีผู้ถอนตัวออกไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบันมีเหลือเพียง 2 กลุ่มคือ กลุ่มสังฆพัฒนาอาชีพบ้านสงววย ต.หนองหลัก กิ่งอ.ไชยวาน ซึ่งกู้เงินลงทุนไปประมาณ 7,000 บาท และกลุ่มสังฆพัฒนาอาชีพบ้านดงบัง ต.บ้านยา อ.หนองหาน ได้กู้ยืมเงินไปลงทุนประมาณ 5,000 บาท ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ยังได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือด้านเงินทุนในแบบหมุนเวียน เช่นเดิม

การเข้ามาทำงานสังฆพัฒนาของท่านเกิดขึ้นจากอุปนิสัยดั้งเดิมของท่านที่ชอบการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่น และเมื่อท่านได้ออกไปอบรมเผยแพร่พุทธธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ตามโครงการพระธรรมทูต ท่านก็ได้รับทราบถึงความยากจนของชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ยิ่งเป็นแรงผลักดัน

ค้นให้ท่านมุ่งมั่นที่จะอบรมสั่งสอนประชาชนมิให้เกียจคร้าน ควรจะประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง แต่ในภายหลังกท่านได้รับคำกล่าววาทะทบทจากบุคคลหลายๆ ฝ่ายว่าก็แค่คิดและสั่งสอน ท่านจึงได้เปลี่ยนแปลงยุทธวิธีใหม่ด้วยการลงมือทำงานเองโดยพยายามทำงานต่างๆ ด้วยตนเองไม่ขอความช่วยเหลือจากใคร และมุ่งมั่นที่จะทำงานช่วยเหลือผู้อื่นโดยมิได้สนใจว่าจะมีคนสนใจเข้าร่วมงานของท่านมากหรือน้อยเพียงใด กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านมิได้คาดหวังถึงผลตอบแทนใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ประการสำคัญท่านต้องการผู้เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ท่านยินดีที่จะสละผลประโยชน์ทุกประการ เพื่อมุ่งหวังให้กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านได้ประสบผลสำเร็จตามที่ท่านมุ่งหวังไว้

งานสังฆพัฒนาที่ท่านดำเนินการผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ สามารถจำแนกให้เห็นถึงหลักการ แนวทาง และผลกระทบที่มีต่อประชาชนได้ดังต่อไปนี้

ก. หลักการและแนวทางของงานสังฆพัฒนาชุมชน

"การพัฒนาชุมชนจะบังเกิดผลสำเร็จ ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา และสาธารณสุข) เป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ ก็ควรจะต้งดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาค้นจิตใจ (การพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม) ด้วย เพราะถ้าเน้นด้านวัตถุมากเกินไป อาจจะทำให้ชุมชนชนหมี่ความเจริญ ชาวชนหมี่ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี แต่กลับไม่รู้จักใช้เงินทอง และความเจริญเหล่านั้นเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและสอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานของแต่ละคน หรือแต่ละครอบครัว" จากแนวความคิดการพัฒนาของท่านเช่นนี้ สามารถแยกแยะได้เป็น 3 องค์ประกอบ คือ

(1) การพัฒนาอาชีพ เป็นแนวความคิดและกลยุทธ์ทางการพัฒนาที่ท่านต้องการพัฒนาให้ชาวชนบทได้รับการฝึกอบรม และฝึกฝนตนเองให้สามารถนำความรู้ต่างๆ ไปใช้ประโยชน์เพื่อการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานบางประการทั้งของตนเองและครอบครัว อีกทั้งยังอาจจะนำไปประกอบอาชีพได้หากบุคคลนั้นมีโอกาสและศักยภาพเพียงพอ

(2) การปรับปรุงคุณภาพชีวิต กล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดหลักของท่าน ที่ต้องการให้ชาวชนบทสามารถนำเอาความรู้และประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมในงานสังฆพัฒนาชุมชน ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งปัญหาของชาวชนบทที่ท่านให้ความสำคัญมาก คือ ปัญหา

ความยากจน และสภาพความเป็นอยู่ที่ขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน ท่านจึงได้มุ่งมั่นที่จะพยายามผลิตยาสมุนไพร เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่ายในราคาถูก เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ชาวชนบทมีโอกาสได้บริโภคเพื่อการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองได้ถ้วนทั่ว

(3) การพัฒนาจิตใจ เป็นแนวทางที่จะช่วยสนับสนุนแนวความคิด การปรับปรุงคุณภาพชีวิต ท่านเองมีความคิดพื้นฐานอยู่ประการหนึ่งว่า ชาวชนบทยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาด้านจิตใจของท่านจะมุ่งอบรมสั่งสอนให้ชาวชนบทได้ทราบซึ่งในศาสนธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยพยายามให้การฝึกฝนด้วยการปฏิบัติอย่างจริงจังร่วมกัน ในขณะที่เข้าร่วมงานสังฆพัฒนา

จากแนวความคิดการพัฒนาทั้งสามองค์ประกอบนั้น พระครูญาณวิสุทธิคุณให้ความสำคัญต่อแนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ การพัฒนาอาชีพของท่านที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้ได้รับการฝึกฝนอบรมนำความรู้ไปใช้ในวิถีประจำวันมากกว่าการนำไปประกอบอาชีพ การพัฒนาด้านจิตใจก็เช่นกัน ท่านมีความมุ่งหวังที่จะให้ผู้เข้าร่วมงานสังฆพัฒนาได้ทราบถึงแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัญหาสังคมที่แต่ละบุคคลประสบอยู่ ด้วยการนำหลักศาสนธรรมไปปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัว

ในการทำงานสังฆพัฒนาของท่าน กล่าวได้ว่าเป็นผลสะท้อนมาจาก ลักษณะนิสัยดั้งเดิมของท่าน ที่ชอบให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่น ดังนั้นงานสังฆพัฒนาของท่านจึงเป็นไปในรูปแบบของการสงเคราะห์ชุมชน กิจกรรมทุกกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ท่านคิดและจัดหาเงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์มาดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ ท่านพยายามไม่ขอความช่วยเหลือจากใคร ต้องการช่วยเหลือตนเองเพื่อความอิสระในการดำเนินงาน เพราะงานของท่านเป็นลักษณะของการให้บริการ และไม่มี การติดตามประเมินผลหลังจากที่ผู้เข้าร่วมจบหลักสูตรการฝึกอบรมแล้ว อันเป็นแนวทางหรือกลยุทธ์ที่กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการสงเคราะห์พัฒนาประชาชน

กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสงเคราะห์อย่างแท้จริง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะต้องเข้ามาพักอาศัยอยู่ที่วัดตลอดช่วงที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยทางวัดจะเป็นผู้จัดการค่านอาหารการกินและที่พักให้ทั้งหมด ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะครอบคลุมหมด ทั้งชาวบ้าน ภิกษุสาม-

เนตร และซี ซึ่งผู้เข้าร่วมทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติไปตามกรอบที่ท่านกำหนดไว้ทุกประการทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการจะส่งผลอย่างสัมพันธ์ต่อเนื่องซึ่งกันและกัน และมีผลโดยตรงต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ท่านกำหนดไว้

ในกิจกรรมต่าง ๆ ท่านจะจัดกิจกรรมหลักไว้ให้แก่ผู้เข้าร่วมแตกต่างกันไป พร้อมทั้งมีกิจกรรมอื่น ๆ เป็นกิจกรรมเสริม เพื่อการฝึกฝนให้เกิดการพัฒนาตัวบุคคล ชาวบ้านและซีมีกิจกรรมหลักคือการฝึกฝนวิชาชีพ กิจกรรมเสริมคือการศึกษาศาสนธรรมและการทำยาสมุนไพร ส่วนภิกษุสามเณรมีกิจกรรมหลักคือ ศีลสมาธิธรรม กิจกรรมเสริมคือการทำยาสมุนไพร

สำหรับชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมสังฆพัฒนา ท่านพระครูญาณวิสุทธิคุณ มิได้จำกัดขอบเขตเฉพาะในหมู่บ้านหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ใครก็ตามที่มีจิตศรัทธาและสนใจจะเข้าร่วมสามารถเข้ามาสมัครได้ทุกคนและไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระยะเวลาของการเข้าร่วมกิจกรรมหรือจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทุกประการขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เข้าร่วมเอง มีเงื่อนไขเพียงประการเดียวคือ ผู้ที่เข้าร่วมโครงการสังฆพัฒนาจะต้องปฏิบัติไปตามกรอบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตลอดช่วงที่เข้าร่วมโครงการ

กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านที่ดำเนินการผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันสามารถจำแนกลักษณะโครงการและกิจกรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ กิจกรรมสังฆพัฒนาที่ท่านคิดและดำเนินการเอง ลักษณะหนึ่ง อีกลักษณะหนึ่งคือกิจกรรมสังฆพัฒนาที่ท่านทำงานประสานร่วมกับพระสังฆาธิการระดับปกครองรูปอื่น ๆ ในลักษณะเป็นคณะสงฆ์ ตามสภาพของรองเจ้าคณะอำเภอ ท่านเองต้องสรวมบทบาทอยู่ 2 บทบาทในขณะเดียวกัน แต่ท่านก็มุ่งให้ความสำคัญของงานสังฆพัฒนาที่ท่านคิดและดำเนินการเองมากกว่า คงจะได้อธิบายถึงรายละเอียดเป็นลำดับไป

1) กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านเอง

ก) โครงการประเภทสังฆพัฒนาอาชีพ

กิจกรรมหลักของโครงการนี้คือการฝึกอบรมด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า สบง จีวร ในบางรุ่นอาจสอนเย็บปักถักร้อย ทอผ้าด้วยกี่กระตุกควบคู่กันไป การฝึกอบรมจะเปิดรับสอนเป็น

รุ่น ๆ รุ่นหนึ่ง ๆ มีจำนวนประมาณ 30-50 คน โดยใช้เวลาสอน 4 เดือน ถ้าหากรุ่นใดมีผู้เข้ารับการศึกษาไม่เกิน 30 คนจะให้ชี้ในวัดช่วยสอน (มีชี้ 2-3 คนที่สามารถสอนได้) แต่ถ้ามีจำนวนมากจะจ้างครูมาช่วยสอน ในการฝึกอบรมแต่ละรุ่นอาจจะสอนหลาย ๆ คำนไปพร้อม ๆ กัน ตามแต่ความต้องการของผู้เข้ารับการศึกษาว่าต้องการจะศึกษาเล่าเรียนด้านใดบ้าง โดยจะต้องมาสมัครและแจ้งความจำนงค์ไว้ล่วงหน้า

โครงการสังฆพัฒนาอาชีพนี้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี 2523 จนกระทั่งบัดนี้มีผู้จบการศึกษาตามโครงการนี้ราว 700-800 คน ผู้ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง มีผู้ชายมาสมัครเข้ารับการศึกษาในค่านช่างตัดผมช่าง ช่างไม้ช่าง ผู้หญิงที่เข้ามารับการฝึกอบรมจะมี 2 ประเภทคือ ประเภทหนึ่งมาบวชชีแล้วเข้าศึกษาธรรมพร้อม ๆ กับการฝึกฝนอาชีพ อีกประเภทหนึ่งคือเด็กผู้หญิงลูกหลานชาวบ้านที่สนใจอยากเข้ามาฝึกฝนอาชีพ ซึ่งถ้าหากมีได้มีภูมิสำเนาอยู่ในชุมชนใกล้เคียงก็ต้องมาพักอาศัยอยู่ที่วัด

งานสังฆพัฒนาอาชีพได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิอาเซียในปี 2525 โดยได้รับจักรเย็บผ้ามา 10 หลัง ปี 2526 ได้รับความช่วยเหลือเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ และค่าจ้างครูช่วยสอนรวมจำนวน 18,000 บาท แต่สำหรับในปีต่อ ๆ ไปทางมูลนิธิอาเซียจะงดให้ความช่วยเหลือเพราะต้องการให้ทางวัดช่วยเหลือตนเองในการทำงาน แต่อาจจะให้ความช่วยเหลือบ้างเล็กน้อยตามความจำเป็นซึ่งจะพิจารณาไปตามโครงการที่เขียนเสนอไป

ปัจจุบันศูนย์สังฆพัฒนาอาชีพของทางวัดมีจักรเย็บผ้าทั้งสิ้น 19 หลัง เป็นของทางวัดเอง 4 หลัง มูลนิธิอาเซียให้มา 10 หลัง สภาสังคมสงเคราะห์อุตรธานีให้ความช่วยเหลือมาอีก 3 หลัง และยืมจากโรงเรียนบางหนองเม็กอีก 2 หลัง

ผู้เข้ารับการศึกษาในรุ่นปัจจุบัน (กรกฎาคม-ตุลาคม 2527) มีจำนวน 14 คนเป็นชี้ 8 คน และเด็กผู้หญิงอีก 6 คน สาเหตุที่รุ่นนี้มีผู้เข้ารับการศึกษาน้อยเพราะเป็นช่วงของฤดูการทำนา โดยรุ่นนี้มีชี้เป็นผู้สอนเพียงคนเดียว คือ ชีวีไล จันทรแก้ว ซึ่งมาบวชอยู่ที่วัดนี้ตั้งแต่ปี 2517 และช่วยงานฝึกอบรมตัดเย็บเสื้อผ้ามาโดยตลอด

โครงการสังฆพัฒนาอาชีพพระครูญาณวิสุทธิคุณเป็นผู้อำนวยการเองทั้งในด้านการจัดหาทุน วัสดุอุปกรณ์ พร้อมทั้งการติดต่อนำเอาผลงานที่ผลิตได้ไปขายเพื่อนำเงินมาเป็นทุนสำรองดำเนินการต่อไป ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนบ้างคือจากมูลนิธิอาเซีย (ช่วงปี 2525-2526) สำหรับหน่วยงานของทางราชการ ก็มีเพียงกรมการศึกษาเอกชนโรงเรียน (ปี 2526) มาช่วยสอนพร้อมทั้งให้ประกาศนียบัตรแก่ผู้จบการฝึกอบรม แต่ก็เพียงปีเดียวนอกจากนี้ไม่มีหน่วยราชการใดมาให้ความสนับสนุนอีกเลย โดยทางวัดเองก็พยายามช่วยตนเองไม่ติดต่อขอความช่วยเหลือจากใครอีก

ข) โครงการยาสมุนไพร

โครงการนี้ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2500 โดยเริ่มทดลองทำยาสมุนไพรที่ได้รับการศึกษาจากวัดโพธิ์ และที่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในช่วงแรกได้ผลิตยาสมุนไพรเพียงเล็กน้อย มีเป้าหมายเพื่อไว้ใช้เองภายในวัดและแจกจ่ายแก่ประชาชนบ้าง จนกระทั่งปี 2527 จึงได้เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังตามโครงการสวนป่าสมุนไพร ซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่มีความรู้ทางด้านสมุนไพรผลิตยาสมุนไพร เพื่อช่วยเหลือประชาชนในชนบทที่อยู่ห่างไกลได้มียารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนชนบทที่แพทยพยาบาลแผนปัจจุบันไม่สามารถเข้าไปให้บริการได้อย่างทั่วถึง

ปัจจุบันพระครูญาณวิสุทธิคุณ ผลิตยาสมุนไพรอย่างจริงจัง มียาสมุนไพรที่ผลิตหลายประเภทด้วยกัน เช่น เถารางจืด น้ำมันคุณพระ สมุนไพรวาน 108 และในช่วงปัจจุบันมุ่งผลิตยาบำรุงเลือด และยาประคอง โดยเริ่มมีการผลิตเพื่อการจำหน่ายในราคาถูกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ชนบทห่างไกล โดยใช้วัดในหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงเป็นศูนย์กลางจำหน่ายแก่ประชาชนในชุมชนที่วัดนั้นตั้งอยู่ การจำหน่ายมิได้หวังกำไรทางการค้ามากนัก ให้อิสระแก่ทางวัดที่รับไปสามารถแจกหรือขายก็ได้ ถ้าขายจะขายในราคาสูงกว่าต้นทุนการผลิตประมาณ 1-2 บาทหรือตามจิตศรัทธาของประชาชนที่จะให้และอาจจะขายในลักษณะของเงินเชื่อด้วยก็ได้ เพื่อให้คนยากจนได้มีโอกาสใช้ยา

ในอนาคตหากยาสมุนไพรของทางวัดป่าศรีสุธาทิพย์เป็นที่นิยมของประชาชนทางวัดก็หวังที่จะได้จำหน่ายออกไปแก่ประชาชนในวงกว้างขึ้นไป และอาจจะผลิตเพื่อการค้า

อย่างจริงจัง เพราะต้องการให้มีเงินทุนหมุนเวียนในการผลิต ให้ออกเพียงแก่ความต้องการของประชาชน ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ประชาชนได้ชื้อยาไปรักษาพยาบาลในราคาถูกลงแล้ว ผลกำไรที่ได้จะนำไปจัดทำโครงการสังคมพัฒนาอื่น ๆ ให้สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องสืบไปได้

การผลิตยาสมุนไพร ถือเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์และสามเณรในวัดโดยใช้เวลาที่ว่างจากการศึกษาธรรมมาช่วยกันผลิตยาสมุนไพร ทั้งนี้เพื่อวัตถุประสงค์สำคัญ คือการใช้เวลาว่างของพระสงฆ์และสามเณรให้เป็นประโยชน์เพื่อการฝึกฝนความขยันหมั่นเพียรในการทำงานให้แก่พระสงฆ์และสามเณร และเพื่อประโยชน์ในอนาคตเมื่อยามที่ลาสิกขาไปแล้วอาจจะไปผลิตไว้บริโภคเองด้วย

ค) โครงการธรรมศึกษา

โครงการนี้ถือเป็นกิจกรรมหลักของทุกคนภายในวัด ทั้งพระสงฆ์ สามเณร และผู้อาศัยในวัด (ทั้งคนชราและเด็กผู้หญิงที่มาฝึกฝนอาชีพ) เป็นโครงการที่มุ่งให้การศึกษาด้านธรรมในทุกระดับ นับตั้งแต่ขั้นธรรมตรีเป็นต้นไป โดยพระครูญาณวิสุทธวิคุณเป็นผู้สอนเอง โครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้ เป็นสาวกและพุทธมามกะที่ดีของพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วยังอาจจะนำไปช่วยสอนให้แก่บุคคลอื่นที่กำลังหลงผิดอยู่ด้วย

นอกจากการสอนในห้องเรียนแล้วโครงการธรรมศึกษายังครอบคลุมไปถึงการฝึกปฏิบัติด้วย กล่าวคือทุกคนจะต้องสวดมนต์ทำวัตรทั้งในตอนเช้าและตอนเย็นทุกวัน และมีการนั่งวิปัสสนากรรมฐานด้วย เป้าหมายของการปฏิบัติเช่นนี้ก็เพื่อการฝึกฝนให้เกิดความสงบทางจิตใจ รู้จักถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น เพื่อให้เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบอยู่ในกรอบของศีลธรรมเมื่อได้ลาสิกขาหรือกลับไปอยู่บ้านของตนแล้ว

โครงการธรรมศึกษานี้เน้นหนักในช่วงเข้าพรรษาตลอด 3 เดือน หลังจากออกพรรษาแล้วจะมีแต่เพียงการสวดมนต์ทำวัตร และการฝึกวิปัสสนากรรมฐานเท่านั้น ไม่มีการสอนในห้องเรียน ผู้เข้าร่วมโครงการจะมีจำนวนมากหรือน้อยไปตามจำนวนพระสงฆ์ สามเณร

และชี้ที่มาปวารณาตัวในช่วงเช้าพรรษา และผู้อาศัยในวัดตามช่วงเวลาในแต่ละปี

ง) โครงการมูลนิธิพระครูญาณวิสุทธิคุณ

โครงการนี้เริ่มขึ้นในปี 2515 สืบเนื่องมาจากการได้รับพัชยศเป็นพระครู ซึ่งทางกรมการศาสนาให้เงินมาก่อนหนึ่งประมาณเกือบ 1,000 บาท ในการรับพัชศนี้ทางประชาชนที่ศรัทธามาจัดงานฉลองพัชศให้ พร้อมกันนั้นก็มีการบริจาคเงินให้ทางวัดสมทบมาด้วย พระครูญาณวิสุทธิคุณจึงรวบรวมนำไปฝากธนาคาร และจัดตั้งเป็นกองทุนของมูลนิธิพระครูญาณวิสุทธิคุณ หลังจากนั้นก็มีผู้มาบริจาคสมทบเรื่อยมา

พระครูญาณวิสุทธิคุณได้จัดตั้งกรรมการของมูลนิธิขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อดูแลผลประโยชน์ และนำเงินจากกองทุนนี้ไปทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน โดยนำเงินไปให้ประชาชนกู้ยืมไปทำประโยชน์ในการลงทุนทางสัมมาอาชีพ กรรมการจะเป็นผู้พิจารณาบุคคลที่เหมาะสมจะให้กู้ยืม มีเกณฑ์ที่ใช้คือจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีมีศีลธรรม และเป็นผู้ประกอบสัมมาอาชีพ พร้อมทั้งจะต้องนำเงินที่กู้ยืมไปใช้ประโยชน์จริงๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นผู้มากู้ยืมไปลงทุนทางเกษตรกรรม เงื่อนไขการกู้ยืม คือ จะกู้ยืมได้สูงสุดไม่เกิน 5,000 บาท โดยผู้กู้จะต้องเสียดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละ 3 บาท/เดือน การชำระคืนผู้กู้จะเป็นผู้กำหนดเองในสัญญา โดยกรรมการมีสิทธิจะพิจารณาไปตามความเหมาะสมทั้งในด้านจำนวนเงินที่ให้และช่วงเวลาชำระคืน

ปัจจุบันมูลนิธินี้มีเงินอยู่รวมประมาณ 1 แสนบาท ทั้งจากการบริจาคสมทบและจากการนำดอกเบี้ยไปฝากสมทบด้วย ดอกเบี้ยที่ได้จากการให้กู้ยืมในราว 3,000 บาท/เดือนซึ่งในปัจจุบันดอกเบี้ยจำนวนนี้พระครูญาณวิสุทธิคุณนำมาใช้จ่ายภายในวัดและในงานสังฆพัฒนาต่าง ๆ

โครงการนี้พระครูญาณวิสุทธิคุณไม่ได้เป็นผู้บริหาร มีกรรมการมูลนิธิเป็นผู้ดำเนินการเอง ทั้งในด้านพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ การชำระดอกเบี้ยและเงินต้น การติดตามสภาพการใช้เงินตามวัตถุประสงค์ที่กู้ยืม และการบริหารงานของมูลนิธิในด้านอื่น ๆ แต่ท่านจะเป็นร่วมผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการอนุมัติเงินกู้

2) กิจกรรมสังคมที่ประสานกับคณะสงฆ์

ก) โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.)

เป็นโครงการที่มุ่งอบรมให้ความรู้ ในด้านชีวิตความเป็นอยู่ และปัญหาการค้า เน้นชีวิตของประชาชนในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอหนองหาน กิ่งอำเภอไชยวาน และกิ่งอำเภอทุ่งฝน โครงการอปต.นี้เป็นโครงการร่วมกันระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร ทางฝ่ายศาสนจักรจะประกอบด้วยพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ที่มีความรู้จากวัดต่าง ๆ ภายในอำเภอหนองหาน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของอำเภอ ร่วมกันให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนในตำบลต่าง ๆ 7 ตำบลด้วยกัน คือ สัมมาชีพ ศิลธรรม สาธารณสุข ศึกษาสงเคราะห์ กตัญญูทเวที สามัคคีธรรม และสันติสุข

งานอปต. นี้เริ่มดำเนินการในช่วงเข้าพรรษา และอาจจะเลยไปถึงหลังออกพรรษาไปแล้วด้วย โดยครอบคลุมพื้นที่ 18 ตำบลของ 3 อำเภอคังลาว การอบรมแต่ละครั้งทางเจ้าคณะอำเภอและรองเจ้าคณะอำเภออีก 2 องค์ จะเป็นผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่อำเภอ เพื่อกำหนดช่วงเวลาในการออกอบรมประชาชน

การอบรมแต่ละครั้งจะอบรมตำบลละ 1 วัน โดยกำหนดจุดรวมประชาชนในจุดใดจุดหนึ่ง อาจจะเป็นวัดหรือโรงเรียนก็ได้ โดยเฉลี่ยในแต่ละแห่งจะมีประชาชนมาเข้าร่วมประมาณ 300 คน ซึ่งจะมีการนัดประชาชนไว้ก่อนล่วงหน้า บางครั้งถ้ามีวิทยากรอบรมไปรวมกันครั้งละมาก ๆ อาจจะมีคนอบรมพร้อม ๆ กันหลายตำบลหรือหลายเขต (ตำบลใหญ่ ๆ จะแยกเป็นหลายเขต เช่น ตำบลหนองเม็กแยกเป็น 4 เขต เป็นต้น) โดยการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนวิทยากรกันไป ช่วงเข้าอบรมในแห่งหนึ่ง บ่ายเดินทางไปอีกแห่งหนึ่ง

ข) โครงการฝึกอบรมการวิปัสสนากรรมฐาน

โครงการนี้ สืบเนื่องมาจากงานอบรมวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางเดิมของสังฆมนตรีองค์การปกครอง ตั้งแต่สมัยพระพิมลธรรมเป็นสังฆมนตรี ภายหลังเมื่อเปลี่ยนมาเป็น

ปกครองโดยคณะกรรมการ งานนี้ก็มีได้ลมเล็กไปโดยดำเนินการสืบต่อกันมาในนามองค์การวิปัส-
สนาธุระแห่งประเทศไทย (แบ่งออกเป็น 2 กองคือ กองการวิปัสสนาธุระเคลื่อนที่เฉพาะกาล
และกองการวิปัสสนาธุระประจำ) ในความควบคุมดูแลของ พระพิมลธรรม กับพระเทพสิทธิมนี
(อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทย)

องค์การวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทยนี้ เป็นองค์การอิสระไม่ขึ้นกับเดระสมา
คม มีพระสงฆ์เข้าร่วมทำงานขององค์การรวมทั่วประเทศประมาณ 2,000 รูปเป็นพระผู้ใหญ่ทาง
การวิปัสสนาประมาณ 300 รูป ซึ่งจะกระจายกันออกอบรมประชาชนเพื่อฝึกฝนการวิปัสสนากรรม
ฐานไปทั่วประเทศ

การดำเนินการตามโครงการนี้ จะดำเนินการไปตามหมายกำหนดการที่ทาง
องค์การวิปัสสนาธุระแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งที่ประชาชนหรือผู้สนใจไปนิมนต์ทางองค์
การ และลักษณะที่ทางองค์การเห็นว่าเหมาะสมจะไปอบรมในบริเวณใด นอกจากนี้บางครั้งก็มี
ประชาชนที่ศรัทธามานิมนต์ที่วัด ซึ่งพระครูญาณวิสุทธิคุณก็ออกไปฝึกอบรมให้

การอบรมวิปัสสนากรรมฐานจะมีขึ้นทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในช่วงประ
มาณเดือนพฤษภาคม (1-31 พฤษภาคม) โดยจะไปตามจุดนัดของจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งจะกำหนดไว้
จังหวัดละ 1 แห่ง การฝึกอบรมกำหนดไว้ประมาณ 6 วัน แต่อาจจะลดเหลือเพียง 1-2 วันก็ได้
ตามแต่จิตศรัทธาของผู้เข้ารับการอบรม

ผู้เข้ารับการอบรมจะมีทั้งพระสงฆ์ สามเณร และชาวบ้านทั่วไป ซึ่งในบาง
โอกาสก็ได้เข้าไปฝึกอบรมให้แก่กักโทษในเรือนจำบ้าง เด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ บ้าง
เป้าหมายของการฝึกอบรมก็เพื่อให้ประชาชนรู้จักการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดศีล สมาธิ
ปัญญา หรืออย่างน้อยให้เกิดสติไม่มีความประมาทในการดำเนินชีวิต

3) กิจกรรมสังฆพัฒนาในอนาคต

ในอนาคตนี้ท่านมีความคาดหวังไว้ 2 ลักษณะ คือจะขยายงานสังฆพัฒนาที่กำลังคำ

เป็นการอยู่ทั้งหมดคนให้ดีขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อชนบทมากขึ้น และท่านยังคิดจะจัดทำงานสังฆ-
พัฒนาตำบลอื่นอีก 2 โครงการซึ่งทั้งสองโครงการนี้เป็นประเภทโครงการใหญ่ที่ต้องอาศัยงบประมาณ
มาดมาก และต้องมีการวางแผนให้รัดกุม ดังสาระของโครงการโดยคร่าว ๆ ดังนี้

ก) โครงการศูนย์เลี้ยงเด็กกำพร้า

เพื่ออุปการะช่วยเหลือเด็กที่ยากจนทั้งประเภทเด็กที่ไร้ผู้อุปการะ และเด็กที่ผู้
อุปการะยากจนไม่สามารถเลี้ยงดูหรือให้การศึกษาเล่าเรียนแก่เด็กได้อย่างดี ซึ่งเด็กเหล่านี้คือ
ปัญหาสำคัญของสังคมไทยอยู่ในปัจจุบัน ที่สามารถพบเห็นได้ทั้งในเมืองและชนบท โดยเฉพาะใน
ชนบทเด็กเหล่านี้ไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดเลย

โครงการนี้มุ่งให้การศึกษาอบรม เลี้ยงดูแก่เด็กช่วงก่อนวัยเรียน แต่ถ้าเป็น
เด็กกำพร้าจริง ๆ อาจจะได้รับการเลี้ยงดูและส่งให้ศึกษาเล่าเรียนต่อไป เป้าหมายของโครง
การนี้เพื่อช่วยลดปัญหาของสังคม และต้องการสร้างให้เป็นเยาวชนที่ดีของชาติต่อไปในอนาคต
อันจะช่วยบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม หรืออย่างน้อยที่สุดจะไม่เป็นผู้ก่อปัญหาให้แก่
สังคม

ข) โครงการโรงพยาบาลแผนโบราณ

เป็นโครงการที่ต้องการจะรวมเอาแพทย์แผนโบราณมาให้การรักษาแก่ประชา-
ชนในชนบท โดยอาจจะเป็นผู้ที่นิยมหรือสนใจการรักษาพยาบาลแผนนี้ หรือคนไข้ที่ไปรับการรั
ษาแผนปัจจุบันแล้วไม่ได้ผล หรือแพทย์ทางแผนปัจจุบันแนะนำมา ซึ่งในขั้นแรกอาจจะไม่ถึงกับ
เป็นโรงพยาบาลแต่จะสร้างเป็นโรงเรือนไว้สำหรับเป็นที่พักของผู้เจ็บป่วย ที่ต้องการจะมารับคำ
รักษา และในอนาคตมีความต้องการจะสร้างและขยายให้เป็นโรงพยาบาลที่รับการรักษาได้อย่าง
กว้างขวาง

นอกจากนี้หากเป็นไปได้ ศูนย์หรือโรงพยาบาลดังกล่าวอาจจะได้รับการขยาย
ให้ใหญ่มากขึ้น พร้อมทั้งรับการรักษาทั้งทางแผนโบราณและแผนปัจจุบัน เพื่อประสานการรักษา

พยาบาลด้วยกัน ซึ่งในบางโรคอาจจะไม่สามารถรักษาได้ด้วยแผนปัจจุบัน ก็ให้การรักษาด้วยแผนโบราณหรือบางโรคอาจจะให้การรักษาทั้งแผนปัจจุบันและแผนโบราณควบคู่กันไป

โครงการนี้หากสามารถดำเนินการได้จริง นอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนแล้วยังช่วยให้เกิดการตื่นตัวของวงการแพทย์แผนโบราณและในที่สุดจะเกิดการประสานร่วมกันทำงานและศึกษาค้นคว้าร่วมกันของทั้งแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน อันจะนำไปสู่ประโยชน์สุขของประชาชนทั้งในเมืองและชนบทโดยทั่วถึงกัน

ข. ผลกระทบของโครงการสังฆพัฒนา

พระครูญาณวิสุทธิคุณมีเป้าหมายต้องการสอนและช่วยเหลือให้ชาวชนบทมีศิลปวิทยาการที่จะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองด้วยความสามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ถึงแม้จะต้องพึ่งผู้อื่นบ้าง แต่ควรจะต้องพึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่พร้อม ๆ กันนี้ก็ควรจะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นไปในขณะเดียวกันด้วย แต่ปรากฏว่างานสังฆพัฒนาของท่าน ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เนื่องจากรูปแบบการทำงานเป็นไปในลักษณะสงเคราะห์ชุมชน ให้อุปการะแก่ผู้ที่เข้าร่วมโครงการเสมือนเป็นการโอบอุ้มเด็กเล็ก ถึงแม้จะเป็นวิธีการ ที่ต้องการรวบรวมผู้เข้าร่วมให้มารวมอยู่ในวัดเพื่อจะได้มีโอกาสฝึกอบรมในทุก ๆ ด้านได้เต็มที่ แต่ขาดการติดตามผล ผู้ที่จบการฝึกอบรมออกไปแล้วจะไปอยู่อย่างไร ทำงานอย่างไรทางวัดจะไม่ทราบเลย ทางวัดจะทราบได้ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นกลับมาที่วัดและคุยถึงสภาพชีวิตหลังจากที่กลับออกไปจากวัดแล้วให้ฟัง ซึ่งผู้ที่กลับมาพบกับทางวัดมักจะเป็นกลุ่มบุคคลที่ประสบความสำเร็จ ได้รับความช่วยเหลือจากงานสังฆพัฒนาของทางวัด แต่บุคคลกลุ่มนี้เป็นเพียงคนกลุ่มน้อย ในขณะที่คนส่วนใหญ่จะเป็นเช่นไรทางวัดจะไม่ทราบผลการเปลี่ยนแปลงเลย

สภาพการทำงานเช่นนี้มิได้ส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองแก่ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมอย่างแท้จริง เยาวชนที่มีความประพฤติดี ช่วยเหลือการทำงานภายในครอบครัว และประโยชน์ของชุมชน สามารถประพฤติตนเช่นนี้ได้เพียงช่วงระยะหนึ่ง แต่เมื่อเติบโตมีอายุมากขึ้นต้องรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางเศรษฐกิจ บางคนต้องอพยพออกไปทำงานทำในเมืองต่าง ๆ ซึ่งจะได้รับเอาค่านิยมของสังคมเมืองกลับเข้ามา ความเป็นผู้ประพฤติดีศีลธรรม ประหยัด ไม่เที่ยวเตร่ดูการละเล่นต่าง ๆ ก็หมดไป สิ่งเหล่านี้เกิดจากการ

ขาดโครงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นจากงานสังฆพัฒนา เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในเบื้องต้น เป็นเพียงการเริ่มต้นที่ดีแต่ขาดการสานต่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีโดยสมบูรณ์

อย่างไรก็ตามงานสังฆพัฒนาของท่าน ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนา ดังนี้ *

1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

(1) ชาวบ้านหนองเม็กบางคนได้รับการสนับสนุนด้านเงินลงทุน โดยส่วนมากจะนำไปลงทุนทางการค้า มีบางรายนำไปลงทุนทางการเกษตร นับว่าช่วยแก้ปัญหาให้แก่ชาวบ้านบางคนที่มีปัญหาด้านการลงทุน และการกักตุนเบี้ยก็ไม่นับว่าสูงจนเกินไป คือร้อยละ 3 บาท/เดือน

(2) มีผลให้ชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาเรียนสังฆพัฒนาอาชีพ ได้รับประโยชน์ที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะ** คือ

* ด้วยลักษณะงานสังฆพัฒนาที่เป็นแบบสังเคราะห์พัฒนา และไม่มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนบ้านหนองเม็ก ประชาชนจากที่ใกล้ไกลที่สมัครใจสามารถมาเข้าร่วมได้ตลอดเวลา จึงทำให้งานสังฆพัฒนาของท่านไม่มีผลกระทบทางด้านการเมือง และผลกระทบด้านอื่น ๆ ก็ไม่เด่นชัดนัก เนื่องจากไม่สามารถติดตามประเมินผลจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง เพราะทางวัดไม่มีการทำบัญชีผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ละเอียด สามารถติดตามไปศึกษาข้อมูลได้ จึงได้แต่เข้าไปศึกษาข้อมูลจากบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมสังฆพัฒนาของทางวัด โดยเฉพาะจากผู้เข้าร่วมงานสังฆพัฒนาอาชีพซึ่งมีอยู่ประมาณ 20 คน ในชุมชนบ้านหนองเม็ก แต่ก็สามารถติดตามศึกษาข้อมูลได้เพียง 7 คน ส่วนที่เหลือไม่อยู่ในชุมชน ออกไปทำงานในที่อื่น ๆ

** ประโยชน์ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวนี้ เท่าที่พบเห็นจะมีมากในประโยชน์ลักษณะแรก ส่วนในลักษณะที่สามมีน้อยมาก ในชุมชนบ้านหนองเม็กมีเพียงรายเดียว และที่บ้านครัน กิ่งอ.ไชยวาน มีอีกรายหนึ่ง แต่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ จะมีเฉพาะกับครอบครัวที่มีจักรเย็บผ้าให้ลูกได้ตัดเย็บเสื้อผ้า ถ้าครอบครัวใดไม่มีจักรเย็บผ้า บุตรหลานที่เล่าเรียนมาก็ล้มไปในที่สุด ซึ่งก็เกิดลักษณะเช่นนี้ให้พบเห็นในหลายครอบครัว

(2.1) ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ในด้านการซื้อเสื้อผ้า หรือค่าตัดเย็บเสื้อผ้า
บางส่วน เพราะบุตรหลานสามารถตัดเย็บเสื้อผ้าให้สมาชิกในครอบครัวใส่ได้

(2.2) มีบุตรหลานบางคนสามารถรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าที่บ้าน หรือไปเป็น
ลูกจ้างอยู่ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า สามารถหารายได้พิเศษในยามว่างจากการทำอะไรทำนา

(2.3) บางครอบครัวที่ค่อนข้างจะมีฐานะ สามารถส่งบุตรหลานไปเรียนตัด
เย็บเสื้อผ้าเพิ่มเติมแล้วกลับมาเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้า (ขนาดเล็ก ๆ) นับเป็นอาชีพหลักนอกการ
เกษตรด้านหนึ่งที่มีรายได้ต่อครอบครัว

(3) ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคมางโรคไต โดยการใช้จ่ายสมุนไพร
ของทางวัด ซึ่งสามารถมาขอไปใช้ฟรีหรือซื้อไปใช้ได้ ในราคาถูกกว่าการซื้อยาแผนปัจจุบันมากนัก

2) ผลกระทบทางสังคม โครงการสังฆพัฒนาประเภทพัฒนาจิตใจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น
โครงการธรรมศึกษา โครงการอุปถ. หรือโครงการฝึกอบรมการวิปัสสนากรรมฐาน สามารถ
ช่วยพัฒนาจิตสำนึกในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่เบียดเบียนกัน สามารถเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมในทางดียิ่งซึ่งใจไม่ประพฤติผิด หรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ครอบครัว มีความขยัน
ขันแข็งต่อการทำงานมากขึ้น และที่สำคัญคือ เป็นผู้รู้คุณพุทธา และผู้มีคุณต่าง ๆ มีกตัญญูกตเวที
ต่อบุคคลเหล่านั้น นอกจากนี้ยังช่วยให้การศึกษาอบรมทางด้านศาสนศึกษาถึงความสำคัญของพุทธ
ศาสนาที่มีต่อทุกคนในสังคม กลายเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี เป็นผู้มีความมั่นใจในการปฏิบัติธรรม

3) ผลกระทบทางการพัฒนาชนบท นับเป็นผลเสียต่อการพัฒนาชนบทเพราะงานสังฆ-
พัฒนาที่ดำเนินการ เป็นเพียงการส่งเสริมพัฒนาประชาชน มิได้มุ่งพัฒนาประชาชนให้สามารถ
พึ่งตนเองได้จริงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ งานสังฆพัฒนาที่ดำเนินการนั้นเป็นเพียงการสร้างพื้น
ฐานการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองที่ดี มีการพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้าน ให้เข้าใจในปัญหาของตน
และรู้จักที่จะประพฤติปฏิบัติตนเองให้เป็นคนดีมีประโยชน์ต่อชุมชน แต่การสร้างพื้นฐานดังกล่าว
ไม่มีการสานต่อในเชิงการพัฒนาบุคคล จึงไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

ก. สรุปและประเมินผล

จากแบบแผนการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาของพระครูญาณวิสุทธิคุณที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามีความขัดแย้งกับหลักการพัฒนาและเป้าหมายในการพัฒนาของท่าน กล่าวคือท่านต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยอาศัยแนวทางพัฒนาอาชีพและการพัฒนาจิตใจ เป็นสิ่งที่นำไปสู่การบรรลุถึงหลักการพึ่งตนเองของประชาชน แต่งานส่งเสริมพัฒนาของท่านเพียงแต่ช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตได้เพียงบางส่วนเท่านั้น และไม่เป็นการพึ่งตนเองโดยถาวร อีกทั้งสภาพการเข้าร่วมในกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาของประชาชน มีเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดในการส่งเสริมการพึ่งตนเองอยู่หลายประการ คือ

(1) งานส่งเสริมพัฒนาที่พระครูญาณวิสุทธิคุณดำเนินการ นับว่าสามารถสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมได้ แต่เนื่องจากขาดการพัฒนาบุคคลที่ต่อเนื่องจึงทำให้พื้นฐานที่ดีต้องถูกคุกคลินไปตามระบบสังคมที่เป็นอยู่

(2) ถึงแม้จะมีโครงการพัฒนาจิตใจที่ได้ผล แต่ขาดการฝึกฝนในภาคปฏิบัติที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงแนวทางการพัฒนาตนเองให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ ซึ่งเท่ากับขาดประสบการณ์ที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

(3) งานส่งเสริมพัฒนาอาชีพและโครงการยาสมุนไพร สามารถส่งเสริมให้ประชาชนนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพึ่งตนเองในการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานเพียงด้านเดียวเท่านั้น แต่ด้านอื่น ๆ ยังคงขาดแคลนอยู่เช่นเดิม และเป็นเพียงการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในช่วงขณะหนึ่งเท่านั้น

(4) งานส่งเสริมพัฒนาของท่านมีผู้เข้าร่วมมาจากหลาย ๆ ท้องที่ไม่มีลักษณะรวมกลุ่มในชุมชนหรือท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง ดังนั้นจึงยากต่อการติดตามประเมินผล และการสานต่อกิจกรรมรวมทั้งขาดการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

(5) งานส่งเสริมพัฒนาของท่าน จะเกิดประโยชน์กับเฉพาะผู้เข้าร่วมโครงการที่มีศักยภาพเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ที่มาเรียนคัดเย็บเสื้อผ้ากลับไปถ้าหากที่บ้านมีฐานะยากจนไม่สามารถซื้อหาจักรเย็บผ้ามาใช้ ก็จะไม่มีโอกาสได้ใช้ความรู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว

(6) ลักษณะการทำงานของพระครูญาณวิสุทธิคุณ เป็นแบบทำงานในวงแคบเฉพาะผู้สมัครใจมาเข้าร่วมโครงการ โดยที่คนส่วนใหญ่ยังถูกละเลยไม่ได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

บุคคลเหล่านั้นจะถูกเงื่อนไขของ โครงสร้างสังคมและ เศรษฐกิจที่ยังบกพร่องอยู่ บีบบังคับไม่ให้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองตามแนวทางที่ได้รับการศึกษาอบรมมาได้

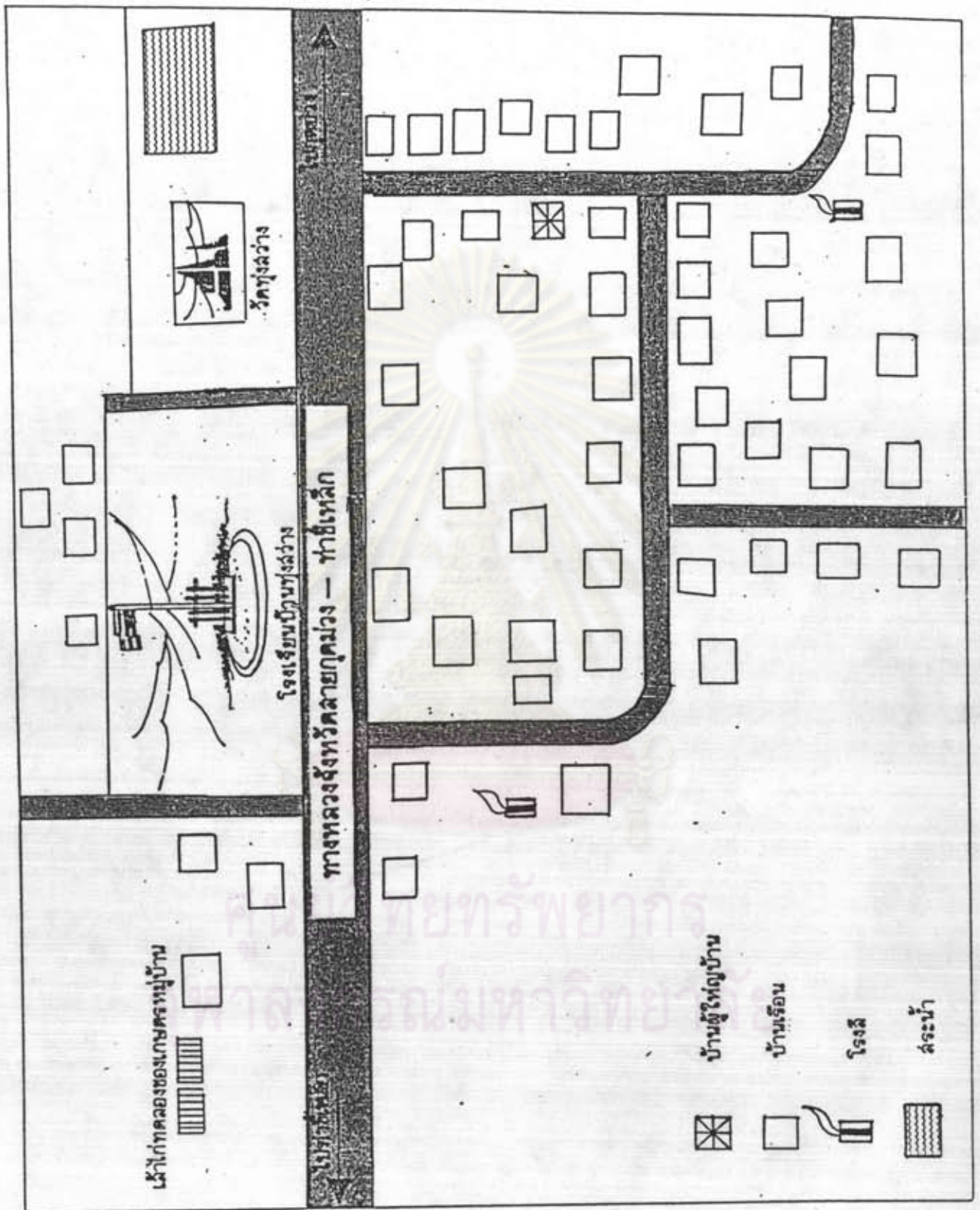
จากเงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้งานสังฆพัฒนาของพระครูญาณวิสุทธคุณ ไม่สามารถสร้างภาวะการพึ่งตนเองของประชาชนได้ ซากทิ้งปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนได้ ลักษณะกิจกรรมสังฆพัฒนาของท่าน เกิดผลต่อประชาชนเพียงการแก้ไขปฏิกิริยาในบางประการเท่านั้น แม้จะมีการพัฒนาจิตใจที่ได้ผลพอสมควร แต่ก็มีผลเพียงการพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนในวงจำกัด การนำไปปฏิบัติจึงต้อง ประสบข้อปัญหาและอุปสรรคขัดขวางต่าง ๆ มากมาย เพราะยังขัดแย้งอยู่กับโครงสร้างจิตสำนึก ของประชาชนโดยรวม การจะพัฒนาให้ได้ผลสำเร็จนั้นควรจะดำเนินการให้ครอบคลุมในวง กว้างทั้งหมู่บ้านหรือชุมชนหนึ่ง มิใช่เฉพาะเพียงบางคนเท่านั้น

2. พระอ่าง ปญญาธโร : พระสงฆ์ผู้นำการพัฒนา

พระอ่าง ปญญาธโร เป็นเจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่าง บ้านน้อยทุ่งสว่าง ต.หินดาด อ.คำชะโนด จ.นครราชสีมา ท่านมีอายุ 35 ปี บวชมาแล้ว 15 พรรษา เป็นคนพื้นเพอยู่หมู่บ้านนี้แต่ไป บวชอยู่ที่อื่นหลายปี จึงกลับมาร่วมมือกับชาวบ้านร่วมกันสร้างวัดทุ่งสว่าง (ชื่อทางการ คือ "วัด โทมภัทรผลญาติการาม") ในราวปี พ.ศ. 2521 รวมจำนวนพรรษาที่กลับมาอยู่เพื่อสร้างวัดจน- กระทั่งปัจจุบันได้ประมาณ 7 พรรษา

หมู่บ้านนี้เดิมชื่อบ้านน้อยโสกรักษา เป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากบ้านหนองพังไผ่ ของตำบลตะเคียน ครอบครัวยุคแรกที่มาตั้งรกราก คือ พ่อใหญ่พา-แม่ใหญ่น้อย บอมขุนทด และอยู่เรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. 2521 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "บ้านน้อยทุ่งสว่าง" รวมระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน จนกระทั่งถึงปัจจุบันประมาณ 35 ปี มีผู้ใหญ่บ้านปกครองมาแล้วรวม 3 คน คนที่กำลังทำหน้าที่ อยู่ในปัจจุบัน คือนายสมาน เบ้าจันทิก

บ้านน้อยทุ่งสว่าง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของอำเภอด่านขุนทด ห่างจากตัว อำเภอด่านประมาณ 18 กิโลเมตร เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กประกอบด้วยครัวเรือนทั้งสิ้น 55 ครัวเรือน มีประชากรรวม 287 คน เป็นชาย 150 คน และหญิง 137 คน

แผนที่ 7-2 สภาพการตั้งบ้านเรือนในบ้านน้อยทุ่งสว่าง ต. หินลาด อ. ตำนชุนทศ จ. นครราชสีมา

ประชากรในหมู่บ้านนี้มีสภาพการใช้ที่ดินรวมทั้งสิ้น 2,762 ไร่ เป็นพื้นที่ทำไร่ 1,918 ไร่ ทำนา 746 ไร่ และที่อยู่อาศัยอีก 98 ไร่ รายได้ของชาวบ้านขึ้นอยู่กับพืชไร่เป็นสำคัญ พืชไร่ที่ปลูกมากคือข้าวโพดและมันสำปะหลัง มีปลูกข้างฟางบ้างเล็กน้อย การทำนาอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ยังไม่มีระบบชลประทาน ผลผลิตจึงไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะทำนาไว้เพื่อการบริโภคเป็นหลัก มีเหลือจากบริโภคจึงจะขายบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ

หมู่บ้านนี้ตั้งแต่จะเป็นหมู่บ้านเล็ก แต่ชาวบ้านมีรายได้ทางเศรษฐกิจจากการทำไร่ค่อนข้างสูงจึงไม่ได้รับพิจารณาเป็นหมู่บ้านยากจน บรรดาข้าราชการต่าง ๆ ต่างก็ละเลยไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านนี้ และชาวบ้านเองก็ใช้เวลาส่วนใหญ่เพื่อการทำการเกษตร ไม่สนใจการพัฒนาชุมชนของตนเองมากนัก จึงเป็นผลให้ พระอ่าง บัญญาธโรต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำชาวบ้านพัฒนาในด้านต่าง ๆ

แรงจูงใจในการเข้ามาเป็นผู้นำการพัฒนาชุมชนของพระอ่างมีมูลเหตุเริ่มต้นจากความสนใจส่วนตัว แล้วจึงเข้าไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากพระสงฆ์พัฒนาที่เป็นเพื่อนกัน พร้อม ๆ กันนี้ก็ได้เริ่มทดลองดำเนินกิจกรรมการพัฒนา โดยการริเริ่มทำงานพัฒนาด้านวัตถุก่อน จากนั้นก็เริ่มเปลี่ยนแนวทางการทำงานไปในลักษณะควบคู่กันไปทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ เรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

พระอ่าง เริ่มเข้ามามีบทบาทพัฒนาหมู่บ้านนี้ ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2519 และก็ได้เริ่มเป็นผู้นำชาวบ้านดำเนินกิจกรรมต่างๆ เรื่อยมา โดยในช่วงเริ่มต้นเป็นการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทางด้านศาสนา โดยเฉพาะด้านศาสนสถาน และศาสนวัตถุต่าง ๆ จนประมาณปี 2522 จึงได้เริ่มทำงานพัฒนาชุมชนให้แก่ชุมชนอย่างจริงจังฯ ซึ่งจากการเข้าไปศึกษาสังเกตในพื้นที่ ได้ทราบรายละเอียดดังนี้

ก. หลักการและแนวทางของงานสังฆพัฒนาชุมชน

พระอ่างมีความเห็นว่าการทำงานพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์จะต้องเน้นที่หลักการเสียสละเพื่อประชาชน กิจกรรมพัฒนาชุมชนควรจะทำทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุควบคู่กัน

ไป การทำเพียงด้านใดด้านหนึ่งจะไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะถ้าชาวบ้านเพียงแต่ได้รับการพัฒนาด้านจิตใจจนกระทั่งมีจิตสำนึกทางการพัฒนา แต่หากยังไม่มีการชักนำให้เกิดการปฏิบัติงาน และไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เท่าที่ควร การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นก็จะไม่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ จึงควรจะดำเนินการควบคู่ไปพร้อม ๆ กันทั้งสองด้าน

ในทัศนะของพระอ่าง คำว่า "พัฒนา" มาจากคำว่า "พัฒน" ซึ่งแปลว่า สกปรก รก การพัฒนาจึงหมายถึง การทำลายสิ่งที่ยังรกหรือสกปรกอยู่ให้เกิดความสะอาด ความเป็นระเบียบ และมีความเจริญ นักพัฒนาทั้งหลายจึงต้องการจะทำลายล้างสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ตนเห็นว่าไม่ดี ไม่สะอาด ซึ่งจะเป็นอะไรบางอย่างก็ต้องแล้วแต่ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล แต่การเป็นนักพัฒนาจะมีใช้หมายถึงคนเพียงคนเดียว อาจจะมีหมายถึงกลุ่มบุคคล คณะบุคคล หรือประชาชนทั้งหมด ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์และเงื่อนไขต่าง ๆ

เป้าหมายของการพัฒนาที่ควรจะทำลายเป็นอันดับแรก คือ ค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ผิด ๆ ของชาวบ้าน ไม่ควรจะนำเอาค่านิยมของชาวเมืองมาใช้ในการดำเนินชีวิตของชาวชนบท ไม่ควรจะใช้จ่ายกันอย่างฟุ่มเฟือย ควรจะใช้จ่ายแต่พอประมาณเพื่อให้เกิดความพอเพียงต่อการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของแต่ละคนหรือแต่ละครอบครัว การพัฒนาของท่านจึงเป็นความพยายามที่จะโจมตีค่านิยมของชาวเมืองไม่ให้ชาวบ้านถือเอาแบบอย่างที่ดีๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิต มุ่งที่จะอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม รู้จักประยุกต์สิ่งต่าง ๆ มาเสริมสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น

ท่านเสนอว่าการทำงานพัฒนาร่วมกับประชาชนที่ดีและได้ผลมากที่สุด คือการประยุกต์หลักธรรมคำสอนให้ประชาชนได้เข้าใจและใช้ประโยชน์ได้ง่ายที่สุด อย่างเช่นในเรื่องบุญเรื่องบาปก็สอนให้ประชาชนเข้าใจว่า "บุญคือความสะอาด บาปคือความสกปรก" และใช้เป็นหลักการให้ประชาชนยึดถือในการทำงานทั้งเพื่อการพัฒนาตนเอง และพัฒนาชุมชนส่วนรวมให้เจริญ

แนวทางการทำงานพัฒนาของพระอ่าง จะเป็นลักษณะที่ท่านริเริ่มและดำเนินการต่าง ๆ ด้วยตนเองไปเรื่อย ๆ โดยเริ่มจากการมีจิตใจที่อยากจะทำงาน และยึดถือหลักการลงมือทำงาน

เพื่อการทำให้เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน ท่านจึงเป็นผู้ออกหน้าในการทำงานทุก ๆ อย่าง จนกระทั่งท่านได้ชักนำหนุ่มสาวมารวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มหนุ่มสาว และเป็นกำลังสำคัญที่หนุนช่วยในกิจกรรมต่าง ๆ แต่ท่านก็ยังต้องลงมือทำงานด้วยตนเองด้วย แม้แต่การนำชาวบ้านสร้างส้วม ท่านยังต้องไปลงมือขุดด้วยตนเอง เพื่อให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและร่วมกันทำงานอย่างแข็งขัน แต่ท่านก็จะพยายามทำงานโดยไม่ให้ขัดต่อพระธรรมวินัย

โครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ที่พระอ่างค์ดำเนินการเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ช่วงหลังปี 2522 เป็นต้นมา ได้แก่

(1) โครงการประเภทการจัดระเบียบชุมชน พาชชาวบ้านช่วยกันพัฒนาปรับปรุงซ่อมแซมถนนหนทางต่าง ๆ ทำรั้วบ้าน จนกระทั่งปัจจุบันสภาพชุมชนเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น ยกเว้นถนนภายในหมู่บ้านยังขรุขระไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร แต่ก็พอจะสามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดทั้งปี

(2) ปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งระหว่างชุมชนให้ดีขึ้น โดยพาชชาวบ้านจากหมู่บ้านนี้และหมู่บ้านใกล้เคียง ร่วมกันสร้างทางเชื่อมระหว่างบ้านท่าซี้เหล็กและบ้านห้วยจระเข้ ในปี 2525 โดยสร้างถนนเชื่อมต่อกจากทางหลวงจังหวัดสายกุมภวง-ท่าซี้เหล็ก ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานโดยมิได้ของบประมาณหรือขอความช่วยเหลือจากทางราชการแต่อย่างใด การทำถนนเชื่อมต่อนี้ นอกจากจะเกิดประโยชน์ด้านการคมนาคมแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการขนส่งผลผลิตผลจากไร่ด้วย

(3) โครงการพัฒนาจิตใจ เพื่อการสร้างจิตสำนึกทางการพัฒนาให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของประชาชน ซึ่งในการพัฒนาจิตใจนี้จะพยายามผลักดันการพัฒนาทั้ง 2 ด้านคือ

(3.1) การพัฒนาจิตใจของชาวบ้านในบ้านน้อยทุ่งสว่าง เริ่มในปี 2522 โดยพยายามชักนำกลุ่มหนุ่มสาวมาศึกษาธรรม และร่วมกันเสียสละทำงานต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยกลุ่มหนุ่มสาวที่ตั้งขึ้นประกอบด้วย 23 หนุ่มและ 16 สาว มีนายสอเจริญ กามขุนทด เป็นประธานหนุ่ม และน.ส.บุญมี แม่ขุนทด เป็นประธานสาว นอกจากนี้พระอ่างค์ได้อบรมชาวบ้านผ่านเรื่องขยายเสียงในตอนเช้าเกือบทุกวันในรายการ "เช้าตรู่สุธรรมะ" เพื่อการอบรมพัฒนาจิตใจด้านหนึ่ง และการสื่อข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนอีกด้านหนึ่ง

(3.2) การพัฒนาจิตใจของประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล และอำเภออื่น ๆ โดยเริ่มจากการอบรมประชาชนตามโครงการอปต.* (โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระสีหราชสมาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา จากนั้นได้รับมาเป็นโครงการเยี่ยมเยียนประชาชน (หมู่บ้านต่าง ๆ ภายใน อ.ค่านชุนทด) และโครงการประเมินผลธรรมทายาท (ซึ่งมีการไปแนะนำการบวชชีพราหมณ์ในอำเภออื่น ๆ ใกล้เคียง) อันเป็นโครงการที่ดำเนินการในช่วงเข้าพรรษา โดยเฉพาะโครงการเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น ได้รับความสนใจจากประชาชนมาก เพราะเป็นลักษณะการอบรมแบบไม่เป็นทางการ เป็นการพบปะพูดคุยกับชาวบ้านในลักษณะพูดคุยแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ของชาวบ้าน ซึ่งจะออกพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนทุกวันยกเว้นวันพระร่วมกับพระสังฆาธิการอื่น ๆ ภายในอำเภอรวมทั้งสิ้น 50 จุด ส่วนโครงการประเมินผลธรรมทายาทจะทำเฉพาะทุกวันพระเท่านั้น

(4) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งได้แก่ การปิดห้ามเหมืองฝายข้ามลำห้วยปราสาทในช่วงเดือนกันยายน 2526 โดยพาชาวบ้านช่วยกันเอารถอีแต่นไปชนดิน-หิน** จากเขามาถมกันฝายน้ำล้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเก็บกักน้ำ และเพื่อเป็นทางลำเลียงผลผลิตออกจากไร่ แต่ถึงช่วงราวเดือนตุลาคมของปีเดียวกันก็ถูกกระแสน้ำหลากพัดฝายขาด แต่ในช่วงต้นปี (2527) ใต้น้ำเงิน กสช. ประมาณแสนบาทเศษมาสร้างทำนบเหมืองฝายขึ้นใหม่ แต่ก็ยังไม่สามารถไขประโยชน์ได้มากนัก

(5) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ฯขึ้นเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2525 โดยในช่วงแรกตั้งขึ้นที่วัด และท่านเป็นผู้ควบคุมดูแลเอง แต่เมื่อมีการอบรม ผสส.และอสม.(ผู้สื่อข่าวสาธารณสุขและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน)ขึ้น จึงได้ย้ายสหกรณ์ฯไปอยู่ที่บ้านของน.ส.เฉลิม จอนสูงเนิน ซึ่งเป็นอสม.ประจำหมู่บ้าน

* ใ้เสนอรายละเอียดบางส่วนไว้แล้วในการวิเคราะห์โครงการสังฆพัฒนา ของพระครูญาณวิสุทธิคุณ

** รถอีแต่น เป็นรถเอนกประสงค์ของชาวบ้าน ที่ประกอบขึ้นอย่างง่าย ๆ โดยใช้เครื่องรถไถนำมาประกอบเข้ากับโครงรถซึ่งทำขึ้นด้วยไม้เกือบทั้งหมด ด้วยวัตถุประสงค์หลักในการใช้ประโยชน์คือ ใช้ขนถ่ายผลผลิตจากไร่หรือนา แต่ก็ใช้ในด้านการคมนาคมขนส่งติดต่อกับชุมชนต่าง ๆ ด้วย

บ้านเมื่อเดือนเมษายน 2526 โทสม. เป็นผู้ขายและดำเนินการเอง โดยมีนายสมาน เบ้าจันทิก เป็นประธาน ปัจจุบันสหกรณ์ยามียาขององค์กรเภสัชกรรมที่ซื้อจากโรงพยาบาลคานซุนทมาชาย ให้แก่ชาวบ้านในราคายุติธรรม ซึ่งทั้งนี้ชาวบ้านเข้าร่วมถือหุ้นในสหกรณ์ทั้งสิ้น 181 หุ้น โครงการนี้มี กศย.(กลุ่มศึกษาปัญหาฯ) มาเป็นผู้ส่งเสริมให้คำแนะนำในด้านการบริหารงานสหกรณ์ ยาควย

นอกจากโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนี้แล้ว พระอ่าวยังได้คิดถึงโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ที่ท่านเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อชาวบ้านและต้องการผลักดันให้เกิดการดำเนินงานขึ้นในอนาคต ซึ่งโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

(1) โครงการจัดตั้งทุนบริวารของพระสงฆ์ เพื่อการสร้างความนิยมของการจัดงานบวชเสียใหม่ด้วยระบบประหยัด ใช้จ่ายแต่เครื่องบริวารที่จำเป็นต่อการบวชจริง ๆ เท่านั้น และทางวัดจะเป็นผู้จัดให้ ซึ่งนอกจากจะสร้างความสะดวกแก่ผู้บวชและครอบครัวแล้ว ยังเป็นการสร้างสรรค์ประเพณีการบวชให้ประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย

(2) โครงการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารกิจการร้านค้า อันจะนำไปสู่การลดปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และการจัดสรรสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่ชาวบ้านให้พอเพียงกับความต้องการ

(3) โครงการห้องสมุดประจำหมู่บ้านเพื่อการให้บริการทางการศึกษาแก่ชาวบ้าน และให้ทราบข่าวสารข้อมูลและเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ที่อาจจะนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้

(4) โครงการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ยังขาดแคลนอยู่ในปัจจุบัน คือ ชาติส้วม ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินการอยู่แล้วแต่ยังอยู่ในขั้นเพิ่งเริ่มต้น คือนำชาวบ้านสร้างถังส้วมและชุกบ่อเตรียมไว้

ข. ผลกระทบของโครงการสังฆพัฒนา

1) ผลสำเร็จของโครงการ จากที่พระอ่าวย่างงานสังฆพัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน พระอ่าวยังเห็นว่าโครงการเหล่านั้นยังไม่ปรากฏผลที่แน่ชัดในด้านความสำเร็จหรือล้มเหลว แต่ก็คิดว่าปรากฏผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านบ้าง แต่ก็

เป็นผลกระทบในทางอ้อมเท่านั้น คือช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาและแนวทางการแก้ไข บางประการจากการทดลองนำเอาข่าวสารความรู้ที่ได้รับการอบรมชี้แนะต่างๆไปปฏิบัติ ซึ่งเพียงแต่เป็นการเสริมกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเท่านั้น

2) ปัญหาต่าง ๆ ในโครงการสังฆพัฒนา จากการทำงานสังฆพัฒนาที่ผ่านมา พระอ่างต้องประสบปัญหาและอุปสรรคต่อการทำงาน ทั้งจากระบบการทำงาน ประชาชน และตัวท่านเอง โดยมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยสรุปดังนี้

(1) ปัญหาความไม่เข้าใจจากพระสังฆาธิการผู้ปกครองในระดับอำเภอ จึงขาดการสนับสนุนในการทำงานหลาย ๆ ด้าน

(2) ปัญหาชาวบ้านบางกลุ่มยังไม่เข้าใจในการเข้ามามีบทบาททางการพัฒนาชนบทของท่าน ยังไม่แน่ใจนักว่างานสังฆพัฒนาจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างไร

(3) ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และการตัดสินใจคัดเลือกโครงการ ชาวบ้านมักจะคล้อยตามความคิดเห็นและการตัดสินใจของพระอ่าง ชาวบ้านเพียงแต่ยื่นมือสละแรงงานเข้าร่วมทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มที่เท่านั้น

(4) พระอ่างเริ่มประสบปัญหาหมกมุ่นใจในการทำงาน เนื่องจากสภาพการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมายังไม่บังเกิดผลดังที่ท่านคาดหวังไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ท่านไม่ต้องการให้ชาวบ้านเพียงแต่เข้าร่วมสละแรงงานในการปฏิบัติเท่านั้น ท่านต้องการให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันคิดและตัดสินใจร่วมกัน แต่ชาวบ้านก็ไม่สนใจท่านจึงต้องดำรงสถานภาพการเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาชนบทต่าง ๆ

3) แนวทางสร้างเสริมประสิทธิผลของโครงการสังฆพัฒนา เนื่องจากอุปสรรคสำคัญในการทำงานสังฆพัฒนาของท่าน คือ ปัญหาการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และปัญหาความไม่เข้าใจจากทั้งพระสังฆาธิการระดับปกครองและจากชาวบ้านบางกลุ่ม ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหานี้จึงมีเพียงประการเดียว คือ พยายามที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมสังฆพัฒนาของท่าน ให้เกิดผลเป็นที่ประจักษ์ในบ้านน้อยทุ่งสว่างและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อการสร้างควมยอมรับในบทบาทการพัฒนา ชุมชนทั้งจากฝ่ายพระสังฆาธิการและชาวบ้าน อันเป็นความพยายามสร้างการยอมรับ ในบทบาทใหม่ของคุณพระอ่าง เพราะในปัจจุบันบทบาทของท่านคือ ผู้นำการพัฒนาชนบทผู้หนึ่ง แต่ตามสายตาและความคาดหวังของพระสังฆาธิการระดับปกครองในอำเภอคานชุนทด และชาวบ้านบางกลุ่มใน

บ้านน้อยทุ่งสว่างและหมู่บ้านใกล้เคียงยังคงมองเห็นในฐานะเป็นสาวกผู้สืบทอดพุทธศาสนา ที่ควรจะมีบทบาทด้านการศาสนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งนับเป็นการต่อสู้ทางบทบาทที่ขัดแย้งต่อความคาดหวังทางสังคม อันจะต้องต่อสู้อย่างหนักและอดทน เพื่อการสร้างการยอมรับในบทบาทใหม่จากส่วนรวม

4) ผลกระทบของงานสังฆพัฒนา สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

ก) ผลกระทบต่อพระสังฆพัฒนาเอง เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นใน 2 ลักษณะคือ

(1) ผลกระทบต่อประสบการณ์และความรู้ทางการพัฒนาชนบทของท่าน จากการริเริ่มทำงานสังฆพัฒนาชนบทของพระอาจได้สร้างโอกาสให้ท่านได้พบปะกับพระสังฆพัฒนาจากพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคอีสานด้วยกัน ทั้งจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนาและกลุ่มศึกษาปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์ส่วนบุคคล อันเป็นโอกาสให้ท่านได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์การพัฒนากับพระสังฆพัฒนาท่านอื่น ๆ และมีโอกาสได้ไปทัศนศึกษาดูงานสังฆพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นโอกาสอันดีที่ช่วยสร้างเสริมประสบการณ์และความรู้ทางการพัฒนาชนบทของตัวเองอย่างมาก

(2) ผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินกิจกรรม จากเดิมซึ่งงานสังฆพัฒนาของท่าน เริ่มต้นจากการคิดริเริ่มและลงมือทำงานด้วยตัวท่านเอง ก็ได้เริ่มพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปสู่ความพยายามประสานและร่วมงานกับทุก ๆ ฝ่าย จนกระทั่งปัจจุบันแบบแผนการดำเนินกิจกรรมสังฆพัฒนาของท่านเป็นแบบ "พระสงฆ์ ร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน" โดยพยายามประสานการทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คือ นายสมาน เชาจันทร์โกศลคอนช้างดี และพยายามชักนำการมีส่วนร่วมของชาวบ้านผ่านทางผู้ใหญ่บ้านคานหนึ่ง และผ่านทางกลุ่มหรือคณะกรรมการของชาวบ้านอีกคานหนึ่ง คือ กลุ่มหนุ่มสาว และสหกรณ์ยา ซึ่งกลุ่มทั้งสองนี้ท่านเองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ให้ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น โดยมีกลุ่มหนุ่มสาวเป็นกำลังสำคัญในกิจกรรมสังฆพัฒนาต่าง ๆ ของท่าน แม้จะเป็นเพียงบทบาทในการร่วมสละแรงงานเท่านั้น แต่ก็มีส่วนช่วยในการชักนำความสนใจจากพ่อแม่ผู้ปกครองของบรรดาหนุ่มสาวเหล่านี้ในงานสังฆพัฒนาของท่าน ได้มากขึ้นพอสมควร จากสภาพผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ ได้สร้างสรรค์ให้ชาวบ้านได้เข้าใจบทบาทการพัฒนาชนบทของพระอาจมากขึ้น และชาวบ้านเองก็ได้รับประโยชน์ในด้านการประยุกต์เอาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมสังฆพัฒนาไปใช้พัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง

และครองครัวได้มากขึ้นพอสมควร รวมทั้งการมีจิตสำนึกในประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนด้วย ซึ่ง
จะได้ออกมาถึงรายละเอียดต่อไป

ข) ผลกระทบต่อประชาชน งานสังคมนามีผลโดยอ้อม ต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
เศรษฐกิจและสังคมภายในบ้านน้อยทุ่งสว่าง ซึ่งสามารถจำแนกผลกระทบออกได้เป็น 4 ด้านคือ

(1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน

(1.1) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร น่าจะมีผลกระทบทาง
เศรษฐกิจมากที่สุด แต่ปรากฏว่าการปิดทำนบเหมืองฝายดังกล่าวยังไม่สามารถเก็บกักน้ำได้จริง
จะมีผลกระทบ ก็เพียงโครงการปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่ง ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านสามารถขนถ่าย
ผลิตผลจากไร่นาเก็บเข้ายุ้งฉางหรือนำไปขายที่ตลาดได้สะดวกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะช่วยลดค่า
ใช้จ่ายในการขนส่งแล้ว ยังช่วยให้ชาวบ้านมีอำนาจการต่อรองทางการตลาดมากขึ้น เนื่องจาก
มีโอกาสที่จะเลือกขายผลิตผลให้กับพ่อค้าได้มากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจที่
เกิดขึ้นโดยอ้อมและไม่ใช่ว่าจะเป็นผลกระทบอย่างสำคัญ

(1.2) โครงการพัฒนาจิตใจก็มีผลกระทบทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ช่วย
ให้ประชาชนเข้าใจถึงค่านิยม ในการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับสภาพชนบทในภาคอีสาน ไม่ฟุ่มเฟือย
เหมือนกับชาวเมือง แต่ก็ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติมากนัก เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้ทาง
เกษตรกรรมค่อนข้างสูง จึงมีอำนาจการซื้อสูง มีเพียงชาวบ้านในฐานะปานกลางที่ประหยัดตาม
การอบรมสั่งสอนของพระอ่าง

(2) ผลกระทบทางสังคมของชาวบ้าน โครงการสังคมน่าได้ส่งผล ให้ชาว
บ้านพัฒนาจิตสำนึกของตนเองในการอยู่ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้ความสนใจช่วย
เหลือซึ่งกันและกันมากกว่าแต่ก่อน และผลกระทบที่เด่นชัดมากยิ่งขึ้น คือ การละเลิกในอบายมุข
บางประการอันได้แก่ การเล่นการพนัน การคบคนชั่วเป็นมิตร และสภาพที่เกียจคร้านการงาน
ส่วนการดื่มสุรา เที้ยวกลางคืน และเที้ยวคูการละเล่นก็ลดน้อยลงบ้าง

(3) ผลกระทบทางการเมืองต่อชาวบ้าน

(3.1) การพัฒนากลุ่มผู้นำชุมชน แต่เดิมมาชาวบ้านและผู้นำชุมชนมี
ความสัมพันธ์กันเพียงฐานะผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง บทบาททางการพัฒนาชุมชนรวม
กันมีน้อยมาก แต่หลังจากที่พระอ่างเข้ามามีบทบาทผลักดันงานพัฒนาชนบทในหมู่บ้าน และปรากฏ
ผลดีในหลายประการ ประกอบกับมีการรวมกลุ่มหนุ่มสาวขึ้นมาเป็นแบบอย่าง จึงมีผลผลักดันให้

กลุ่มผู้นำชุมชน เริ่มต้นตัวต่อพบาการพัฒนาชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อมีกิจกรรมพัฒนาชุมชนพร้อมกันอยู่เสมอ ๆ จึงทำให้ความสัมพันธ์ในกลุ่มผู้นำชุมชนมีการรวมตัวกันได้เหนียวแน่นมากขึ้น

(3.2) ทศคติของชาวบ้านต่อพบาของข้าราชการ ซึ่งเป็นผลในทางที่สร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องมากขึ้น ชาวบ้านสามารถลศทศคติที่เห็นว่าข้าราชการ คือเจ้านายหรือผู้ปกครองประชาชนลง ถึงแม้ว่ายังมีความเกรงกลัวในอำนาจหน้าที่อยู่บ้างแต่ก็ลดความสำคัญและไม่คาดหวังสิ่งใดจากข้าราชการมากนัก ชาวบ้านเริ่มเข้าใจถึงพบาของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เกิดจากความผิดพลาดของข้าราชการที่ไม่จริงจังในการพัฒนาหมู่บ้านนี้ จนกระทั่งไม่มีการสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงที่ค้ขึ้นอย่างไรในช่วงก่อน 5 ปีที่ผ่านมาเลย

(4) ผลกระทบทางดานการพัฒนาชุมชน

(4.1) มีการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวและสหกรณ์ยาขึ้นมา เป็นกลุ่มพลังทางการพัฒนาชุมชนที่สำคัญของหมู่บ้าน สามารถใช้ตัวแทนของกลุ่ม และคณะกรรมการเป็นผู้ร่วมผลักดันการทำงานพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ได้คล่องตัวมากขึ้น

(4.2) การปลุกจิตสำนึกทางการพัฒนาในหมู่ประชาชนให้เข้าใจถึงพลังของตนเองที่จะสามารถพัฒนาหมู่บ้านไปตามศักยภาพที่มีทั้งในดานกำลังแรงงาน และทุนทรัพย์ ไม่รอคอยการช่วยเหลือหรือเสนอโครงการ เข้ามาคามระบบราชการคั้ง เช่นแต่ก่อน

(4.3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านมากขึ้น โดยอาศัยความศรัทธาที่มีต่อพระอ่าง เป็นศูนย์กลางเรียกร้องการเสี่ยสละแรงงานและทุนทรัพย์ เมื่อพระอ่างออกปากสั่งหรือขอให้ช่วย ชาวบ้านจะยินดีสละและเข้าร่วมกันมากถึงแม้ว่าคยความศรัทธาและ เชื่อถือคั้งกล่าวจะมีผลให้ชาวบ้านเห็นชอบและไม่ค้ค้คานขอเสนอต่าง ๆ ของพระอ่าง จนทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการปรึกษาและค้ค้ค้เลือกโครงการต่าง ๆ ก็ตาม แต่ก็สามารถชักจูงชาวบ้านให้หันมาสนใจงานพัฒนาได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน

(4.4) ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองทางการพัฒนาหมู่บ้านได้พอสมควรในดานการเสี่ยสละกำลังแรงงาน และการเสี่ยสละทุนทรัพย์เล็กน้อยๆ (เช่น คาน้ำมันรถ) มาร่วมกันทำงานพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ทำให้งานสังรพัฒนาส่วนใหญ่ ไม่ต้องพึ่งพาโครงการจากทางราชการ แต่ก็ยังไม่สามารถรวมกันพัฒนาในโครงการใหญ่ ๆ ได้เอง อย่างเช่นโครงการสร้างห่านบเหมืองฝาย เพราะยังเห็นแหล่งเงินทุนที่จะสนับสนุนได้ค้จากราชการ ทั้ง ๆ ที่ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านจะสามารถรวมกันสละได้ก็ตาม

ก. สรุปและประเมินผล

อย่างไรก็ตามถึงแม้งานสังฆพัฒนาจะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านพอสมควร แต่เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้ว งานสังฆพัฒนายังไม่ประสบผลสำเร็จในการผลักดันการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในระดับที่จะผลักดันให้เกิดการพึ่งตนเองได้ ซึ่งจะได้นำผลถึงผลของงานสังฆพัฒนาที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละด้าน ดังนี้

1) การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน

บ้านนอยทุ่งสว่างถึงแม้จะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก แต่ประชาชนมีฐานะค่อนข้างดี มีรายได้จากพืชไร่และหลายหมื่นบาทต่อครอบครัว สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานได้เกือบทุกประการตามที่ทางราชการกำหนดไว้* ยกเว้นกรณี"บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการปกครองท้องถิ่น" สำหรับความจำเป็นพื้นฐานประการอื่นๆ นั้น ทุกครอบครัวมีความสามารถจะตอบสนองได้เป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่จะปฏิบัติกันมากน้อยเพียงไร ตัวอย่างเช่น การไม่มีสมาชิกซึ่งทั้งหมู่บ้านมีเพียง 11 ครอบครัวเท่านั้นที่มีใช้ ทั้งนี้มีใช้ชาวบ้านไม่มีเงินสร้างหรือไม่ต้องการ แต่ชาวบ้านไม่มีเวลามาขอคิดถึงปัญหานี้ และไม่ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับชุมชน

* ความจำเป็นพื้นฐานที่ทางราชการกำหนดครอบครัวสำหรับเป็นแนวทางให้ข้าราชการจาก 4 กระทรวงหลักนำไปปฏิบัติมี 9 ข้อคือ (1) ทุกครอบครัวได้บริโภคอาหารที่ถูกต้องลักษณะอย่างเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย (2) ทุกครอบครัวมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (3) ทุกครอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานการผลิตที่พอเพียงแก่การประกอบอาชีพ (4) คนวัยทำงานว่างงานน้อย (5) ทุกคนมีความสามารถได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐาน (6) คู่สมรสเจริญพันธุ์สามารถควบคุมจังหวะและจำนวนของการมีบุตรได้ (7) บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการปกครองในท้องถิ่น (8) ทุกครอบครัวมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต (9) ประชาชนมีการชักนำส่งเสริมประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม (แต่ในที่นี้ได้เปลี่ยนแปลงในข้อ (5) จาก "ทุกคนมีสิทธิได้รับบริการสังคมขั้นพื้นฐาน" เพราะผู้ศึกษาเห็นว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับอยู่แล้ว แต่ไม่มีความสามารถจะไปรับบริการนั้นได้ทุกคน)

จากการที่สภาพเศรษฐกิจของชาวบ้านค่อนข้างดี ไม่มีปัญหาเดือดร้อนอะไรมากนัก ในความคิดของชาวบ้านจึงสนใจแต่เพียงว่าจะทำอย่างไรจึงจะเพาะปลูกได้ผลผลิตสูงยิ่งขึ้น และขายผลผลิตได้ในราคาสูง ๆ ปัญหาทั่วไปและความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ ชาวบ้านไม่เคยสนใจ คิดถึงอย่างจริงจัง สิ่งที่ชาวบ้านต้องการจะมีเพียงท่านบหรือฝายน้ำล้น และไฟฟ้าเท่านั้น มีเพียงบางครอบครัวที่ต้องการบ่อน้ำบาดาล (สูบโยก) และมีส้วมใช้ ชาวบ้านมักจะพูดคุยปรึกษาหารือกัน ในปัญหาการเกษตรมากกว่าจะปรึกษากันถึงปัญหาจำเป็นภายในหมู่บ้าน พระอ่าจึงต้องเป็นผู้เข้ามาผลักดัน ด้วยการเสนอโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ที่จะตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของชาวบ้าน เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2) การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาตนเอง

โดยพื้นฐานแล้วชาวบ้านให้ความสนใจต่องานสังฆพัฒนามากพอสมควรแต่ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือเพื่อการคิดค้นโครงการที่เหมาะสมกับปัญหาของหมู่บ้าน มีเพียงการเข้าร่วมสละแรงงานและทุนทรัพย์เข้าร่วมปฏิบัติงานสังฆพัฒนาต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการปฏิบัติงานสังฆพัฒนา มีเงื่อนไขที่สำคัญคือความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อศาสนาและพระอ่า ในปัจจุบันพระอ่าได้รับการยอมรับในบทบาทผู้นำการพัฒนาจากชาวบ้านพอสมควร เพราะผู้ใหญ่บ้านและผู้นำคนอื่น ๆ มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานในไรนาของตนเอง (ผู้ใหญ่บ้านมีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 150 ไร่)* ผู้ใหญ่บ้านไม่ค่อยมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าไรนัก อีกทั้งคณะกรรมการหมู่บ้านก็ไม่ค่อยให้ความสนใจงานพัฒนาเช่นกัน ดังนั้นการทำงานทุกอย่างจึงมักเกิดขึ้นจากพระอ่าเป็นผู้คิดและเสนอต่อชาวบ้าน

* ในหมู่บ้านไม่มีครอบครัวใดที่ไม่มีที่ดินทำการเกษตร ผู้ที่มีน้อยที่สุดอยู่ในราย 10-20 ไร่ ผู้ที่มีมากที่สุดอยู่ในราย 150-200 ไร่ โดยเฉลี่ยชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ในช่วง 60-70 ไร่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเพาะปลูกข้าวโพดและมันสำปะหลัง รายได้เฉลี่ยของแต่ละครัวเรือนอยู่ในช่วง 10,000-90,000 บาท

สาเหตุสำคัญที่ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความสนใจงานพัฒนาของหมู่บ้านคือ ชาวบ้านมีงานล้นมือจากงานเกษตรกรรมของแต่ละครัวเรือน ในแต่ละปีชาวบ้านจะมีเวลาว่างเฉพาะช่วงเดือนตุลาคมเท่านั้น ดังรายละเอียดในวัฏจักรการทำงานเกษตรของชาวบ้านในรอบปี ดังนี้

แผนภาพที่ 7-1 วัฏจักรการทำงานเกษตรของชาวบ้านในหมู่บ้านน้อยทุ่งสว่าง

เวลาว่างในช่วงเดือนตุลาคมนั้น บางครอบครัวไม่ว่างตลอดทั้งเดือน อาจจะว่างเพียง 15-20 วันเท่านั้น ด้วยสภาพการที่ชาวบ้านมีเวลาว่างจากอาชีพหลักของตนเองน้อยเช่นนี้ ชาวบ้านจึงไม่ค่อยได้ใส่ใจต่องานพัฒนาตนเองเท่าไรนัก และช่วงเวลาว่างเช่นนี้ไม่สอดคล้องกับช่วงการพัฒนาชนบทโดยทั่วไป ซึ่งมักจะอยู่ในช่วงประมาณเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ชาวบ้านจึงไม่มีพื้นฐานการมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชนบทของรัฐมากนัก การทำงานสังคมน่าจึงต้องเริ่มต้นสร้างพื้นฐานจิตสำนึกทางการพัฒนาของประชาชนขึ้นใหม่ อีกทั้งช่วงเดือนตุลาคมก็เป็นข้อจำกัดในการทำงานสังคมน่าได้บางโครงการ ดังนั้นงานสังคมน่าที่แท้จริงเน้นการพัฒนาจิตใจ โดยมีการพัฒนาค่านิยมบางเป็นโครงการเล็กๆ และไม่มีผลต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตมากนักคือโครงการประเภทจัดระเบียบชุมชนและการคมนาคมขนส่งระหว่างชุมชน

3) การพึ่งตนเองของชาวบ้าน

จากแนวทางการพัฒนาชนบทของชาวบ้านเช่นนี้ จึงทำให้ชาวบ้านเพียงแต่สามารถพึ่งตนเองได้ในการดำเนินชีวิต แต่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ทางการพัฒนา ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานได้อย่างพอเพียง แต่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองค่อนข้างน้อยมาก มีชาวบ้านเพียงส่วนน้อย(กรรมการหมู่บ้านและกลุ่มผู้นำ) ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดค้นโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาต่าง ๆ ก็เกิดจากความศรัทธาและเกรงใจในตัวพระอ่าง จึงมิใช่การมีส่วนร่วมที่เกิดจากพื้น-ฐานจิตสำนึกทางการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

โครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ไม่ได้รับงบประมาณช่วยเหลือจากส่วนใดเลย เป็นการพัฒนาโดยอาศัยแรงงานและเงินทุนเล็กน้อยจากชาวบ้าน บางครั้งพระอ่างก็ไปติดต่อขอความสนับสนุนด้านเครื่องมือจำเป็นจากหน่วยงานต่าง ๆ บาง เช่น รถซุทหรือรถเกรด เป็นต้น รวมทั้งบางครั้งพระอ่างยังต้องออกเงินสมทบ หรือออกเงินล่วงหน้า เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์จำเป็นบางอย่างต่อการดำเนินโครงการ

4) ความสำเร็จในการชักจูงชาวบ้าน

ปัจจุบันชาวบ้านมีความคาดหวังต่องานพัฒนาชนบทของรัฐบาลน้อยมากเพราะเท่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ของทางราชการเพียงแต่ออกคำสั่งให้ชาวบ้านทำโครงการนั้นโครงการนี้ แต่มิได้มีงบประมาณและข่าวสารความรู้ต่างๆ มาสนับสนุนการทำงานมากนัก แม้แต่โครงการโคราชพัฒนาซึ่งเน้นการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานเพื่อให้ชาวบ้านสามารถพัฒนาตนเอง ข้าราชการก็เป็นเพียงผู้สั่งงานและให้คำแนะนำบางประการเท่านั้น โดยไม่สนใจที่จะติดตามผลหรือกระตุ้นให้ชาวบ้านนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เป็นแต่เพียงโครงการที่เสนอและสั่งงานต่อชาวบ้าน โดยไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงสำหรับหมู่บ้านนี้ ยิ่งเป็นผลให้ชาวบ้านเสื่อมศรัทธาในการพัฒนาชนบทโดยระบบราชการมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่เดียวกันกับที่ทางราชการละเลยไม่สนใจการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านนี้ พระอ่างซึ่งเริ่มงานสังฆพัฒนาที่สร้างประโยชน์แก่ชาวบ้านหลายประการ ชาวบ้านจึงยอมรับในบทบาท

ของพระองค์อาจมากขึ้น เป็นผลให้สามารถชักจูงชาวบ้านให้เข้าร่วมการทำงานได้มากกว่าข้าราชการ ซึ่งการชักจูงของพระองค์อาจมีทั้งการพูดจาหวานลอมบาง ยกยอบ้าง คำว่าบ้าง แต่ก็ทำให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำงาน และยังสร้างความศรัทธาเชื่อถือของชาวบ้านในตัวพระองค์ และยอมรับในบทบาทการเป็นผู้นำการพัฒนาของพระองค์มากยิ่งขึ้น จนกระทั่งไม่มีความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งต่อการเสนอโครงการสิ่งพัฒนาต่าง ๆ ทุกโครงการ และยังสร้างความคาดหวังต้องการให้พระองค์เป็นผู้นำชาวบ้านพัฒนาต่อไปเรื่อย ๆ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงในบ้านน้อยทุ่งสว่างที่เกิดขึ้น เริ่มมีมากหลังจากปี 2522 เป็นต้นมา โดยมีงานสิ่งพัฒนาของพระองค์เป็นปัจจัยหลักคันที่สำคัญ ซึ่งงานสิ่งพัฒนาที่ผ่านมาพระองค์เป็นผู้นำที่สำคัญทั้งในด้านการคิดค้นโครงการ และผลักดันชาวบ้านร่วมกันทำงาน ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้นำอื่น ๆ มีบทบาทสำคัญในด้านการประสานความร่วมมือของชาวบ้านในการทำงาน แต่งานสิ่งพัฒนายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก แม้กระนั้นก็ยังไม่ได้กับทำให้งานสิ่งพัฒนามล้มเหลว เพียงแต่ชาวบ้านยังไม่สามารถพึ่งตนเองทางการพัฒนาได้ (แม้จะสามารถพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตได้มากแล้วก็ตาม) จิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาตนเองของชาวบ้านยังไม่มี ชาวบ้านยังเชื่อฟังผู้นำ (พระองค์ กับผู้ใหญ่บ้าน) มาก คั้งนี้บทบาทของพระองค์ในงานสิ่งพัฒนาต่าง ๆ จึงอยู่ในฐานะผู้นำการพัฒนา ทั้งในด้านการคิดค้นตัดสินใจเลือกโครงการ และการชักจูงชาวบ้านมาร่วมกันพัฒนา การพัฒนาตนเองของชาวบ้านยังไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

3. พระสนอง ธรรมธโร : พระสงฆ์ประสานงานพัฒนาชนบท

พระสนอง ธรรมธโร ปัจจุบันมีอายุ 29 ปี บวชและเข้ามาจำพรรษาที่วัดนี้ได้เพียง 3 พรรษาเท่านั้น ไม่มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าของอาวาสหรือตำแหน่งใด ๆ มีสถานภาพเป็นเพียงพระลูกวัดรูปหนึ่งเท่านั้น แต่เนื่องจากท่านเจ้าอาวาสของวัดบ้านเป่าแห่งนี้ เข้ามาจำพรรษาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าอาวาสก็ไปทำงานบริหารศูนย์ฟื้นฟูและอบรมวิปัสสนากรรมฐาน (ศพอ) จึงไม่มีใครทำหน้าที่เจ้าอาวาสในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสัมพันธ์กับชาวบ้านเป่า ทั้งในค่านศาสนาและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนบ้านเป่า

โดยพื้นฐานแล้วพระสนองมิใช่คนเกิดในหมู่บ้านนี้ (บ้านเป่า ต.เหล่าเสือโก้ก.เมืองจ.อุบลราชธานี) มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ที่ออกมาจำพรรษาที่วัดบ้านเป่าก็เพราะต้องการแสวงหาความสงบ เพื่อการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมประการหนึ่งและจะได้หาโอกาสลาสิกขาอีกประการหนึ่ง เนื่องจากจำพรรษาอยู่ในเมืองพระผู้ใหญ่มิค่อยยินยอมให้ลาสิกขา ซึ่งในเบื้องต้นท่านเพียงแต่คิดจะบวชตามประเพณีเท่านั้น (ท่านเริ่มบวชเมื่อเดือนตุลาคม 2524 ย้ายมาจำพรรษาที่วัดบ้านเป่าเมื่อเดือนมกราคม 2525) แต่เมื่อมาจำพรรษาที่วัดบ้านเป่านี้ พระสงฆ์รูปอื่น ๆ ก็ลาสิกขาไปหมด เหลือท่านเพียงรูปเดียว ชาวบ้านจึงเข้ามาขอร้องให้อยู่โปรดญาติโยมต่อไป จึงได้ตัดสินใจอยู่จำพรรษาที่นั่นเรื่อยมา

ในช่วงแรกพระสนองมิได้คิดจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนแห่งนี้ แต่เมื่อได้พบเห็นปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่ปัญหาใกล้ตัว คือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคของพระสงฆ์สามเณร จึงได้เริ่มขุดบ่อนำบาดาล โดยชาวบ้านเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ด้วยดี จากนั้นก็เริ่มมองเห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ค่อนข้างจะลำบากและคอยการศึกษาชาวบ้านยังขาดความเชื่อมั่นในตนเอง อีกทั้งยังขาดผู้นำที่ดี ๆ ที่พอจะนำชาวบ้านพัฒนาตนเองอย่างได้ผล ท่านจึงคิดว่าควรจะเข้ามารับภาระนำชาวบ้านพัฒนาตนเอง เนื่องจากตัวพระสนองเองก็เป็นผู้มีความรู้สูงคือจบระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงเห็นความสำคัญของการพัฒนาชนบทและได้ริเริ่มชักจูงชาวบ้านพัฒนาตนเองเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

เมื่อลองหันมาพิจารณาถึงสภาพความเป็นมาและสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านเป่า ได้พบว่าบ้านเป่าเป็นหมู่บ้านเก่าที่มีอายุการตั้งถิ่นฐานประมาณ 200 ปี คือ เริ่มมาตั้งถิ่นฐานที่นี้ตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งแต่เดิมนั้นย้ายมาจากบ้านปากห้วยยางในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากทนการกดขี่ขูดรีดของบรรดาเจ้าขุนมูลนายต่าง ๆ ไม่ได้ จึงย้ายมาอยู่ที่บ้านคอนสี อยู่ที่บ้านคอนสีได้ประมาณ 30 ปี เกิดโรคระบาดครั้งใหญ่จึงได้อพยพมาอยู่ที่บ้านเป่าแห่งนี้เรื่อยมา ปัจจุบันบ้านเป่ามีขนาดค่อนข้างใหญ่ คือ มีจำนวน 171 ครัวเรือน จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 898 คน เป็นชาย 458 คน หญิง 440 คน ชาวบ้านมีฐานะค่อนข้างยากจน อาชีพหลัก คือ การทำนา มีทำไร่ทำสวนอยู่บ้าง มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 2,723 ไร่ แยกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

เป็นพื้นที่ทำนา	จำนวน	2,277	ไร่
" ทำไร่	"	231	"
" ทำสวน	"	96	"
" อยุอาศัย	"	95	"
" วัด	"	10	"
" โรงเรียน	"	14	"

การประกอบอาชีพของชาวบ้าน แม้จะดูเป็นชาวนาชาวไร่แต่กลับปรากฏว่ามีผู้ประกอบอาชีพอื่น และหารายได้เพิ่มเติมด้วยการรับจ้าง และเผาถ่านขายเป็นจำนวนมาก อันเป็นสิ่งบอกเหตุอีกประการหนึ่งว่า การประกอบอาชีพทำนาทำไร่ในนี้ไม่สามารถสนองความต้องการของชาวบ้านได้เท่าที่ควร มีชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำการเกษตร หรือผู้ที่มีที่ดินทำการเกษตรน้อยมากต้องรับจ้างเลี้ยงครอบครัว ซึ่งจัดเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ยากจนมีรวมทั้งสิ้น 72 ครัวเรือน นับว่ามีความยากจนค่อนข้างหนาแน่นทั้ง ๆ ที่อยู่ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานีเพียง 20 กม. เท่านั้น

ก่อนช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านเข้ามีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นมาก การทำนาทำไร่ที่มักจะไม่ค่อยได้ผลดี เนื่องจากที่น่าน้ำฝนเพียงอย่างเดียวทำให้มีรายได้การเกษตรค่อนข้างต่ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่อาศัยอาหารธรรมชาติ เช่น ปลูก กล้วย หอย หน่บ เขียด หรือ เห็ด และหน่อไม้เป็นอาหารหลัก การปลูกพืชสวนครัวเลี้ยงเบ็ดเลี้ยงไก่มีไม่มากนัก เพราะขาดน้ำและประสบการณ์เกี่ยวกับความรู้ด้านการเกษตร ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเข้าต้องดิ้นรนไปตามสภาวะธรรมชาติของชุมชน โดยไม่มีใครเหลียวแลช่วยเหลือพัฒนา

ดังนั้น เมื่อพระสันองได้รู้เห็นถึงสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ ของชาวบ้าน จึงเกิดความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาชาวบ้าน และได้เริ่มดำเนินการภายในปีที่มาจำพรรษาปีแรก คือ ปี 2525 นั้นเอง โดยเริ่มตนจากการอบรมพุทธเยาวชนในปลายปี 2525 และในขณะที่กำลังอบรมกลุ่มพุทธเยาวชนอยู่นี้ พอดีกับ จสต.ประดิษฐ์ สมพงษ์ พี่ชายของพระสันองมาเยี่ยม จึงได้ปรึกษาทหารีอกันเพื่อหาแนวทางพัฒนาหมู่บ้านเข้าให้เจริญขึ้น เพราะจสต.ประดิษฐ์ เป็นผู้ที่กำลังทำงานด้านงานพัฒนาชนบทของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน (กท.ตชด.) เขต 3 ตามโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้าน ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรม-

ราชชนนี ซึ่งตอนแรกก็ยังไม่เห็นหนทางเพราะคชค. จะดำเนินการพัฒนาชนบทตามหมู่บ้านชายแดน
ตำบลบ้านเป่าอยู่ในเขตอำเภอเมือง คงจะขออนุมัติโครงการไคยาก จึงตกลงที่จะลงมือทำงานไป
เรื่อย ๆ ก่อน โดยการเริ่มที่กลุ่มพุทธเยาวชน พยายามให้การพัฒนาจิตใจ และฝึกอบรมในด้าน
ต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็ไคทำเรื่องเสนอไปยัง กก.คชค.เขต 3 ค่าย ซึ่งในที่สุดช่วงต้น
ปี 2526 ทางกก.คชค.เขต 3 ก็อนุมัติโครงการส่งเจ้าหน้าที่คชค.มาช่วยนำชาวบ้านเข้าพัฒนา
ตนเอง

งานพัฒนาชนบทในหมู่บ้านเป่าเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2526 โดย
ทาง คชค.เข้ามาศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทุกด้านทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม
ในช่วงเริ่มต้นการทำงานนี้พระสนองมีบทบาทมากในการชักนำชาวบ้านมารวมกลุ่มกันที่วัด
เพื่อรับการฝึกฝนอบรมให้ชาวบ้านได้เข้าใจในความสำคัญของการพัฒนาชนบท และการมองเห็น
แนวทางการพัฒนาตนเอง รู้ถึงวิถีทางที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน นับจากนั้นเป็นต้นมา
พระสนองและทาง คชค.ก็ไคประสานงานกันทำงานพัฒนาชนบทในบ้านเป่าร่วมกันมาตลอดจนกระทั่ง
ปัจจุบัน

ค่ายเหตุนี้งานสังฆพัฒนาของพระสนองจึงเป็นลักษณะที่แตกต่างจากพระสังฆพัฒนารูปอื่น
คือ ร่วมทำงานกับ คชค. ซึ่งจากการศึกษางานสังฆพัฒนาที่ดำเนินการผ่านไปแล้ว สามารถสรุป
ถึงหลักการ แนวทางและผลการทำงานสังฆพัฒนาร่วมกับทาง คชค.ได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ก. หลักการและแนวทางสังฆพัฒนาชนบท

"การพัฒนาชนบทจะให้ไคผล จะต้องมุ่งแก้ไขปัญหามากท้อ และชีวิตความเป็นอยู่ของ
ชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านสามารถช่วยตนเองไคในการดำเนินชีวิตก่อน แล้วจึงจะชักนำประชาชน
ใหม่จิตสำนึกในการพัฒนาตนเองไคไป"

จากหลักการพัฒนาชนบทดังกล่าว พระสนองไคกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อบรรลุผล
ดังกล่าว ด้วยการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านแห่งนี้เป็นระยะยาวไว้เป็น 4 ระยะ โดยจะดำเนินการ
ระยะละก็ปีจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความพร้อมของชาวบ้านในการพัฒนาตนเองเป็นสำคัญ
ซึ่ง 4 ระยะดังกล่าวไคแก่

- (1) ระยะแรก เป็นการปรับปรุงฐานจิตสำนึกทางการพัฒนาของชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มผู้นำชุมชน
- (2) ระยะที่สอง มุ่งการทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน เป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน
- (3) ระยะที่สาม มุ่งการฝึกฝนการบริหารโครงการ และการพัฒนาตนเองให้แก่ชาวบ้าน
- (4) ระยะที่สี่ จะให้ชาวบ้านบริหารโครงการและพัฒนาตนเองโดยให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายถอนตัวออกไปทั้งหมด และชาวบ้านเองอาจจะอยู่เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

การทำงานทั้ง 4 ระยะดังกล่าวนี้ เป็นแนวทางที่พัฒนาจากความคิด และแนวทางการทำงานของ คชค. และเมื่อได้พูดคุยปรึกษากับทางคชค. แล้วจึงได้กำหนดแผนงานพัฒนาหมู่บ้านเป้าเป็นโครงการ 4 ปี เริ่มจากปี 2526 ถึง 2529 เพราะทางคชค. ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านขณะนี้ ต้องดำเนินการอย่างเร่งรัดในแต่ละพื้นที่ เพื่อการเคลื่อนย้ายไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านอื่น ๆ ต่อไป

การประสานงานพัฒนาชนบทของพระสนองกับทาง คชค. มิได้ทำงานพัฒนาชนบทตามแนวทางของ 4 กระทรวงหลัก แต่ดำเนินการไปตามแนวนโยบายของ "โครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้าน" * แต่ก็พยายามดึงเอาเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักเข้ามาเสริมงานพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยพระสนองจะอยู่ในฐานะของผู้ประสานการทำงานของทุกฝ่ายให้สอดคล้องกันทั้งทาง คชค. ทางราชการ และชาวบ้านเป้า เมื่อมีปัญหาการทำงานใด ๆ ทุกฝ่ายจะมุ่งเข้า

* ทางคชค. ถึงแม้จะเป็นหน่วยงานของรัฐบาลหน่วยงานหนึ่ง แต่การทำงานในทางการพัฒนาชนบทจะมีแนวนโยบายการทำงานเป็นของตนเอง ไม่ยึดถือแนวนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 อย่างพวกข้าราชการทั้งหลาย ดังนั้นกิจกรรมและการดำเนินการต่าง ๆ จึงแตกต่างกันไปและไม่ถือว่าเป็นหน่วยงานการพัฒนาชนบทของราชการ โครงการพัฒนาชนบทของคชค. จะมีแต่แนวความคิดการทำงานมาให้ประชาชน แต่ไม่มีงบประมาณมาให้ประชาชนดำเนินการ การพัฒนาของ คชค. มีแนวโน้มมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองของชาวบ้านเป็นสำคัญ

ผู้วัดปรึกษากับพระสนอง เพื่อการดำเนินงานแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำต่าง ๆ

ยุทธวิธีการทำงานสำรพัฒนาของพระสนอง จะเริ่มจากการชักจูงเยาวชนเป็นพื้นฐาน โดยเริ่มจากการอบรมกลุ่มพุทธเยาวชน เพื่อเป็นการสร้างสรรค์ความคิด และจิตสำนึกทางการพัฒนาให้แก่เยาวชน แต่เป้าหมายสำคัญที่ดำเนินการ คือ การสร้างภาวะผู้นำขึ้นในหมู่เยาวชน เพื่อการจัดเตรียมผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพไว้สำหรับอนาคต และในขณะเดียวกันก็พยายามผลักดันให้เยาวชนไปชักจูงผู้ปกครองให้เขามารวมตัวกันที่วัดบ้าง เพื่อการพัฒนาจิตใจให้แก่ผู้ใหญ่ด้วยและก็สามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จ สามารถสร้างความสามัคคีขึ้นในหมู่บ้านได้ทุกระดับทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

สำหรับเป้าหมายงานสำรพัฒนาของพระสนอง ต้องการพัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชาวบ้าน คือ ต้องการพัฒนาเพื่อการยกระดับรายได้ของชาวบ้าน แต่ทั้งนี้ก็จะประสบผลสำเร็จได้จะต้องดำเนินการพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้านให้มีความสำนึกในการพัฒนาตนเอง จากนั้นท่านจึงจะเป็นผู้ชี้แนะหรือให้คำแนะนำต่อชาวบ้านในการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเน้นด้านการพัฒนาเกษตรกรรม เช่น อาจจะนำเทคนิควิทยาการสมัยใหม่ที่จะสามารถพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตให้แก่ชาวบ้าน หรือการแนะนำการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ ในช่วงฤดูแล้ง (ดังเช่นที่เคยนำชาวบ้านปลูกพริกในปี 2526) รวมตลอดไปถึงการส่งเสริมด้านการตลาดเท่าที่จะสามารถทำได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพยายามสนับสนุนการประกอบอาชีพรองอื่น ๆ อย่างเช่น การตีมีด หรือทอผ้า ที่พอจะมีผู้ดำเนินการอยู่บ้าง โดยการติดต่อหาแหล่งขายผลผลิตให้แก่ชาวบ้าน การดำเนินการเหล่านี้จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้านโดยเน้นการพัฒนาจิตสำนึกหรือการพัฒนาจิตใจนี้เป็นแกนนำ แล้วจึงสนับสนุนกิจกรรมเสริม

ข. หลักการและแนวทางการพัฒนาของฝ่าย ทชค.

ทางฝ่าย ทชค. เป็นผู้เข้ามาประสานงานเพื่อการเสริมสร้างการพัฒนาตนเองของชาวบ้านเป่าตามแนวความคิดพื้นฐานของพระสนอง แต่เนื่องจากมีหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้นการดำเนินงานของ ทชค. จึงต้องดำเนินการไปตามหลักการและแนวทางของนโยบายต้นสังกัดซึ่งถูกกำหนดไปตามแนวนโยบายของโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้าน ซึ่งยึดถือแนวทางการ

พัฒนาจิตสำนึกของประชาชนเป็นหลัก การพัฒนาด้านวัตถุเป็นงานรอง เริ่มด้วยความพยายามฝึกอบรมชาวบ้านใหม่ให้ความเข้าใจในหลักการและแนวทางการพัฒนาชนบทเพื่อการพึ่งตนเองที่ถูกต้อง พยายามสร้างกลุ่มผู้นำชุมชนขึ้นมา เพื่อนำชาวบ้านพัฒนาตนเอง โดยจะเน้นในลักษณะของผู้นำธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านจะเป็นผู้เสนอและคัดเลือกกันขึ้นมาเอง

การทำงานพัฒนาชนบทของ คชค. ไม่มีงบประมาณสำหรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ ให้ชาวบ้าน โครงการทุกโครงการที่จะดำเนินการจะเน้นการพึ่งตนเองของชาวบ้าน โดยเริ่มแรกจะนำเสนอโครงการต่าง ๆ ให้แก่บรรดากลุ่มผู้นำวัยทรงและร่วมปรึกษาหารือกันว่าควรจะทำโครงการอะไรดี และจะนำไปปฏิบัติได้อย่างไร ทางกลุ่มผู้นำก็จะนำไปปรึกษากับชาวบ้าน เพื่อหาข้อยุติและยอมรับจากทุกฝ่าย เมื่อได้ข้อตกลงก็จะนำมาปฏิบัติ โดยจะดำเนินการไปตามหลักการพัฒนาด้วยตนเองของชาวบ้าน โดยชาวบ้านจะต้องร่วมกันทั้งการสละแรงงาน และการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาดำเนินการ สำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นบางส่วน เช่น ตะปู หรือ สี ทาง คชค. จะเป็นผู้หาให้บ้าง ส่วนวัสดุที่จำเป็นและต้องใช้งบประมาณมาก ๆ ในการจัดทำ เช่น ปูนซีเมนต์ เหล็กเส้น หิน สิ่งเหล่านี้จะพยายามขอบริจาคจากบริษัทหรือห้างร้านเอกชนต่าง ๆ หรือประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีโครงการพัฒนาในลักษณะเดียวกัน เพื่อนำงบประมาณและโครงการเหล่านั้นเข้ามาดำเนินการสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน

ขั้นตอนการดำเนินงานของ คชค. ในการพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมายมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) ขั้นที่ 1 การศึกษาพื้นที่เป้าหมาย คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน (ช่วงวันที่ 6-30 มิถุนายน 2526)
- (2) ขั้นที่ 2 การพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้าน ได้แก่
 - (2.1) อบรมกลุ่มผู้นำและผู้ช่วยผู้นำของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 31 คน (ช่วงตั้งแต่ 7-11 กรกฎาคม 2526)
 - (2.2) การอบรมเยาวชน 2 รุ่น จำนวน 40 คน (ช่วงตั้งแต่ 22-24 มิถุนายน 2526 และ 7-9 กรกฎาคม 2526)
- (3) ขั้นที่ 3 การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน
 - (3.1) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน
 - (3.2) การดำเนินงานตามโครงการด้านเศรษฐกิจ
- (4) ขั้นที่ 4 การติดตามผลของโครงการ

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาชนบทของ คชค. ก็เช่นเดียวกับของพระสงฆ์ คือ มุ่งพัฒนาให้ชาวบ้านสามารถยกระดับรายได้ให้สูงขึ้น แต่การทำงานจะเน้นไปตามลักษณะใดนั้น จะต้องดำเนินการไปตามสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่ได้จากการศึกษาสภาพหมู่บ้าน โดยจะต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองปรึกษาหารือกันของทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ คชค. ก่อน เพื่อการคิดค้นโครงการหลักและรองในการแก้ไขปัญหานั้น จากนั้นจึงนำสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขไปเสนอให้แก่ชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมกันพิจารณาและหาข้อสรุปที่แน่นอนในการดำเนินการ อันจะเป็นการสร้างการยอมรับ และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนในการพัฒนาตนเอง เมื่อเป็นที่ตกลงกันแล้วทาง คชค. จะเริ่มผลักดันการพัฒนาชนบทตามแนวทางการดำเนินงานของโครงการสร้างความมั่นคงในชนบทที่หมู่บ้านต่อไป

ค. โครงการพัฒนาชนบทที่ดำเนินการในบ้านเป้า

เนื่องจากการพัฒนาชนบทในบ้านเป้า เป็นการประสานงานกันระหว่างพระสงฆ์ คชค. ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน ดังนั้น การพิจารณาโครงการส่งเสริมพัฒนาจึงต้องพิจารณาควบคู่กันไประหว่างงานที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง และโครงการที่พระสงฆ์ดำเนินการร่วมกับทางคชค. ซึ่งมีโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และที่น่าจะดำเนินการในอนาคต ดังต่อไปนี้

1) งานส่งเสริมพัฒนาของพระสงฆ์เอง

ก) โครงการประเภทพัฒนาจิตใจ เริ่มดำเนินการในปี 2525 โดยการฝึกอบรมกลุ่มพุทธเยาวชน ซึ่งนับเป็นโครงการส่งเสริมพัฒนาโครงการแรกที่ท่านเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง โดยมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการรวมทั้งสิ้น 167 คน เป็นเยาวชนในบ้านเป้า 107 คน เป็นชาย 46 คน หญิง 24 คน การพัฒนาพุทธเยาวชนของพระสงฆ์ มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

(1) เพื่อให้การศึกษาอบรมด้านพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย

(2) เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่อันชอบธรรมของตนเองและผู้อื่น

(3) เพื่อให้รู้จักการอุทิศตน เพื่อการสร้างสรรค์สังคมที่ดี

ข) โครงการสาธิตการเกษตร เริ่มดำเนินการในปี 2526 โดยใช้พื้นที่ภายในวัด

ให้เกษตรกรเพาะปลูกพืชผักสวนครัว เพื่อเป็นแบบอย่างให้ชาวบ้านดำเนินการตาม โดยจะเน้นการเพาะปลูกพืชผักสวนครัวไว้สำหรับบริโภคเองภายในครัวเรือนประการหนึ่งและเน้นการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในฤดูแล้งอีกประการหนึ่ง อย่างเช่นในปีที่ผ่านมาได้แนะนำให้ชาวบ้านปลูกพริกไว้อย่าง ซึ่งในแปลงสาธิตจะทำการปลูกพริกไว้ด้วย เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นว่า แม้แต่เกษตรกรที่ยังเป็นเด็กและฉันทอาหารเพียง 2 มือก็ยังทำการเพาะปลูกได้ ถ้าชาวบ้านทำไม่ได้ก็ควรจะอายุเกษตรกร พร้อมกันนี้แปลงสาธิตก็ยังช่วยให้ท่านได้ศึกษาปัญหาต่าง ๆ ในการเพาะปลูก เช่น เรื่องศัตรูพืช เพื่อทดลองแก้ไขแล้วนำไปแนะนำให้ชาวบ้านทำตาม ซึ่งนับว่าประสบผลสำเร็จมาก มีชาวบ้านเข้าหลายครัวเรือนทำตาม และในหมู่บ้านใกล้เคียงก็เพาะปลูกพริกด้วย แต่อาจจะเนื่องด้วยสาเหตุนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาพริกล้นตลาด เป็นผลให้ราคาพริกตกลงเหลือราคาไม่ถึง 10 บาท ในขณะที่ที่แล้วราคาสูงถึง 40-50 บาท จึงทำให้ชาวบ้านขาดทุน แต่ชาวบ้านก็เห็นว่า มีประโยชน์ในด้านการศึกษาวิธีและเทคนิคการเพาะปลูกพริก ไม่นับว่าเป็นผลเสียแต่อย่างใด

2) งานสังฆพัฒนาที่เข้าร่วมกับ ศชค.

ในส่วนนี้บทบาทของพระสงฆ์เป็นเพียงผู้ประสานงาน และเป็นผู้สนับสนุนโครงการในฐานะผู้ให้คำปรึกษาและกระตุ้นชาวบ้านให้รวมโครงการ โดยในการทำงานเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ผลักดันกิจกรรมร่วมกับผู้นำชุมชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ในระยะแรก ๆ ที่ยังไม่มีการจัดตั้งกลุ่มผู้นำ พระสงฆ์ร่วมกับ ศชค. ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นเอง ซึ่งมีโครงการต่าง ๆ ตามลำดับการทำงาน ดังนี้

ก) โครงการพัฒนาจิตใจ เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกทางการพัฒนาของชาวบ้านโดยดำเนินการกับชาวบ้าน 2 กลุ่ม คือ

(1) พัฒนากลุ่มผู้นำชุมชน หลังจากที่ได้มีการจัดระเบียบชุมชนแบ่งเป็น 10 กลุ่มแล้ว* ให้ชาวบ้านคัดเลือกผู้นำและผู้ช่วยผู้นำในแต่ละชุมชนมา ได้รวมทั้งสิ้น 31 คน การ

* กลุ่มต่าง ๆ ที่จัดแบ่งทั้ง 10 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มสว่างบูรพา (2) กลุ่มไตรมพัฒนา (3) กลุ่มสวรรค์บันดาล (4) กลุ่มพุทธพัฒนา (5) กลุ่มสว่างศิลป์ (6) กลุ่มกลางภิรมย์ (7) กลุ่มอัมพวัลย์พัฒนา (8) กลุ่มรวมน้ำใจพัฒนา (9) กลุ่มรวมน้ำใจสันติสุข และ (10) กลุ่มนาตระกุล ซึ่งดูรายละเอียดได้จากแผนที่ 7-3

อบรมทำในช่วงวันที่ 7-10 กรกฎาคม 2526 โดยพยายามฝึกอบรมและให้ความรู้แก่กลุ่มผู้นำชุมชนให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนา เพื่อการพึ่งตนเองของชาวบ้านทั้งหมดว่า ควรจะผลักดันอย่างไร จึงจะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ดี และสามารถคัดเลือกโครงการพัฒนาตามความต้องการของชาวบ้านเอง

(2) พัฒนากลุ่มเยาวชน โดยชักชวนเยาวชนทั้งชายและหญิงมาเข้ารับการฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจในแนวทางการประพฤตินเป็นคนดี รวมทั้งแนวทางที่จะปฏิบัติตนและเข้าร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน มีการให้การอบรมเยาวชนเป็น 2 รุ่น รุ่นแรกอบรมช่วงวันที่ 22-24 มิถุนายน และรุ่นที่สองในช่วงวันที่ 7-9 กรกฎาคมในปี 2526 รวมจำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมทั้งสิ้น 40 คน

ข) โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและจัดระเบียบชุมชน ดำเนินการเรื่อยมาเป็นระยะ ๆ นับตั้งแต่การแบ่งกลุ่มต่าง ๆ เป็น 10 กลุ่ม การพัฒนาถนนภายในหมู่บ้าน ทำรั้วบ้าน รั้ววัด ศาลาประจำกลุ่ม ป้ายหมู่บ้าน ป้ายคำขวัญต่าง ๆ ป้ายชื่อแต่ละครัวเรือน และทำการพัฒนาความเป็นระเบียบเรียบร้อยอื่น ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ทำถังขยะไว้หน้าบ้านทุกบ้าน เป็นต้น

ค) โครงการห้องสมุดประจำหมู่บ้าน เพื่อการพัฒนาการศึกษาหาความรู้ของชาวบ้านในคานค่าง ๆ โดยจะมีทั้งหนังสือพิมพ์เพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบถึงข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมือง และหนังสือที่ให้ความรู้ประเภทต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม ศิลปวัฒนธรรม และสารบันเทิงต่าง ๆ

ง) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อันได้แก่

(1) โครงการธนาคารข้าว มีการสร้างยุ้งฉางขึ้นมา เพื่อเก็บรวบรวมข้าวที่รับบริจาคมาจากชาวบ้าน เพื่อให้ผู้ที่อึดอัดขาดแคลนข้าวบริโภคมากู้ยืมไป ซึ่งในปีแรกสามารถรวบรวมข้าวได้จำนวน 3,800 กก. ให้ชาวบ้านกู้ยืมไปทั้งสิ้น 38 ครอบครัว ๆ ละ 10 ปีบ โดยมีเงื่อนไขให้นำมาชำระคืนเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วรวมทั้งต้นและดอกเบ็ญ จำนวน 12 ปีบ การให้กู้ยืมจะมีคณะกรรมการพิจารณาให้ยืมแก่ผู้ที่เหมาะสม ก็ต้องเป็นผู้ยากจนที่สุด และหรือผู้ประสบเหตุฉุกเฉิน

(2) โครงการธนาคารยา สนับสนุนให้ชาวบ้านเข้าร่วมถือหุ้นได้ไม่เกินครอบครัว

คร้วละ 10 หุ่น ในราคาหุ่นละ 10 บาท ได้รับเงินทุนเบื้องต้นจากการถือหุ้นของชาวบ้าน และเงินบริจาคสมทบรวมประมาณ 3,000 บาท ให้นำเงินไปซื้อยาจากองค์กรเภสัชกรรมมาขายให้แก่ชาวบ้านในราคายุติธรรม และเพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ยาที่มีการรับรองคุณภาพแล้ว

(3) โครงการร้านค้าสาธิตการตลาด สนับสนุนให้ชาวบ้านเข้าร่วมถือหุ้นได้ไม่เกินครอบครัวละ 10 หุ้น ในราคาหุ้นละ 20 บาท มีสมาชิกที่ถือหุ้นรวม 80 ครอบครัว มีเงินทุนเริ่มแรก ประมาณ 8,500 บาท นำเงินไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาขายให้แก่ชาวบ้านในราคายุติธรรม และยังมีผลต่อการได้รับเงินปันผลคืนแก่สมาชิกเมื่อสิ้นปีอีกด้วย

จ) โครงการพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อการบริโภคในครัวเรือน นับเป็นโครงการที่มีผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านโดยตรง ด้วยการส่งเสริมให้ชาวบ้านเพาะปลูกพืชผักสวนครัวภายในบริเวณบ้าน โดยในแต่ละบ้านควรจะต้องปลูกพืชสวนครัว 9 ชนิด คือ แค เตย ตะไคร้ ข่า พริก ใบกระเพรา มะเขือ ผักบุ้ง ยี่หระ และ นางรัก นอกจากนี้ก็สนับสนุนให้เพาะปลูกพืชยืนต้นซึ่งอาจจะมีผลทางเศรษฐกิจในระยะยาวอีกด้วย คือ ชีเหล็ก สะเดา มะรุ้ม และกระถิน

3) โครงการส่งเสริมพัฒนาในอนาคต

สำหรับในอนาคตพระสนองก็ได้คิดถึงโครงการที่น่าจะพัฒนาในหมู่บ้านเป้าอีกหลายโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโครงการพัฒนาคานเศรษฐกิจของชาวบ้าน อันได้แก่

ก) โครงการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งผลิตทางเศรษฐกิจ โดยจะใช้พื้นที่ว่างของโรงเรียนเพื่อการเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะเกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่โรงเรียนแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนนักเรียนให้เรียนรู้ถึงการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

ข) โครงการพัฒนาความรู้และประสิทธิภาพทางการเกษตร โดยจะพยายามจัดหาเครื่องมือทางการเกษตร เช่น รถไถขนาดเล็ก หรือ เครื่องสูบน้ำไว้สำหรับเป็นของกลางให้ชาวบ้านขอยืม หรือเข้าไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร นอกจากนี้จะพยายามชักนำวิทยากรผู้มี

ความรู้ทางการเกษตรมาอบรมแนะนำเทคนิคการเพาะปลูกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นดินและที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด รวมทั้งเทคนิคการเพาะปลูกโดยลดการใช้ปุ๋ยเคมี เช่น การไถกลบฟางข้าวหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จเพื่อทำเป็นปุ๋ยพืชสด เป็นต้น

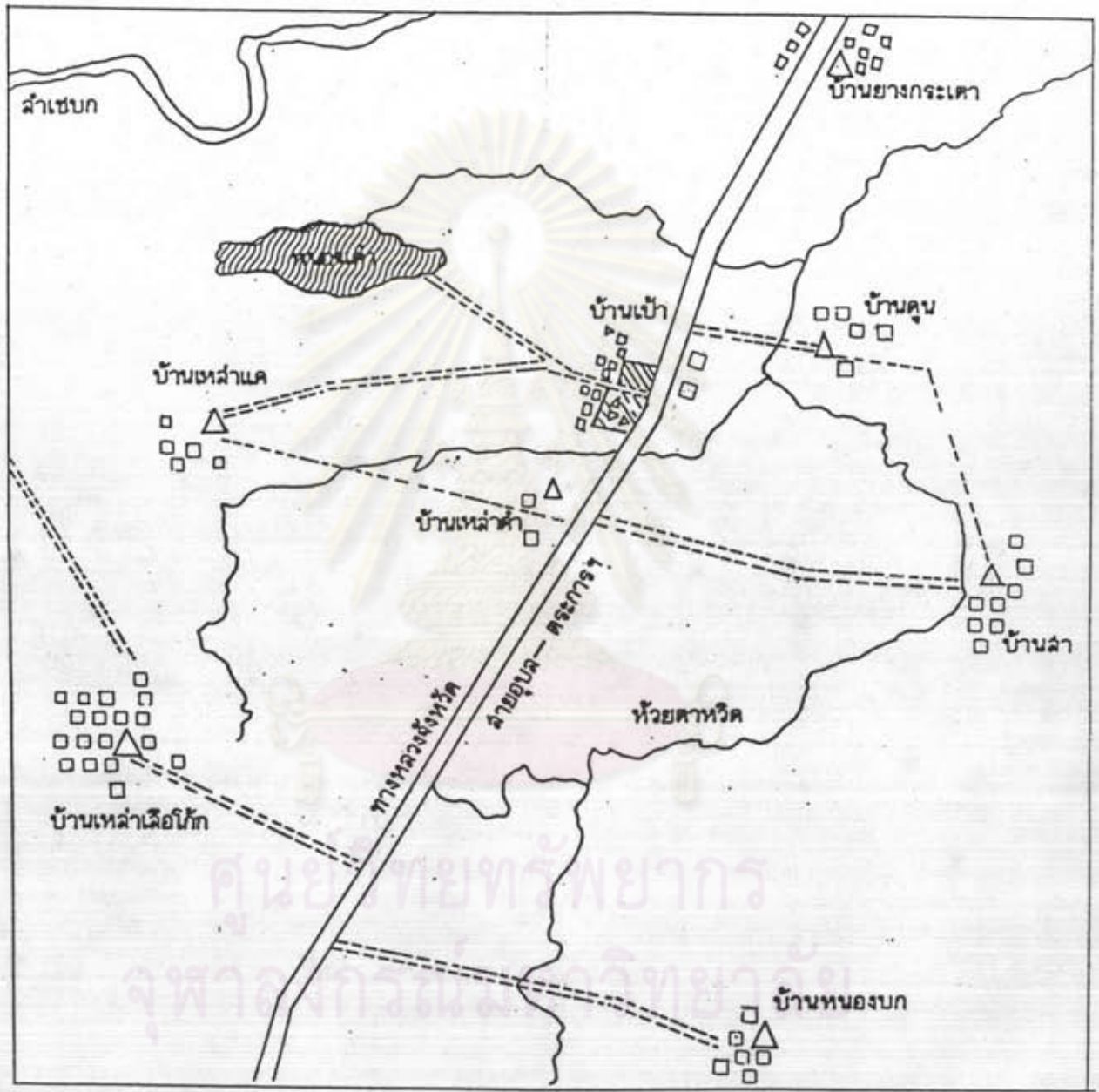
ค) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะการเก็บกักน้ำในหนองเต่า ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งถ้าหากสามารถขุดคลองส่งน้ำจากลำเขบลำเลียงมาเก็บกักไว้ในหนองเต่าได้ จะช่วยให้ชาวบ้านในตำบลเหล่าเสือโก้กหลายหมู่บ้าน ในพื้นที่มากกว่า 4,000 ไร่ สามารถเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจในฤดูแล้งได้ อันจะนำมาซึ่งรายได้เพิ่มขึ้นของชาวบ้านทั้งในบ้านเป้าและหมู่บ้านอื่น ๆ ใกล้เคียง (ดูแผนที่ 7-4 ประกอบ)

ง) โครงการส่งเสริมอาชีพรองภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีเหล็ก (มีด เลื่อย และเคียว) และทอผ้า ซึ่งมีชาวบ้านหลายครอบครัวทำอยู่แล้วเพื่อการหารายได้ในเวลาว่างจากงานเกษตรกรรม เพียงแต่ส่งเสริมด้านการตลาดให้แก่ชาวบ้าน จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านอีกทางหนึ่ง

ง. ผลกระทบของโครงการพัฒนาต่าง ๆ

1) ผลสำเร็จของโครงการ

โครงการส่งพัฒนาต่าง ๆ ทั้งที่พระสงฆ์ดำเนินการเอง และที่ดำเนินการประสานกับทาง ศชค. ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยผลสำเร็จที่ก่อให้เกิดผลกระทบดังกล่าวเกิดจาก ความสำเร็จในด้านการพัฒนาจิตใจของชาวบ้าน จนกระทั่งเกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นและสามัคคีกันทำงานพัฒนาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ดี ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ต่างเข้าร่วมกันทำงานพัฒนาต่าง ๆ ทุกโครงการ จากการร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านเป้า ซึ่งจะได้อธิบายถึงในลำดับต่อไป

แผนที่ 7-4 บ้านเป้า และ หมู่บ้านใกล้เคียง

นอกจากนี้ ความสำเร็จของงานพัฒนาในหมู่บ้านเป้าที่เป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัดคือ สามารถชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ระดับอำเภอในปี 2527 นี้ และได้เป็นที่ 2 ในการประกวดหมู่บ้านพัฒนาระดับจังหวัด ทั้งๆ ที่บ้านเป้าเพิ่งจะเริ่มต้นตัวในการพัฒนาหมู่บ้านและ เพิ่งจะดำเนินการกันอย่างจริงจังยังไม่ถึง 2 ปี (เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2526) แต่สามารถ พัฒนาหมู่บ้านของตนเองได้ในระดับนี้ถือว่าประสบความสำเร็จในการทำงานด้านหนึ่ง

2) ปัญหาของโครงการ

ปัญหาของโครงการที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาต่าง ๆ เท่าที่ผ่านมาชาวบ้านสามารถพัฒนาโครงการต่าง ๆ ได้ด้วยการพึ่งตนเอง โดยชาวบ้านร่วมกันสละแรงงานช่วยกันตัดไม้มาเลื่อยบ้าง ช่วยกันขนดินบ้าง ช่วยกันก่อสร้างบ้าง อีกทั้งยังสละทุนทรัพย์บ้าง เมื่อมีความต้องการวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น บางครั้งก็ต้องไปขอบริจาคจากบริษัทห้างร้านเอกชนต่าง ๆ ทางคชช.เองมิได้มีงบประมาณเข้ามาให้ชาวบ้าน เพียงแต่มาช่วยแนะนำแนวความคิดในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้ จึงทำให้โครงการพัฒนาในลักษณะ ที่จำเป็นต้องใช้งบประมาณมาก ๆ ไม่สามารถดำเนินการได้

แต่ก่อนนี้ในช่วงแรก ๆ ที่พระสนองเริ่มเข้ามาปฏิบัติงานพัฒนาในหมู่บ้านเป้าใหม่ ๆ ประมาณช่วงต้นปี 2526 ชาวบ้านยังขาดความเข้าใจในงานพัฒนา จึงไม่ค่อยมีใครมาเข้าร่วมมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการประชุมปรึกษาหารือในปัญหาต่าง ๆ จนกระทั่งภายหลังที่ได้ เริ่มพัฒนาจิตใจแก่ชาวบ้าน และทางคชช.เข้ามาช่วยอบรมและคัดเลือกกลุ่มผู้นำชุมชนขึ้นมา ชาวบ้านก็เริ่มเข้าใจและเข้าร่วมเป็นอย่างดี จนกระทั่งปัจจุบันไม่ประสบปัญหานี้แล้ว

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาคชช.ประมาณนั้น ถ้าจะให้ชาวบ้านแก้ไขปัญหากันเอง ก็คงจะทำได้แบบเดิมคือ ทำแต่โครงการที่ไม่ต้องใช้งบประมาณมาก ๆ และช่วยกันจัดหาวัสดุเอง เท่าที่จะทำได้ การจะจัดทำโครงการใหญ่ ๆ โดยให้ชาวบ้านช่วยกันออกเงินร่วมกันทำงาน คงจะเป็นไปได้ยากเพราะชาวบ้านกว่าร้อยละ 40 ที่ยังยากจนอยู่ ยังช่วยเหลือตนเองมิได้มากนัก

3) ผลกระทบของงานพัฒนาที่มีต่อชาวบ้าน

ก) ผลกระทบทางค่านเศรษฐกิจของชาวบ้าน โครงการพัฒนาในบ้านเป้าหมาย ๆ โครงการที่ดำเนินการส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาวบ้านในหลายลักษณะ คือ

(1) การลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการส่งเสริมการเกษตร ช่วยให้ชาวบ้านสามารถมีพืชสวนครัวบริโภคภายในครอบครัว โดยไม่ต้องหาซื้อ และในครอบครัวที่ยากจนยังสามารถนำเอาพืชผักต่าง ๆ ไปขอแลกข้าวจากครอบครัวที่พอมือพอกิน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางหนึ่ง รวมทั้งโครงการธนาคารข้าวก็สามารถบรรเทาปัญหาการขาดแคลนข้าวบริโภคแก่ครอบครัวที่ยากจนได้บ้าง โดยไม่ต้องไปขอกู้ข้าวจากนายทุนในอัตราดอกเบี้ยที่สูง

(2) การเพิ่มรายได้เล็กน้อยๆ ให้แก่ครอบครัว ชาวบ้านบางครอบครัวได้นำเอาพืชผักสวนครัว และพืชเศรษฐกิจบางอย่างที่ได้รับการแนะนำให้เพาะปลูก เช่น ยาสูบไปขายทำรายได้ให้แก่ครอบครัวได้พอสมควร ถึงแม้จะยังไม่มากนัก แต่ก็นับเป็นการเริ่มต้นที่ดี

(3) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากร้านค้าสหกรณ์ตลาดและสหกรณ์ฯ ช่วยให้ชาวบ้านสามารถซื้อหาสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาที่ยุติธรรม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง และยังได้ใช้สินค้าที่มีคุณภาพที่ดี รวมทั้งอาจได้รับเงินปันผลจากการค้าเมื่อสิ้นปีอีกด้วย

ข) ผลกระทบทางสังคมของชุมชน

(1) การเกิดจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกัน เป็นการปลูกฝังความคิด และความเข้าใจของชาวบ้านในการประพฤติปฏิบัติตนเอง และการปฏิบัติต่อกันในกรอบของศีลธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนต่อกัน สามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามจำเป็น ผู้ที่พอมือฐานะจะช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนเท่าที่จะสามารถช่วยได้

(2) ชาวบ้านมีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง และบทบาทของข้าราชการในทางที่ถูกต้อง รู้ว่าเมื่อตนเองมีปัญหาดัง ๆ ควรจะดำเนินการแก้ไขอย่างไร และเมื่อต้องไปเกี่ยวข้องกับข้าราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ควรจะดำเนินการอย่างไรจึงจะไม่ถูกเรียกเก็บเงินทองที่ไม่จำเป็นต้องเสียแก่ข้าราชการบางคนที่ยึดรั้ง

(3) ลดอบายมุขบางอย่างและขยันทำมาหากินมากขึ้น โดยเฉพาะอบายมุขใน

ด้านการพนัน การเที่ยวเล่น การเที่ยวกลางคืน และการคบคนชั่วเป็นมิตร รวมทั้งการไม่
 เกียรติงานการทำงาน มีเพียงแต่การดื่มสุราเท่านั้นที่ยังมีให้เห็นอยู่ค่อนข้างมาก แต่ในช่วงเช้า
 พรรษาชาวบ้านก็สามารถลดละการดื่มสุราไปได้มาก รวมทั้งการถือศีลหาในการดำเนินชีวิตด้วย

ค) ผลกระทบทางการเมือง

(1) การพัฒนากลุ่มผู้นำ จากการแบ่งหมู่บ้านออกเป็นคุ้มต่าง ๆ 10 คุ้ม * ชาว
 บ้านในแต่ละคุ้มได้คัดเลือกผู้นำ และผู้ช่วยผู้นำขึ้นมาในแต่ละคุ้ม ซึ่งช่วยให้สามารถปกครองชาว
 บ้านได้อย่างทั่วถึงและเป็นระบบมากขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระทางการเมืองการปกครองให้แก่ผู้ใหญ่บ้านและ
 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้มาก

(2) การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เมื่อถึงคราวที่มีความจำเป็นต้องการ
 ความช่วยเหลือของชาวบ้านในด้านต่าง ๆ สามารถเรียกระดมให้ชาวบ้านมารวมกันได้มาก และ
 ด้วยความเต็มใจ

(3) ชาวบ้านได้รับข่าวสารทางการเมืองอย่างทั่วถึง ทั้งจากหนังสือพิมพ์ที่
 ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน และจากการกระจายข่าวสารผ่านผู้นำและผู้ช่วยผู้นำในคุ้มต่าง ๆ ทำให้
 ชาวบ้านได้ทราบข่าวสารความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมืองต่าง ๆ ได้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลง
 ทางการเมืองในระดับประเทศและต่างประเทศ

(4) ชาวบ้านเริ่มมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อราชการ เริ่มเข้าใจกันมากขึ้นว่าชา
 ราชการมิใช่ นายประชาชน แต่เป็นผู้ให้บริการในการติดต่อค้าขายต่าง ๆ กับประชาชน และมีผู้ใช้ที่
 จะจัดหาสิ่งต่าง ๆ ให้ชาวบ้านได้ ชาวบ้านต้องพยายามช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

ง) ผลกระทบทางการเมือง

(1) เกิดการพัฒนาจิตสำนึกทางการเมือง ชาวบ้านเริ่มเข้าใจในพลังของตน

* ผู้นำในคุ้มต่าง ๆ ทั้ง 10 คุ้ม ที่ชาวบ้านคัดเลือกจัดตั้ง ได้แก่

(1) นายกาสิ มีแสง (ผู้ใหญ่บ้าน)	(2) นายหนู บุญสังข์	(3) นายวัน พูลพล
(4) นายหล้า สายเคน	(5) นายสีบุญ เจริญศิลป์	(6) นายใหญ่บุญ บุตรน้อย
(7) นายทองคำ แก่นสาร	(8) นายพรหมา ชิดโชติ	(9) นายบุญ สายตรง
(10) นายหุง เจริญศิลป์		

เองที่สามารถพัฒนาตนเอง รู้ถึงวิธีการที่จะคิดค้นและตัดสินใจเลือกโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะช่วยตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาของชาวบ้านโดยส่วนรวมทั้งหมู่บ้านได้พอสมควร

(2) เกิดกลุ่มพลังทางการพัฒนา รวมทั้งการจัดตั้งและบริหารการพัฒนาตนเองผ่านกลุ่มหรือคณะกรรมการต่าง ๆ ทั้งคณะกรรมการธนาคารข้าว ธนาคารยา ร้านค้าสาธิต การตลาด ตลอดจนคณะกรรมการหมู่บ้าน

(3) การฝึกฝนและสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองของชาวบ้าน ในปัจจุบันชาวบ้านมีความตื่นตัวและให้ความสนใจในงานพัฒนาทุกโครงการ และเข้าร่วมการทำงานกันอย่างพร้อมเพรียง มีความสนใจที่จะร่วมถกเถียง และปรึกษาหารือในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่มีได้รวมออกความคิดเห็นหรือถกเถียงในปัญหาต่าง ๆ เพียงแต่ร่วมฟังเฉย ๆ ลักษณะที่ชาวบ้านเริ่มตื่นตัวและมีความเคลื่อนไหวในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างกว้างขวางเช่นนี้ เกิดจากผลการฝึกอบรมและพัฒนาจิตสำนึกทางการพัฒนา และการมีกลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มต่าง ๆ ซึ่งคอยกระตุ้นชี้แนะและชักจูงชาวบ้านภายในคุ้มของตนได้ทราบความเคลื่อนไหวและตื่นตัวในการมีส่วนร่วมอย่างค่อนข้างทั่วถึง

(4) เกิดความภาคภูมิใจในพลังและความสามารถทางการพัฒนาตนเอง จากการชนะการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างระดับอำเภอและเป็น 2 ในการประกวดระดับจังหวัด เป็นผลให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจและเชื่อมั่นในพลังความสามารถทางการพัฒนาของตนเอง และเกิดกำลังใจที่จะร่วมกันผลักดันงานพัฒนาตนเองต่อไป

(5) เกิดผลกระทบให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาให้การสนับสนุนงานพัฒนาในหมู่บ้าน จากการเป็นที่รู้จักของหน่วยงานต่าง ๆ ในฐานะเป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างที่ควรจะสนับสนุนการพัฒนา ตัวอย่างเช่นมีโครงการพัฒนาสุขภาพหมู่บ้านเคลื่อนที่(พสมค.) ของกองสุขาภิบาลกรมอนามัย สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้รับความช่วยเหลือค่าน้ำเงินทุนจากประเทศเยอรมัน ให้นำเงินทุนจำนวน 40,650 บาท มาเป็นกองทุนหมุนเวียนช่วยพัฒนาคานสุขภาพในหมู่บ้านนี้ ซึ่งมีทั้งการสร้างส้วม ถังและโองเก็บน้ำฝน และบ่อน้ำที่ถูกต้องลักษณะ เพื่อการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานในหมู่บ้าน

จ. สรุปและประเมินผล

เมื่อศึกษาวิเคราะห์โครงการพัฒนาต่าง ๆ แล้ว ถึงแม้จะประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการพัฒนาของชาวบ้านได้ดี และสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชา

ชนได้อย่างกว้างขวางก็ตาม แต่หากจะพิจารณาถึงการพึ่งตนเองของชาวบ้าน จะพบว่าชาวบ้าน ยังไม่สามารถพึ่งตนเองทั้งทางด้านการดำเนินชีวิตและการพัฒนาอย่างแท้จริง ทั้งนี้มีสภาพปัญหา และมูลเหตุ ดังนี้

1) การพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิต

ปัจจุบันชาวบ้านเป่าประมาณร้อยละ 40-50 ที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตได้ ชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อยู่ในคุ่มนาตระกูล เป็นผู้ที่ไม่มื้ที่คินทำการเกษตร หรือมีที่คินเพียงเล็กน้อยไม่พอเพียงจะเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี หรือขายเป็นรายได้ อาชีพหลักของชาวบ้านกลุ่มนี้ คือ การรับจ้าง เก็บของป่า หรือเผาถ่านขายเลี้ยงครอบครัว ซึ่งนอกจากจะมีรายได้ไม่พอเพียงเลี้ยงครอบครัวให้สุขสมบูรณ์ต้องอด ๆ อยาก ๆ แล้ว ระดับการศึกษาของบุตรหลานก็ต่ำ บางคนเรียนไม่จบการศึกษาภาคบังคับ เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัยก็ไม่เพียงพอที่จะให้ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว

สำหรับที่เหลืออีกร้อยละ 50-60 เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางไม่มีใครร่ำรวย หรือเหลือกินเหลือใช้ที่จะพุ่มเพื่อยได้ แต่ก็เพียงพอที่จะสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานได้โดยไม่เดือดร้อนมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันชาวบ้านสามารถเพาะปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคภายในครอบครัวได้โดยไม่ต้องพึ่งตลาดคังเช่นแต่ก่อน ซึ่งชาวบ้านกลุ่มนี้จะมีผู้ที่พึ่งตนเองได้ค่อนข้างมากอยู่ประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น ที่เหลือยังไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของครอบครัวได้ครอบคลุมทุกค้าน

โดยส่วนรวมแล้วชาวบ้านเป่ายังขาดแคลนสิ่งจำเป็นพื้นฐานมาก ในค้านน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแล้ง นับคังแต่เดือนเมษายนเป็นต้นไป โดยเฉพาะน้ำคิมชาวบ้านไม่มีโอ่งหรือคังเก็บน้ำฝนที่พอเพียงจะเก็บน้ำคิมได้ตลอดทั้งปี ในค้านน้ำอุปโภคยังพอจะสามารถไปขนน้ำประปาบาดาลจากที่วัด หรือไปคังน้ำจากหนองเต่ามาใช้ได้บ้าง การแก้ปัญหาน้ำอุปโภคบริโภคที่จะทำได้ คือ การส่งเสริมการสร้างโอ่งหรือคังเก็บน้ำฝนให้พอเพียงทุกครัวเรือน ซึ่งอาจจะใช้ระบบกองทุนหมุนเวียนอย่างของโครงการพัฒนาสุขาภิบาลหมู่บ้านเคลื่อนที่ก็ได้ นอกจากนี้ควรจะสร้างบ่อขุด หรือบ่อบาดาลภายในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เพราะน้ำจากหนองเต่าช่วงฤดูแล้งก็ไม่ค่อยสะอาดนัก

สำหรับกลุ่มชาวบ้านที่ยากจนนี้ เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีที่ดินสาธารณะ หรือที่ว่างเปล่าที่พอจะแบ่งสรรให้ได้ จึงต้องคิดหาวิธีอื่น ซึ่งทางหนึ่ง คือ พยายามจัดหาข้าวมาเข้าธนาคารข้าวเพิ่มขึ้นให้พอเพียงที่คนยากจนเหล่านี้จะมาชอกุ๋มได้ นอกจากนี้ควรจะส่งเสริมการประกอบอาชีพนอกเกษตรอื่น ๆ ที่จะทำรายได้ให้แก่ครอบครัวนอกจากการรับจ้าง หรืออาจจะรวมชาวบ้านที่ยังพึ่งตนเองไม่ได้เหล่านี้เข้าเป็นกลุ่ม หรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่าง เช่น เลี้ยงไก่ หรือเลี้ยงหมู โดยอาจจะให้ชาวบ้านที่พอจะพึ่งตนเองได้เข้าร่วมถือหุ้น เพื่อการรวบรวมเงินลงทุนในการซื้อพันธุ์ อาหาร ยารักษาโรค หรือสิ่งจำเป็นในการเลี้ยงต่าง ๆ ซึ่งอาจจะจัดทำเป็นฟาร์มแล้วให้ชาวบ้านที่ยากจนเหล่านี้มาเป็นผู้เลี้ยง ผู้ดูแล แล้วกำหนดแบ่งปันรายได้อันในอัตราส่วนที่เหมาะสม หรืออาจจะจัดทำโครงการธนาคารควาย เพื่อให้ผู้ที่มิสามารถไม่มีควายไค้มายืมควายไปใช้ไถนา แล้วแบ่งผลผลิตบางส่วนมาเข้าธนาคารข้าวก็ได้

นอกจากนี้ สำหรับโครงการที่จะสามารถพัฒนาเสริมให้ชาวบ้านโดยส่วนรวมสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาของชาวบ้านได้ถูกต้องตามสาเหตุมากที่สุดคือ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ละการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผลที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรคงจะเป็นไปได้ยาก จึงควรจะดำเนินการพัฒนาในสองลักษณะหลังจะช่วยเสริมสร้างการพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเข้าได้มากขึ้น

2) การพึ่งตนเองทางการพัฒนา

ถึงแม้ในปัจจุบันการพัฒนาในบ้านเป่าจะสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านได้ ทั้งในด้านการบริหารหรือตัดสินใจเลือกโครงการ จัดหาทรัพยากรทางการพัฒนาและร่วมกันสละแรงงานทำงาน แต่เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการบริหารหรือตัดสินใจเลือกโครงการ โดยส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้นำชุมชนมากกว่า โดยการประชุมบริหารหรือตั้งกล่าวจะเกิดขึ้น 2 แบบคือ แบบลับ เป็นการประชุมบริหารหรือกันเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชนเฉพาะหัวหน้าคุ้มหรือเฉพาะคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ เพื่อการบริหารหรือกันและหาข้อยุติในระดับหนึ่งก่อนแล้วจึงนำไปเข้าที่ประชุมแบบเปิดเผย คือเรียกประชุมชาวบ้านทั้งหมด เพื่อการชี้แจงแนวความคิด และโครงการที่ได้ตกลงกันแล้วในกลุ่มผู้นำชุมชน ให้ชาวบ้านได้รับทราบและลงความเห็น

จะยอมรับโครงการต่างๆ เหล่านั้นหรือไม่ซึ่งส่วนใหญ่มักจะไม่มีทางเลือก คัดค้าน หรือวิพากษ์วิจารณ์โครงการต่าง ๆ มากนัก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการจึงไม่ได้เกิดขึ้นจากฐานชาวบ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

อีกประการหนึ่ง โครงการพัฒนา หรือแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ ที่กลุ่มผู้นำชุมชนนำไปปรึกษาหารือกันนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการคิดค้นและปรึกษาหารือกันของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ ศชค. มาก่อนแล้ว ดังนั้นขั้นตอนของการคัดเลือกโครงการนั้น เริ่มต้นจากสื่อการพัฒนา คือ พระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ ศชค. แล้วจึงจะนำไปให้ผู้นำชุมชนร่วมกันพิจารณาตกลง จากนั้นจึงนำไปขอความคิดเห็นและการยอมรับจากชาวบ้านส่วนใหญ่อีกครั้งหนึ่งจึงจะนำมาดำเนินการ แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ก็มีเพียงประการเดียว คือ การปรับแนวทางการทำงานของทั้งพระสงฆ์และศชค. ให้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง ตั้งแต่เริ่มการปรึกษาหารือคิดค้นโครงการไปจนถึงการติดตามประเมินผล เพราะสภาพปัจจุบันชาวบ้านได้รับการพัฒนาจิตสำนึกทางการพัฒนาในระดับที่มากพอจะฝึกฝนการพึ่งตนเองทางการพัฒนาได้แล้ว เพียงแต่ยังไม่ได้รับโอกาสที่จะทดลองปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งถ้าหากยังคงดำรงสภาพการพัฒนาเช่นนี้ต่อไป ในอนาคตชาวบ้านก็จะไม่สามารถพัฒนาตนเอง ไปถึงขั้นการบริหารโครงการพัฒนาได้เองตามที่พระสงฆ์คาดหวังไว้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการพัฒนาชุมชนในบ้านเป่าจะยังไม่สามารถพัฒนาชาวบ้านให้สามารถพึ่งตนเองทั้งทางด้านการดำเนินชีวิต และการพัฒนาตนเองก็ตาม แต่ก็ถือว่าได้สร้างพื้นฐานการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเองได้มากพอสมควร ถ้าหากมีโครงการต่อเนื่องที่มีการปรับแนวทางให้ถูกต้องแล้ว การพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเองก็มีทางจะเกิดขึ้นได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระตุ้นชาวบ้านให้พัฒนาหมู่บ้าน เพื่อการส่งเข้าประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างนั้น มีลักษณะเป็นคาบ 2 คม คือ ด้านหนึ่งเป็นผลดีต่อการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่หมู่บ้านอื่น ๆ ที่ยังคงพัฒนาให้มีความตื่นตัวในการพัฒนาหมู่บ้านของตนขึ้นมาบ้าง แต่อีกด้านหนึ่งนั้น อาจจะเป็นแบบอย่างการพัฒนาที่ผิดพลาด คือการพัฒนาไม่มุ่งตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน

ของประชาชน แต่เป็นการพัฒนาเพื่อการจัดระเบียบชุมชนใหม่มีความสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อยตามเงื่อนไขและเกณฑ์ในการพิจารณาหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง หมู่บ้านที่พัฒนาไปตามแบบอย่างนี้ ก็จะเกิดความผิดพลาดในหลักการพัฒนาตนเองตามไปควย

แม้กระนั้นถ้าจะพิจารณาถึง ผลการทำงานของพระสนองที่ประสานงานกับทาง คชค. เปรียบเทียบกับสภาพการพัฒนาชนบทของรัฐบาลที่ผ่าน ๆ มา กล่าวได้ว่ายังเป็นแนวทางการพัฒนาที่สร้างเสริมคุณประโยชน์แก่ชาวบ้านมากกว่าที่หน่วยงานของรัฐเคยมาดำเนินงานในหมู่บ้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลยุทธ์การทำงานของคชค. น่าจะเป็นแบบอย่างอันดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในลักษณะที่มีเจ้าหน้าที่เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้านตลอดเวลา มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้ง จนกระทั่งมีความเข้าใจพื้นฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในทุก ๆ ด้านสามารถกระตุ้นแรงเร้าให้ชาวบ้านตื่นตัวทางการพัฒนา รวมทั้งสามารถพัฒนาจิตสำนึกทางการพัฒนาของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ผ่านมา มักจะเป็นลักษณะเข้าเฉพาะในช่วงที่จะมีโครงการเข้าไปดำเนินงาน หรือจะมีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ระดับกรมขึ้นไป หรือผู้ว่าราชการจะเข้ามาตรวจเยี่ยมดูการทำงานเท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชนโดยส่วนมากจะเป็นลักษณะเข้าออกๆ ในชุมชนที่มีโครงการพัฒนาดำเนินการ มีเพียงส่วนน้อยที่เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้านอย่างเช่นที่เจ้าหน้าที่ คชค. ทำ

สำหรับตัวพระสนองนี้ นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด ในการผลักดันการพัฒนาบ้านเป่านี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความคิดเห็นร่วมกันว่า "ถ้าไม่ได้อาจารย์สนองช่วยพัฒนาบ้านต่าง ๆ หมู่บ้านแห่งนี้ก็คงจะยังยากจนอยู่ คงจะไม่มีสภาพที่ดีขึ้นดังเช่นปัจจุบันนี้" เท่าที่ผ่านมานับว่าท่านได้ช่วยอบรมพัฒนาจิตใจให้ชาวบ้านเป็นคนดี ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน สามัคคีปรองดองกัน รวมทั้งช่วยแนะนำและชี้แนะแนวทางการพัฒนาชนบทให้ชาวบ้านได้เข้าใจ พร้อมทั้งตัวท่านเองก็ร่วมดำเนินการพัฒนาให้เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้านได้ปฏิบัติตาม ตลอดจนเป็นผู้ประสานงานนำเอาเจ้าหน้าที่ คชค. มาช่วยพัฒนาบ้านเป่าจนกระทั่งชาวบ้านเป่าสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดีขึ้นบ้าง

ปัจจุบันชาวบ้านเป่ายอมรับในบทบาทของพระสนองในฐานะของพระสังฆพัฒนา อย่างที่

เป็นอยู่ และยังมีความต้องการให้ท่านจำพรรษาที่วัดบ้านเป่าตลอดไป พร้อมทั้งคาดหวังให้ท่านคง
 บทบาทสังฆพัฒนาสืบไป เพราะท่านเป็นที่ปรึกษาที่ดีของชาวบ้านในการพัฒนา เนื่องจากท่านเอง
 ก็เป็นผู้มีความรู้สูง การพิจารณาปัญหาต่าง ๆ สามารถมองได้กว้างไกล และเป็นระบบมากกว่า
 ชาวบ้าน แต่ก็คาดหวังเพียงให้ท่านเป็นผู้คอยแนะนำให้คำปรึกษาต่าง ๆ แก่ชาวบ้านเท่านั้น ไม่
 จำเป็นต้องมาลงมือช่วยเหลือชาวบ้านทำงาน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทสังฆพัฒนาของพระสนอง ธัมมธโร ในฐานะของผู้ประสาน
 งานโครงการนี้ สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมแก่สถานการณ์ของพระภิกษุสงฆ์ ถึงแม้
 จะยังไม่สามารถผลักดันการพัฒนาในบ้านเป่าให้ดำเนินไปตามหลักการที่ตนเองได้ แต่ก็สามารถ
 สร้างพื้นฐานของการพึ่งตนเองทางการพัฒนาของชาวบ้านเป่าได้ค่อนข้างดี ถ้ามีการสานต่อกิจ-
 กรรมพัฒนาชนบทในบ้านเป่าอย่างถูกแนวทาง การพัฒนาชนบทในบ้านเป่าอาจจะสามารถบรรลุผล
 ตามหลักการที่ตนเองได้ในอนาคต

4. พระอัครา ปัญญาโว : พระสังฆพัฒนาที่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาชนบท

พระอัครา ปัญญาโว เป็นคนบ้านเลิงแสงโดยกำเนิด ปัจจุบันท่านมีอายุ 33 ปี บวช
 มาแล้ว 12 พรรษา เริ่มแรกที่บวชก็เป็นการบวชตามประเพณีเท่านั้น แต่จากการที่ท่านเกิดและ
 เติบโตในหมู่บ้านนี้ พ่อแม่ญาติพี่น้องก็ยังอยู่ในหมู่บ้านนี้ มีความรู้และเห็นถึงปัญหาความยากจนของ
 ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้มาโดยตลอด การใช้ชีวิตอยู่ในเพศบรรพชิตของท่าน ถึงแม้จะตัดขาดจาก
 เรื่องทางโลกได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถตัดได้หมด ท่านยังมีความคิดอยู่ว่า "ถ้าชุมชนขาด
 แคลนทุกข์ยากคอยพัฒนาแล้ว วัตถุประสงค์อย่างสวยงามหรือเจริญอยู่ได้อย่างไร ถ้าชาวบ้านออก
 อยากรพระสงฆ์จะมีอาหารฉันอย่างสมบูรณ์ได้อย่างไร ดังนั้นวัดกับบ้านจึงต้องมีการพัฒนาเปลี่ยน
 แปลงไปอย่างควบคู่กัน ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ บ้านทั้งวัดและวัดทั้งบ้านเป็นสภาพที่เกิดขึ้น
 มาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย เมื่อบ้านเลิงแสงยังมีปัญหา พระสงฆ์จึงต้องเข้าร่วมผลักดันการพัฒนา
 ให้หมู่บ้านนี้สามารถดำรงอยู่อย่างสุขสมบูรณ์" พระอัคราจึงยังคงครองเพศบรรพชิตสืบต่อมาและ
 ได้ดำเนินงานสังฆพัฒนาสืบมาเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ชาวบ้านเลิงแสง

ในช่วงแรก ๆ ที่บวชอยู่ คือ ตั้งแต่ปี 2514-2517 พระอัครายังไม่ได้รับเริ่มทำงาน

พัฒนาอะไรอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในด้านต่างๆ จนกระทั่งปี 2518 เป็นต้นมาจึงได้เริ่มเข้ามาปฏิบัติงานพัฒนาของหมู่บ้านอย่างจริงจัง โดยในขณะนั้นก็ยังเป็นพระลูกวัดธรรมคา จนกระทั่งปี 2523 จึงได้เป็นเจ้าของวาสน และสามารถทำงานส่งเสริมพัฒนาในหมู่บ้านได้อย่างเต็มที่ เป็นผู้นำในงานส่งเสริมพัฒนาทุกด้านอย่างแท้จริง

จากสภาพความยากจนของชาวบ้านเลิงแสง ซึ่งเกือบทุกครัวเรือนจะขาดข้าวบริโภค ทุกปีตั้งแต่ช่วงหลังเดือนสิงหาคมเป็นต้นไป โดยในช่วงนี้ชาวบ้านจะต้องไปกู้ข้าวจากนายทุนที่บ้านมอ หรือบ้านกุดขอนแก่นมากิน ซึ่งจะต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมาก คือ กู้ 10 ต้องใช้คืน 20 ถึง จึงยังขาดแคลนเพิ่มมากขึ้นทุกปี พระอัคราพยายามหาหนทางช่วยเหลือชาวบ้านเรื่อยมา และก็ได้เริ่มช่วยเหลือไปบ้างในปี 2518 โดยได้เงินสนับสนุนจากมูลนิธิเด็กมา 5,000 บาท นำมาซื้อข้าวได้ 300 ถัง เมื่อได้ข้าวมาก็ให้ชาวบ้านนำไปบริโภคในอัตราดอกเบี้ยต่ำ คือ กู้ 10 ต้องใช้คืน 13 ถัง จากนั้นมาก็มีชาวบ้านไปบริโภคเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ การช่วยเหลือชาวบ้านเช่นนี้ถึงแม้จะไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาคือของชาวบ้านได้หมดไป แต่ก็สามารถบรรเทาปัญหาไปบ้าง

นอกจากนี้ ในช่วงปี 2518-2521 พระอัครายังได้ประสานงานกับทางอำเภอในการพัฒนาถนนภายในหมู่บ้าน สร้างส้วม ชุดสระน้ำ แต่ก็มีได้เป็นโครงการที่ทานคิดริเริ่ม หรือผลักดันกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านเหล่านี้ จึงกล่าวได้ว่า งานส่งเสริมพัฒนาของพระอัคราในช่วงปี 2518-2521 ยังเป็นงานที่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง คือ ยังไม่จัดทำเป็นโครงการอะไรอย่างเด่นชัด จนกระทั่งปี 2522 เป็นต้นมางานส่งเสริมพัฒนาจึงเริ่มดำเนินการเป็นโครงการต่าง ๆ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นแรงผลักดันให้พระอัครามีความคิดริเริ่มทำงานส่งเสริมพัฒนาชนบทก็คือ สภาพปัญหาความยากจนของชาวบ้านเลิงแสง ซึ่งสภาพปัญหาความยากจนของชาวบ้านเป็นลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว และสะสมพอกพูนกันมาตลอดทุกปี ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรได้ผลดี เพราะเป็นการทำนาโดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังมีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ยากจนมาก ไม่มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง

บ้านเลิงแสงถ้านับย้อนหลังไป 66 ปี บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนี้ยังมีสภาพเป็นป่าอยู่ เริ่มแรกชาวบ้านคือใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ มาสร้างคอกเลี้ยงอยู่ในบริเวณนี้ ภายหลังชาวบ้านคือเหล่านี้

เห็นว่า ที่ดินบริเวณนี้พอที่จะทำการเกษตร และตั้งบ้านเรือนได้ จึงอพยพโยกย้ายออกมาตั้งบ้านเรือนอยู่เพื่อเลี้ยงสัตว์ และถางป่าทำไร่ทำนา โดยแยกกันอยู่เป็น 3 คุ่ม และเมื่อสร้างวัดขึ้น ชาวบ้านจากทั้ง 3 คุ่มมาทำบุญที่วัดเดียวกัน จึงได้จัดตั้งเป็นหมู่ 12 ขึ้นกับ ต.นาหว้า และต่อมาทางอำเภอแยกหมู่บ้านนี้ไปเข้าร่วมกับ ต.กุดขอนแก่น เป็นหมู่ที่ 9 ชาวบ้านเลิงแสงเรียกชื่อ คุ่มทั้ง 3 ว่า คุ่มบ้านน้อยปากวัด คุ่มกลาง และคุ่มหัวนาหม้อ แต่ต่อมาปี 2507 คุ่มหัวนาหม้อแยกไปรวมกับบ้านคอนหัน ตั้งเป็นหมู่ที่ 5 จึงเหลือเพียง 2 คุ่ม จนถึงปัจจุบัน

นับจากเริ่มตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบันมีผู้ใหญ่บ้านปกครองมา รวมทั้งสิ้น 7 คน คนปัจจุบันคือ นายเตียง เข้มยา เป็นผู้ใหญ่บ้านปกครองมาตั้งแต่ปี 2515 สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านก่อนปี 2515 มีลักษณะอยู่กันไปตามมีตามเกิด ต่างคนต่างอยู่ ไม่สามัคคีกันที่จะทำงานต่าง ๆ จึงไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปแบบเกิดขึ้น มาเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงในปี 2515 เมื่อถึงช่วงประเพณีบุญบั้งไฟ ผู้ใหญ่บ้านเตียงให้ชาวบ้านแบ่งกลุ่มกันเป็น 8 กลุ่มทำบั้งไฟแข่งกัน จากนั้นมาก็สนับสนุนให้ชาวบ้านทั้ง 8 กลุ่มรวมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน และก็เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านเมื่อมีเงินผันเข้ามาในปี 2518 ชาวบ้านจากทั้ง 8 กลุ่มรวมกับผู้นำทั้งสามฝ่าย คือ พระอ่ำคา ผู้ใหญ่เตียง และครูใหญ่ (จำรัส มะตีการตัน) นำเงินมาซุคสระที่โรงเรียน สภาพการพัฒนาชนบทของชาวบ้านเลิงแสง จึงเริ่มมีแบบแผนการทำงานมากขึ้น ชาวบ้านได้เริ่มเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองนับแต่นั้นมา

จนกระทั่งปี 2522 พระอ่ำคาได้ชักนำองค์กรพัฒนาเอกชน คือ มูลนิธิเด็กเข้ามาสนับสนุนงานพัฒนาในหมู่บ้าน โดยมีพระอ่ำคาเป็นสื่อกลางที่สำคัญในการพัฒนา ชาวบ้านจึงได้เริ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างมีระบบ มีการจัดทำแผนงานโครงการไปตามหลักการและแนวทางการพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีความเห็นร่วมกันว่าเหมาะสมกับสภาพปัญหาของบ้านเลิงแสง

ก. หลักการและแนวทางสังเคราะห์

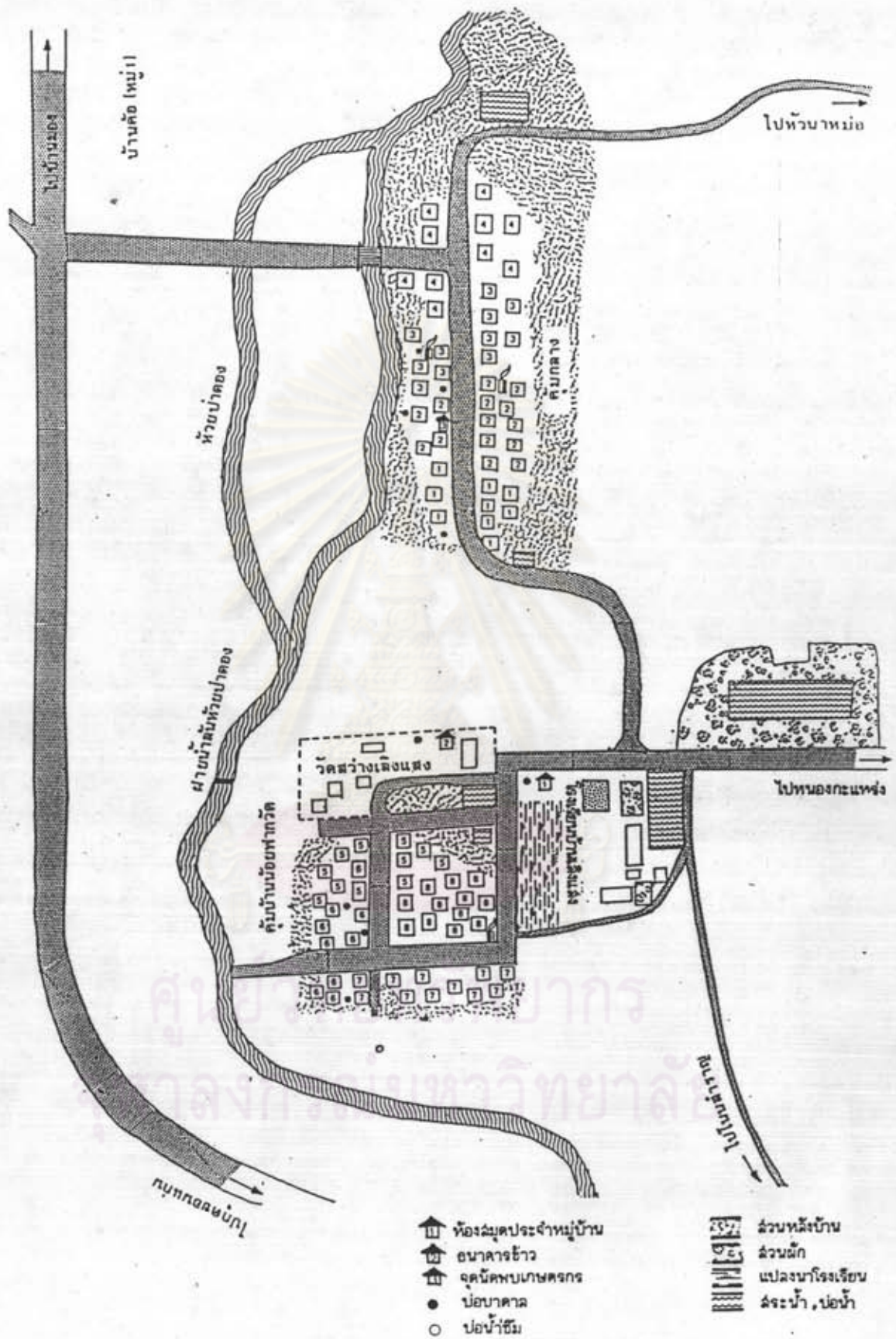
"งานพัฒนาชนบทจะต้องเกี่ยวเนื่องควบคู่กันไปทั้งงานพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจโดยควรจะดำเนินการเพื่อมุ่งเป้าหมายไปที่ การพยายามช่วยพัฒนาแก้ปัญหาให้แก่ชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสภาพความพออยู่พอกิน เพื่อลดปัญหา

ความยากจนของชาวบ้านดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่จะมีความสำเร็จในการพัฒนาเช่นนี้ได้ จะต้องดำเนินการพัฒนาคนให้ชาวบ้านทุกคนมีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาหรือทำงานผ่านกลุ่มหรือผู้นำชุมชน จึงควรจะมีการพัฒนาจิตใจแก่ชาวบ้าน ให้เป็นคนที่มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานต่าง ๆ ร่วมกันไ้เอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชาวบ้าน โดยในที่สุดเมื่อการพัฒนาคำเนินไปเรื่อย ๆ ชาวบ้านจะเริ่มมีความเข้าใจ และมีทักษะที่จะคัดแปลงคิดค้นโครงการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ดังนั้นเพื่อให้เกิดผลดังกล่าว จึงต้องเริ่มต้นพัฒนาคนใหม่มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองของชาวบ้านไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาคำนวัด เพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้านเป็นส่วนรวม"

"เท่าที่ผ่านมานงานพัฒนาชนบทของรัฐบาลส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาคำนวัด โดยขาดความสนใจการพัฒนาคนจิตใจ นอกจากนี้โครงการพัฒนาจำนวนมากที่ดำเนินการไปโดยไม่ได้สนใจและคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรมนุษย์ ชาวชนบทขาดการกระตุ้นเร่งเร้าให้เขามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ขาดการนำเอาวัฒนธรรมที่เขามานำประยุกต์ใช้ในงานพัฒนา ข้าราชการ และผู้นำชุมชนจำนวนไม่น้อยยังคงผูกติดตนเองกับค่านิยมสมัยใหม่บางอย่าง ซึ่งไม่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชนบทมากนัก"

"แนวทางการพัฒนาชนบทที่น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนชนบทมากที่สุดควรจะเป็นการสนับสนุนให้ชาวบ้านเขามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง เพราะผลสำคัญที่น่าจะเกิดขึ้นตามมา คือ ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และโครงการพัฒนาต่าง ๆ รวมทั้งผลผลิตของกิจกรรมและโครงการพัฒนาเหล่านั้นด้วย"

คดียหลักการและแนวทางการพัฒนาคังกล่าว พระอัคราจึงได้พยายามดำเนินงานสัง-พัฒนา โดยการชักจูงชาวบ้านให้เขามาร่วมในกิจกรรมสังพัฒนาต่าง ๆ ด้วยการชักกลุ่มผู้นำหมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้นำโดยธรรมชาติ (เริ่มจากการรวมกันทำบั้งไฟประกวด) ทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งกระจายอยู่ใน 2 คุ้มบ้าน (คุรายละเอียคในแผนที่ 7-5) คือ คุ้มบ้านน้อยปากวัด และคุ้มกลาง คุ่มละ 4 กลุ่ม (โดยเฉลี่ยแต่ละกลุ่มประกอบด้วย 11 ครัวเรือน อยู่ในช่วง 8-14 ครัวเรือน) ให้เป็นสื่อประสานการชักจูงชาวบ้านทั้ง 88 ครัวเรือนให้เขามาร่วมกันทำงานพัฒนา โดยในขั้นแรกพยายามผลักดันผู้นำกลุ่มแต่ละกลุ่มขึ้นมาับบทบาทสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของชาวบ้าน เพื่อเป็นการฝึกฝนให้การ เรียนรู้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ซึ่งผู้นำกลุ่มของชาวบ้านแต่ละคนนั้น

แผนที่ 7-5 บ้านเลิงแสง หมู่ที่ 9 ต. กุดขอนแก่น อ. ภูเวียง จ. ขอนแก่น

ชาวบ้านร่วมกันคัดเลือกชั้นเอง และมีสิทธิถอดถอนคัดเลือกชั้นใหม่ได้

การเข้ามีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานสังฆพัฒนา จะต้องมีส่วนร่วมทั้งในการปรึกษาหารือตัดสินใจเลือกโครงการ และร่วมกันทำงาน โดยการร่วมทำงานนั้น จะแตกต่างกันไปตามลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการ อาจจะมาร่วมกันทำทั้งหมด หรืออาจจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำงาน ตัวอย่างเช่น การสร้างงานสาธารณูปโภค จะแบ่งให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำงานเป็นคุ่ม โดยแต่ละคุ่มผลัดกันมาทำงานวันเว้นวัน หรือในโครงการอาหารกลางวันเด็กที่โรงเรียนจะมอบหมายให้ชาวบ้านจากแต่ละกลุ่มมาผลัดกันมาทำอาหารเลี้ยงเด็กสลับกันไปกลุ่มละ 1 วัน เป็นต้น

ข. โครงการสังฆพัฒนาที่ดำเนินการ

งานสังฆพัฒนาของพระอัครา ที่ดำเนินการผ่านมาแล้วนับตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา มีโครงการและกิจกรรมสังฆพัฒนาในประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) โครงการพัฒนาจิตใจ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2518 ด้วยวิธีการเทศาสั่งสอนให้การอบรม และทำให้เป็นแบบอย่าง เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้านทั้งทางด้านการพัฒนาและการดำรงชีวิต ให้อุทิศและเข้าใจถึงบทบาทของตนเองในการพัฒนาช่วยเหลือตนเองโดยไม่หวังพึ่งความช่วยเหลือของผู้อื่น ทั้งในกลุ่มผู้นำ(ธรรมชาติ) และชาวบ้าน ด้วยความหวังว่าทั้งผู้นำและชาวบ้านจะร่วมมือกันพัฒนาบ้านเมืองส่งผลให้เจริญขึ้น ชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยส่วนรวม ในด้านชีวิตความเป็นอยู่จะมุ่งอบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านมีความประพฤติที่ดี มีระเบียบวินัยในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มีความสามัคคี ไม่เบียดเบียนกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะจะเน้นมากในด้านการลดละอบายมุข ซึ่งเริ่มรณรงค์มาตลอดตั้งแต่ปี 2518 และเริ่มมาเห็นผลพอสมควรในปี 2520-2521 โดยช่วงนี้ท่านไค่ทุมเท้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ ให้การอบรมอย่างหนัก การรณรงค์ด้านอบายมุขนี้ ท่านดำเนินการทั้งด้านการอบรมและการปฏิบัติ คือ ท่านจะต่อต้านไม่รับนิมนต์จากชาวบ้านที่ยังหลงมัวเมาในอบายมุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศาสนพิธีต่าง ๆ ถ้าชาวบ้านมีการกินเหล้า หรือการพนัน ท่านจะไม่ไป หรือถ้าไปแล้วจึงพบเห็นครั้งต่อไปจะไม่รับนิมนต์

2) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการพัฒนาของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาคือ ความทุกข์ยากของตนเอง มีหลาย ๆ โครงการเพื่อเสริมซึ่งกันและกัน ดังนี้

ก) โครงการธนาคารข้าว

เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2518 แต่การดำเนินงานในช่วงแรก คือ ปี 2518-2521 นั้น เป็นเพียงเพื่อการแก้ไขปัญหาคาดแคลนข้าวบริโภคของชาวบ้าน โดยพระอัคราไปติดต่อกับ องค์กรเอกชน คือ มูลนิธิเด็ก ขอกู้เงินมาประมาณ 5,000 บาทมาซื้อข้าวในราคาถูกลงละ 18 บาท ใ้ข้าวประมาณเกือบ 300 ถัง ให้ชาวบ้านนำไปบริโภค โดยคิดดอกเบี้ยต่ำเพียง 10 ถัง เอา 3 ถัง และก็ได้ดำเนินการเรื่อยมา

จนกระทั่งปี 2522 งานธนาคารข้าวจึงได้เริ่มทำกันอย่างเป็นทางการ มีการ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งในช่วงนี้มีข้าวรวมไว้ถึง 622 ถัง โดยข้าวจำนวนนี้ทาง คณะกรรมการตกลงให้เป็นผลประโยชน์ของทางโรงเรียน เพราะเป็นส่วนที่พอกพูนมาจากเงิน ของมูลนิธิเด็ก จากนั้นในปี 2523 และในปี 2524 ทางวัดจัดงานบุญคุ้มข้าวใหญ่* รับบริจาคข้าว จากชาวบ้านมาสมทบในธนาคารข้าวได้ประมาณ 200 ถัง ซึ่งส่วนนี้ทางคณะกรรมการจัดให้เป็น ส่วนผลประโยชน์ของทางวัด และในปี 2525 ทางพัฒนากรเข้ามาสนับสนุนให้ชาวบ้านร่วมกันถือ หุ่นในโครงการธนาคารข้าวตามหลักการทำงานของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งชาวบ้านไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควรแต่ซัดข้าวราชการไม่ได้จึงร่วมสมทบกันเป็นหุ่นของชาวบ้านได้รวม 18 หุ่นหุ่นละ 10 ถัง ใ้ข้าวมาสมทบอีก 180 ถัง ในส่วนนี้ทางคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบดูแลผลประโยชน์ โดยตรง

การที่ทางคณะกรรมการตกลงแบ่งสรรในด้านผลประโยชน์ต่าง ๆ ก็เพื่อเปิด โอกาสให้สามารถนำข้าวไปทำประโยชน์แก่โครงการต่าง ๆ ในคราวจำเป็น ในส่วนของโรง-

* ประเพณีบุญคุ้มข้าวใหญ่นี้ไม่สามารถทำได้ทุกปี จะทำเฉพาะในปีที่ฝนดี ชาวบ้านได้ผลผลิต ก่อนข้างสูง ปีใดที่ฝนแล้งจะไม่จัดงานบุญคุ้มขึ้น เพราะจะเป็นการรบกวนชาวบ้าน แต่เดิมเมื่อจัด งานบุญคุ้มข้าวใหญ่แล้ว ทางวัดจะนำข้าวไปขายเพื่อนำเงินมาพัฒนาวัด แต่เมื่อพระอัคราเป็นเจ้า อวาสมีอำนาจเต็มที่ในการตัดสินใจ จึงไม่ยอมขาย แต่มาเข้ามาสมทบในโครงการธนาคารข้าว แทน จนเมื่อเห็นว่ามีผลจริง ๆ จึงขาย

เรียนก็เพื่อเป็นทุนสำรองให้แก่โครงการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียน ในส่วนของทางวัดก็เพื่อเป็นทุนสำรองในการพัฒนาวัด ในส่วนของผู้ร่วมทุนก็จัดแยกเป็นผลประโยชน์ และสิทธิของผู้ถือหุ้น ดังนั้นจึงมีการนำข้าวไปขายเพื่อทำประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ด้วย โดยในปี 2527 นี้ ธนาคารข้าวมีข้าวรวม 970 ถัง เป็นส่วนของทางโรงเรียน 546 ถัง ของทางวัด 240 ถัง และของสมาชิกผู้ถือหุ้นอีก 184 ถัง

สำหรับในปี 2527 นี้ ในส่วนของทางวัด 240 ถังทั้งหมด ถูกนำออกจำหน่ายเพื่อนำเงินมาสร้างกุฏิ และฉางของธนาคารข้าว ในส่วนที่เหลืออีก 730 ถัง ได้ให้ชาวบ้านกู้ยืมไป 504 ถัง คงเหลืออยู่ในฉางข้าวอีก 226 ถัง สาเหตุที่ไม่ให้ชาวบ้านกู้ไปทั้งหมดนั้น เนื่องจากต้องการประนีประนอมผลประโยชน์กับนายทุนในหมู่บ้าน ไม่ให้ขัดแย้งกันจนเกินไปเปิดโอกาสให้เขาได้ปล่อยข้าวให้ชาวบ้านกู้บ้าง ซึ่งหิ้งนี้นายทุนในหมู่บ้านก็ลดการเอาเปรียบชาวบ้านลงบ้างแล้ว เหลือคอกเบี้ยข้าว 5 ถัง จากการกู้ 10 ถัง โดยในแต่ละปีจะสามารถให้ชาวบ้านกู้ไปประมาณ 100-200 ถัง ที่ต้องดำเนินการเช่นนี้เพื่อให้เกิดการร่วมมือ สามัคคีกันทำงานพัฒนาต่าง ๆ จากทุก ๆ ฝ่าย

การบริหารโครงการธนาคารข้าวยังไม่มีการกำหนดอะไรในการให้ชาวบ้านกู้ยืม จะพิจารณาตามความเดือดร้อนของชาวบ้านในแต่ละปี บางปีอาจให้กู้ไม่เกินครอบครัวละ 10 ถัง บางปีอาจให้กู้ไม่เกินครอบครัวละ 20 ถัง ไม่มีการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ให้กู้ เพราะในปีที่แห้งแล้ง ชาวบ้านเกือบทั้งหมดจะมีปัญหาขาดข้าวบริโภคเหมือนกันหมด แต่ถ้าน้ำได้ผลดี ชาวบ้านจะพิจารณาคัดสินกันเองว่าใครควรจะให้กู้ เนื่องจากชาวบ้านมีนาอยู่ใกล้ชิดกัน และยังมีระบบการขอแรงมาช่วยที่ข้าวอยู่* ชาวบ้านจึงรู้ว่าใครได้ข้าวมากหรือน้อยแตกต่างกันเพียงไร รวมทั้งไม่ให้นำเงินไปใช้ในการลดละอขายมุขมาเป็นเครื่องต่อรองในการให้กู้เพราะมีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาลูกของชาวบ้านจริง ๆ อยากรู้ก็ตาม ในการกู้ยืมจะมีเงื่อนไขอยู่เพียงประการเดียว คือ ต้องมีผู้ค้ำประกันการกู้ยืมให้กันและกัน 1 คน เพื่อต้องการให้คณะกรรมการสามารถเก็บรวบรวมข้าวคืนมาใช้ช่วยเหลือชาวบ้านได้ตลอดทุก ๆ ปี

* การตีข้าว หรือการฟาดข้าว ก็คือการนวดข้าวนั่นเอง แต่มิได้ใช้แรงควายหรือรถ จะใช้แรงคนช่วยกันตีหรือฟาดให้เมล็ดข้าวหลุดจากรวง

ข) โครงการนารวม

เพิ่งจะเริ่มทำในปี 2527 นี้ โดยกู้ยืมเงินจากมูลนิธิเด็กมาจำนวน 30,000 บาท (กำหนดระยะเวลา 3 ปี สิ้น) แคนแบ่งเงินมา 15,000 บาท สำหรับโครงการนารวม นำเงินไปขอจำนำจากชาวบ้านมาได้ 23 ไร่ จัดให้เป็นนาของส่วนรวม ให้ชาวบ้านร่วมกันทำ เพื่อนำผลผลิตมาสมทบในธนาคารข้าวในส่วนที่เป็นผลกำไรจากการหักต้นทุนการผลิตแล้ว

ในช่วงแรกยังมีปัญหาในการดำเนินการอยู่ เนื่องจากชาวบ้านมีความเห็นไม่เป็นที่ตกลงกัน คือ ไม่แน่ใจว่าแต่ละคนจะมีเวลาว่างจากการทำนาของตนเองมาทำนารวมได้ เพราะฝนตกไม่แน่นอน จึงได้กำหนดให้คณะกรรมการชุดหนึ่งรับไปดำเนินการ โดยมี การแบ่งผลประโยชน์ให้กับกรรมการชุดนี้บ้าง แต่ปรากฏว่า ในช่วงต้นปีฝนมาล่า คณะกรรมการชุดนั้นเห็นว่าจะทำไม่ทัน จึงคิดจะไม่ดำเนินการ แต่พระอัคราเกรงว่าจะเป็นการทิ้งที่นาไว้สูญเปล่า จึงจ้างรถมาไถนา และระดมแรงชาวบ้านมาช่วยกันดำนาจนสำเร็จได้ตามโครงการที่ตั้งใจไว้ โดยต้องลงทุนไปทั้งสิ้น 2,100 บาท เป็นค่าจ้างไถ 1,800 บาท และค่าปุ๋ยกับค่าอาหารชาวบ้าน 2 วัน ที่มาร่วมกันดำนาอีก 300 บาท (ซึ่งในขณะไปศึกษาข้อมูล นารวมยังไม่ได้เก็บเกี่ยวจึงยังไม่ทราบผลการทำงานว่าจะได้ข้าวมากน้อยเพียงใด)

ค) โครงการธนาคารควาย

เริ่มในปี 2527 นี้ โดยได้รับควายจากพระครูถาวรธรรมวัตร (สนอง ถาวโร) แห่งวัดกุสุมวน ต.กุชาติ อ.คง จ.นครราชสีมา จำนวน 2 ตัว เพื่อมาจัดตั้งธนาคารควาย จากนั้นมีชาวบ้านบริจาคควายสมทบมาอีก 1 ตัว และนำเงินกู้จากมูลนิธิเด็ก จำนวน 3,000 บาท ไปซื้อลูกควายมาได้อีก 2 ตัว รวมเป็นควายในโครงการธนาคารควายจำนวน 5 ตัว

ขณะนี้ได้แจกจ่ายควายทั้ง 5 ตัว ไปให้กับชาวบ้านนำไปเลี้ยงเพื่อการใช้งาน โดยกำหนดให้เฉพาะครอบครัวที่สามารถละเลิกจากอบายมุขต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพนัน คี๋มสุรา และเกียจคร้านการทำงาน ซึ่งควายทั้ง 5 ตัว นี้มีเพียง 2 ตัวเท่านั้นที่ใช้งานได้แล้ว ทางคณะกรรมการ และชาวบ้านจึงตกลงกันให้ครอบครัวที่ได้รับควายไปใช้งาน ต้องแบ่ง

ข้าวเปลือกมาสมทบให้กับธนาคารข้าวปีละ 15 ตัน แต่จะพิจารณาลดหย่อนให้ได้ ถ้าหากทำกำไรไม่ได้ผลดี อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ที่สำคัญของโครงการธนาคารควายคือ การละเล็กลอยมุข ถ้าหากครอบครัวที่รับควายไปแล้ว ภายหลังกลับไม่สนใจการทำมาหากิน มั่วสุมในสุราและการพนัน ทางคณะกรรมการมีสิทธิเรียกควายกลับคืนได้ตามมติและความเห็นชอบของชาวบ้านส่วนรวม

3) โครงการส่งเสริมการเกษตร

ก) โครงการเกษตรหมู่บ้าน

เริ่มขึ้นจากปี 2521 พระอัคราและผู้นำหมู่บ้านคลองตากองป่าที่โคกคอนตาบ้าน ซึ่งเป็นที่สาธารณะประมาณ 39 ไร่ เพื่อนำเอาที่ดินมาทำประโยชน์ทางการเกษตร โดยตกลงกันว่าจะขุดสระไว้ตรงกลางพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านใช้น้ำจากสระแห่งนี้ปลูกพืชผักในบริเวณพื้นที่รอบ ๆ สระน้ำ ค้วยเป้าหมายในการใช้บริเวณภายในครอบครัว และเก็บขายบ้างเมื่อเหลือจากการบริโภค

จากการดำเนินงานในปี 2521 ก็มาได้รับอนุมัติเงิน กสช. จำนวนประมาณ 80,000 บาทในปี 2523 จึงได้ขุดสระขนาดกว้าง 1 เส้น ยาว 4 เส้น ไร่ตรงกลางพื้นที่ จากนั้นได้วัดและแบ่งพื้นที่รอบ ๆ สระน้ำเป็นแปลง ๆ ขนาดแปลงละ 8 ตารางวา แล้วให้ชาวบ้านจับสลากแบ่งพื้นที่กันแปลงให้ทำการเกษตร ในส่วนที่เหลือจะเก็บไว้ให้สำหรับครอบครัวที่เพ็งคังหรือแยกออกมาภายหลัง

ข) โครงการปยุหมู่บ้าน

โดยการให้คณะกรรมการชุดเดียวกันกับคณะกรรมการโครงการนำเงินประมาณหมื่นบาทเศษไปรับผิดชอบซื้อปุ๋ยเคมีมาบริการให้แก่ชาวบ้านในราคาต้นทุน ซึ่งในปี 2527 นี้ ทางคณะกรรมการซื้อปุ๋ยมาขายให้แก่ชาวบ้าน จำนวน 33 ตัน ราคาถุงละ 226 บาท เท่ากับราคาต้นทุนที่ซื้อมา แต่ชาวบ้านจะต้องเสียดอกเบี้ยเป็นข้าวให้อัตราถุงละ 3 ตัน

โครงการนี้มีเป้าหมายให้ชาวบ้านได้ซื้อปุ๋ยเงินเชื่อในราคาที่ยุติธรรม เพราะ

ถ้าหากชาวบ้านไปซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่อำเภอเวียง หรือที่ขอนแก่นอาจจะต้องซื้อในราคาสูงถึง 300-350 บาท ซึ่งถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าอย่างมาก

4) โครงการสาธารณสุขชุมชน

ก) โครงการเลี้ยงอาหารกลางวันเด็ก

เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2522 โดยการขอความสนับสนุนจากมูลนิธิเด็ก ซึ่งได้รับงบประมาณในการดำเนินโครงการประมาณปีละ 13,000 บาท เฉลี่ยเลี้ยงอาหารเด็กคนละ 1 บาท/วัน โครงการนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากปี 2522-2526 ส่วนในปี 2527 ทางโรงเรียนร่วมกับทางวัดและชาวบ้านหาทางช่วยเหลือตนเองด้วยการขายผัก ไข่และข้าวที่เด็กนักเรียนปลูกและเลี้ยงกันเองภายในโรงเรียน สมทบกับเงินขายปลาในสระของโรงเรียนและเงินเหลือจากการใช้งบประมาณของมูลนิธิเด็กในปีก่อนๆ อีก 6,000 บาทรวมเป็นงบประมาณทั้งสิ้น 16,000 บาท สำหรับดำเนินการในปี 2527 นี้ และในปีต่อ ๆ ไปก็จะพยายามพึ่งตนเองต่อไป โดยคาดว่าจะปีนี้มีเงินเหลือประมาณ 4,000 บาท ช่วงต้นปี 2528 จะลอกสระขายปลามาสมทบกับการขายข้าวและผักกับไข่ (ซึ่งขายแบบหมูนเวียนให้แก่วรรณนำมาทำอาหารเลี้ยงเด็กตามโครงการนี้) ที่เด็กเลี้ยงและปลูกกันเอง (คูแผนที่ 7-5 ประกอบ) คาดว่าจะมีงบประมาณพอเพียงจะดำเนินโครงการสืบไป และคาดว่าจะสามารถพึ่งตนเองด้วยวิธีนี้ตลอดไป

การดำเนินงานโครงการนี้ ช่วงแรกมีเป้าหมายเพื่อสร้างสุขสมบูรณ์ของเด็กนักเรียนตามหลักโภชนาการ แต่ภายหลังผนวกการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเข้ามาอีกเป้าหมายหนึ่ง เพื่อให้ชาวบ้านได้รวมแก้ไขปัญหของชุมชน โดยการผลักดันให้ชาวบ้านจากกลุ่มต่าง ๆ หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันมาทำอาหารเลี้ยงเด็กกลุ่มละ 1 วัน ซึ่งในช่วงแรก ๆ ให้ชาวบ้านผลัดเปลี่ยนกันทุกวันตั้งแต่จันทร์ถึงศุกร์ แต่ปีนี้ให้ครูที่โรงเรียนช่วยแบ่งเบาภาระในวันอังคารและพฤหัสบดีให้เด็กเข้ามาร่วมกันทำอาหารกับครูตามวิชาที่ครูจะต้องสอนเด็ก นับว่าโครงการนี้เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญอย่างมาก

ข) โครงการนำสะอาดเพื่อการอุปโภคบริโภค

เริ่มจากในปีที่ผ่านมา ทางพระอัคราได้นำเงินของวัด จำนวน 3,000 บาท จัดตั้งเป็นลักษณะกองทุนหมุนเวียนให้ชาวบ้านนำไปสร้างถังเก็บน้ำฝนได้ 2 ครัวเรือนโดยให้ผ่อนส่งเงินกลับคืนวัด เพื่อนำเงินไปหมุนเวียนให้ครัวเรือนอื่น ๆ นำไปสร้างถังเก็บน้ำฝนได้ครบทุกครัวเรือน

และในปี 2527 นี้ พระอัคราได้ไปติดต่อกับนายปีเตอร์ คอฟ อาสาสมัครชาวออสเตรเลียที่มาร่วมทำงานพัฒนาชนบทกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มาช่วยศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างประปาหมู่บ้าน ด้วยการตั้งเครื่องสูบน้ำจากบ่อบาดาลที่โรงเรียน ขึ้นไปเก็บในแทงก์น้ำเพื่อการแจกจ่ายไปลงบ่อซีเมนต์ให้ชาวบ้านต่อไปใช้ ซึ่งในขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการและจัดเตรียมการก่อสร้าง

นอกจากโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น ขณะนี้พระอัคราได้คิดที่จะดำเนินการในอนาคตอยู่โครงการหนึ่ง คือ โครงการตลาดเกษตรหมู่บ้าน โดยจะจัดตั้งเป็นลักษณะตลาดคนค้ำที่บริเวณข้างโรงเรียนบ้านค้อ เพื่อให้ชาวบ้านได้นำผลิตผลทางการเกษตรต่าง ๆ ไปร่วมกันขายที่ตลาดแห่งนี้ เพื่อเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเองระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านบริเวณใกล้เคียงกันนี้ และยังช่วยเสริมโครงการเกษตรหมู่บ้านให้ชาวบ้านเล็งแสงได้มีแหล่งระบายผลิตผลตลอดทั้งปี ซึ่งจะช่วยให้รายได้ให้แก่ชาวบ้านเล็งแสงทุกครอบครัวได้ทางหนึ่ง

ค. ผลกระทบของโครงการสังฆพัฒนา

ตามความคิดเห็นของพระอัครา ได้ประเมินผลการทำงานสังฆพัฒนาของท่านที่ผ่านมาว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านที่พึ่งตนเองทางการพัฒนาของชาวบ้าน ซึ่งปรากฏว่าชาวบ้านเห็นผลประโยชน์และให้ความสำคัญต่อโครงการสังฆพัฒนาต่างๆ ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำงาน พร้อมทั้งมีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในโครงการสังฆพัฒนาทุก ๆ โครงการไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ตาม ชาวบ้านจะพยายามตรวจสอบผลการทำงานของคณะกรรมการและกลุ่มผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา จะไม่ปล่อยให้คณะกรรมการ-

การและกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้นำการพัฒนาโครงการต่าง ๆ จะยึดถือในฐานะเป็นตัวแทนของชาวบ้านเท่านั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ถือว่าตนเองคือเจ้าของโครงการ ที่จะต้องพิจารณาและติดตามผลการทำงานของโครงการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่งานสังฆพัฒนาจะประสบความสำเร็จในระดับนี้ได้ก็ต้องประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการทำงานหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) ปัญหาชาวบ้านในหมู่บ้านบางคนไม่เข้าใจในหลักการพัฒนา หลาย ๆ คนมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ละเลยผลประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนายทุนเงินกู้ หรือนายทุนข้าวเปลือก ซึ่งสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการธนาคารข้าวที่จัดตั้งขึ้น ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานต่าง ๆ ถึงแม้จะไม่แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อการทำงาน แต่ก็แสดงความไม่พอใจให้เห็นอยู่ หรือแม้แต่ผู้นำชุมชนบางคนก็ยังทำงานโดยมุ่งหวังถึงผลประโยชน์บางอย่างจากการทำงาน

(2) พระสงฆ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐขาดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน บรรดาเจ้าหน้าที่ของรัฐมักจะถือตัวว่า ตนเองเป็นผู้มีความรับผิดชอบโดยตรง และมีอำนาจเต็มในการทำงานต่าง ๆ โดยไม่สนใจที่จะประสานงานร่วมกับผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการอย่างเช่นพระสงฆ์ บางครั้งที่เข้ามาประสานงานด้วย ก็มักจะแสดงบทบาทในลักษณะที่ใช้พระสงฆ์เป็นเครื่องมือในการทำงานตามนโยบายของตน เพื่อสร้างผลงานให้แก่ตนเอง อย่างเช่น การเข้ามาแทรกแซงในโครงการธนาคารข้าว เป็นต้น

จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ พระอัคราได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยการพยายามชักจูงให้ชาวบ้านหันหน้าเข้ามาร่วมมือกันทำงาน โดยการเข้าร่วมกิจกรรม จะเน้นในลักษณะมาร่วมกันคิด และร่วมกันทำมากกว่าจะมาร่วมโดยการบริจาคเงินทอง พยายามชี้แจงให้ชาวบ้านเห็นว่า เงินทองไม่เป็นสิ่งจำเป็นมากนักในการพัฒนาหมู่บ้าน การร่วมกันคิดร่วมกันทำงานพัฒนาต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานที่จะช่วยพัฒนาตนเองและแก้ไข ปัญหาของตนเองได้มากที่สุด โดยการใชหลักการดึงพลังของมวลชนมาผลักดันการทำงานและต่อต้านปัญหาต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นปัญหาของส่วนรวม แต่ก็พยายามประนีประนอมในปัญหาต่าง ๆ พอสมควร โดยเฉพาะในปัญหาที่จะสร้างความขัดแย้งอย่างรุนแรงกับผู้มีอิทธิพลหรือนายทุน หรือข้าราชการ ที่อาจจะเกิดผลกระทบต่อความร่วมมือของประชาชนโดยส่วนรวม

เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของชาวบ้าน ใ้ภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของโครงการสังฆพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ถึงแม้จะไม่มีผลในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจของชาวบ้าน แต่ก็มีผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชาวบ้านพอสมควร กล่าวคือ

ก) การลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการธนาคารข้าวและโครงการส่งเสริมการเกษตร ช่วยให้ชาวบ้านลดการเสียอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมข้าวมาบริโภค อันเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สำคัญมากของชาวบ้าน และลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวในการซื้อผักต่าง ๆ มาบริโภคในครอบครัวอีกประการหนึ่ง รวมทั้งการลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยเคมีจากพ่อค้าคนกลาง ถึงแม้โครงการธนาคารข้าว และโครงการปุ๋ยหมักบ้านจะยังไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้านทั้งหมดได้ แต่ก็ช่วยแก้ปัญหาให้ชาวบ้านที่ยากจนมาก ๆ ได้พอสมควร

ข) การเพิ่มรายได้เล็กน้อยให้แก่ครอบครัว จากโครงการเกษตรหมู่บ้าน ชาวบ้านสามารถเพาะปลูกพืชผลต่าง ๆ ได้ปีละ 2 ครั้งในแปลงเพาะปลูกของตนเอง คือช่วงหน้าฝน ชาวบ้านจะปลูกข้าวโพด และฤดูแล้งปลูกพืชผักสวนครัว ซึ่งชาวบ้านสามารถเก็บข้าวโพดและพืชผัก (ที่เหลือจากการบริโภค) ไปขายให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย โดยในแต่ละปีช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านแต่ละครอบครัวไม่ต่ำกว่า 500-600 บาท เป็นการเสริมให้ชาวบ้านพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากยิ่งขึ้น

2) ผลกระทบทางสังคม

ก) สร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านเป็นการปลูกฝังความคิดและความเข้าใจของชาวบ้านในการอยู่ร่วมกัน มีความสามัคคี พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ลดการเอาตัวเอาเปรียบ และช่วยกันสร้างสรรค์ประโยชน์ของส่วนรวมไม่ทำงานต่าง ๆ ด้วยหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนดังเช่นแต่ก่อน

ข) ชาวบ้านสามารถลดละอบายมุขได้มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2520

ถึง 2521 ชาวบ้านสามารถลดละอบายมุขได้อย่างกว้างขวาง แม้ว่าหลังจากปี 2522 ที่มีงานสังฆพัฒนาทางค้ำวักตุมมากขึ้น การลดละอบายมุขเริ่มอ่อนลง อาจจะมีชาวบ้านเล่นการพนันบ้างก็เพื่อการสังฆนาการในช่วงงานประเพณีต่าง ๆ และจะไม่เล่นกันในหมู่บ้าน จะออกไปเล่นที่หมู่บ้านอื่น การเล่นโบก โป้ หรือไฮโลว์ ไม่มีให้เห็นในหมู่บ้าน การค้ำมสุราก็จะมีบ้างในช่วงงานประเพณีบางอย่างที่จะมีหมู่บ้านจากแดนไกลมาเยี่ยมเยียน การค้ำมสุราแบบสังสรรค์เฮฮาตัวเองมีให้เห็นน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเข้าพรรษาชาวบ้านจะเลิกละโดยสิ้นเชิง

ค) เสริมสร้างสุขภาพอนามัยของชาวบ้านทั้งทางค้ำวักโภชนาการของเด็กนักเรียนตามโครงการเลี้ยงอาหารกลางวันเด็ก และการมีน้ำสะอาดอุปโภคบริโภคจากการขุดสระน้ำและสร้างตังเก็บน้ำฝน รวมทั้งโครงการประปาหมู่บ้านซึ่งจะสามารถช่วยแก้ไขค้ำวักน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคของชาวบ้านในทุกครัวเรือน

3) ผลกระทบทางการเมือง

ก) การพัฒนากลุ่มผู้นำ โดยการชักนำกลุ่มผู้นำธรรมชาติ ที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเองจากการเข้าร่วมประเพณีบุญบั้งไฟในปี 2515 ให้เข้ามามีส่วนรวมอย่างสำคัญในโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้อำนาจกลุ่มผู้นำเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ปกครองและควบคุมดูแลความทุกข์สุขของชาวบ้านภายในกลุ่มของตน รวมทั้งเป็นสื่อในการกระจายข่าวสารต่างๆไปสู่ชาวบ้านได้อย่างทั่วถึงกัน

ข) การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่าง ๆ เมื่อถึงคราวจำเป็นหรือเกิดปัญหาขึ้นในหมู่บ้านโดยส่วนรวม จะสามารถเรียกระดมให้มาช่วยกันคิดและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

ค) เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติค้ำวักของข้าราชการ ไม่เกรงกลัวอำนาจบารมีของข้าราชการในฐานะเป็นผู้ปกครองประชาชน แต่เลือกที่จะเชื่อและปฏิบัติตามเมื่อเห็นว่ามีเหตุมีผลดี ไม่หลงมกมายในค้ำวักสิ่งต่าง ๆ ที่มีค้ำวักชาวบ้านค้ำง เช่นแต่ก่อนอีกค้ำวักไป

4) ผลกระทบทางการพัฒนา

ก) ใ้รับการปลุกจิตสำนึกในการพัฒนาเพื่อการแก้ไข้ปัญหาของตนเอง โดยอาศัยพลังและความสามารถของตนเองเป็นสำคัญ สามารถร่วมกันปรึกษาหารือและคัดเลือกโครงการพัฒนาที่จะช่วยแก้ไข้ปัญหาต่าง ๆ ของตนเองได้ โครงการใดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จะร่วมกันทำร่วมกันเสียสละ เพื่อให้สำเร็จและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการทำงานของแต่ละครอบครัว ทั้งในค้ำนช่วงเวลาและผลการทำงาน

ข) เกิดกลุ่มพลังทางการพัฒนา ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเป็นตัวแทนในการบริหารและพัฒนาโครงการต่าง ๆ กลุ่มเหล่านี้จะเป็นกลุ่มธรรมชาติที่ชาวบ้านร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้น และจะอยู่ในความควบคุมดูแลพฤติกรรมการทำงานโดยชาวบ้านอีกทอดหนึ่ง ชาวบ้านมีสิทธิที่จะถอดถอนหรือจัดตั้งผู้มีความสามารถขึ้นมาแทนกรรมการที่เห็นว่าไม่รับผิดชอบหรือทำงานได้ไม่ดี

ค) เกิดการฝึกฝนและสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ด้วยการกระตุ้นและชักจูงซึ่งกันและกัน โดยมีหัวหน้ากลุ่มเป็นตัวแทนในการกระตุ้นและชักจูงที่สำคัญ รวมทั้งการสร้างกฎเกณฑ์เงื่อนไขที่จะปรับผู้ที่ไม่ยอมเข้าร่วมในการทำงาน ตัวอย่างเช่น เมื่อทราบเป็นอย่างที่ว่าจะมีการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แ่อาจเอาธุระจำเป็นส่วนตัวมาหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมทำงาน จะถูกปรับ 30 บาท/วัน เป็นค่าแรงงานเพื่อนำเงินจำนวนนี้มาใช้จ่ายในการทำงาน หรือซื้ออาหารเลี้ยงผู้มาร่วมกันทำงาน แต่ด้วยบุคคลผู้นั้นไม่ทราบเรื่องราวมาก่อน หรือเกิดเหตุจำเป็นฉุกเฉินจริง ๆ ทางคณะกรรมการจะพิจารณาอนุโลมให้เพราะถือว่ามิได้หลีกเลี่ยงการทำงานเพื่อส่วนรวม

ง) มีการร่วมกันปรึกษาหารือกันและตัดสินใจเลือกโครงการร่วมกัน จึงสามารถร่วมกันจัดทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่สะท้อนจากความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง แม้ว่าหลาย ๆ โครงการ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าโครงการโดยส่วนใหญ่จะมีผู้นำที่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน และพระอำคำ เสนอให้ชาวบ้านพิจารณาก็ตาม แต่ชาวบ้านจะมีการถกเถียงและปรึกษาหารือกันอย่าง

จริงๆจ้ะ จนกระทั่งบางครั้งเกิดความขัดแย้งถึงขั้นตกเตียงกันอย่างรุนแรง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพที่ชาวบ้านไม่ได้คล้อยตามหรือยอมรับข้อคิดเห็นของพระอำคา และผู้ใหญ่บ้านโดยสิ้นเชิง

ง. สรุปและประเมินผล

จากการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านเลิงแสงพบข้อแตกต่างที่สำคัญ ของการพัฒนาชนบทโดยรัฐบาลและงานสังฆพัฒนา ซึ่งพอจะได้ ดังนี้

1) งานพัฒนาชนบทของทางราชการ

ข้าราชการที่อำเภอโดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนากรและเกษตรตำบลโดยภาพรวมแล้วให้ความสนใจต่อปัญหาและการพัฒนาในบ้านเลิงแสงอยู่พอสมควร ได้เข้ามาสนับสนุนให้ชาวบ้านทำงานพัฒนาหลาย ๆ อย่าง โดยติดต่อประสานงานผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเข้ามาอบรมแนะนำบ้างเล็กน้อย แต่ไม่ได้รับความสนใจจากชาวบ้านเท่าที่ควร การนำโครงการพัฒนาเข้าสู่หมู่บ้านโดยส่วนใหญ่จะเป็นโครงการประเภทถนนหนทาง และการจัดระเบียบชุมชน ซึ่งชาวบ้านมักจะเลือกที่จะรับเอาบางโครงการที่เห็นว่าจะช่วยเสริมงานสังฆพัฒนา เช่น การขอเงิน กสช. มาชุดสรรณะเพื่อเสริมโครงการเกษตรหมู่บ้าน เป็นต้น

อีกทั้งยังมีชาวบ้านบางส่วนที่คิดว่า ข้าราชการไม่ได้สนใจงานพัฒนาในบ้านเลิงแสงเท่าที่ควร ปีหนึ่ง ๆ ที่พัฒนากรและเกษตรตำบลเข้ามาในหมู่บ้านแต่ละครั้งมักจะมาเพื่อขอข้อมูลจากชาวบ้านมากกว่าจะมาช่วยพัฒนาชาวบ้าน แม้จะมีโครงการพัฒนาเข้ามาสนับสนุนบ้าง แต่ก็ไม่ใช่โครงการที่จะช่วยแก้ไขปัญหาค้นฐานของชาวบ้านและไม่สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน มีหลายโครงการที่ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการ เพราะเห็นว่าทำไปก็ไม่เสียหายอะไรหรือทำไปเพราะขัดไม่ได้ ตัวอย่างเช่น การเข้ามาแทรกแซงของพัฒนากรในโครงการธนาคารข้าว เพื่อเข้ามาสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ชาวบ้านยึดถือ มีการกำหนดให้ชาวบ้านเข้าถือหุ้นในธนาคารข้าว เพื่อการสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ชาวบ้านไม่อยากช้คินโยบายของรัฐบาล จึงหากคนเข้าร่วมถือหุ้นได้ 18 หุ้น แดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ชาวบ้านไม่ชอบนำมาใช้

ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่า งานของทางราชการส่วนใหญ่เน้นการจัดระเบียบชุมชนมากกว่าที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน นอกจากนี้งานพัฒนาของทางราชการมักจะเป็นการพัฒนาโดยการนำเอานโยบายของกรมกองต้นสังกัดมาใช้เป็นสำคัญ งานพัฒนาชนบทต่าง ๆ จึงมีกรอบและกฎระเบียบต่าง ๆ มากมาย เพื่อสะดวกต่อการประเมินผลงานของผู้บังคับบัญชามากกว่าเพื่อประโยชน์ของชาวบ้าน ซึ่งเท่ากับขาดความจริงจังต่อการพัฒนาชนบท

2) งานสังฆพัฒนา

งานสังฆพัฒนาเท่าที่ผ่านมา ชาวบ้านเห็นว่าเกิดจากความร่วมมือของทั้ง 3 ฝ่าย คือ พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้าน โดยมีการแยกหน้าที่กันทำงานโดยปริยาย ทั้งๆ ที่มีได้มีการกำหนดบทบาทกันอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ

ก) ฝ่ายพระสงฆ์

พระอัคราโดยส่วนใหญ่จะมีบทบาทสำคัญในด้านการวิ่งเต้นติดต่อชักนำเอาเงินทุนและโครงการต่าง ๆ จากองค์กรพัฒนาเอกชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมูลนิธิเค็ก) มาสนับสนุนแผนงานและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของชาวบ้าน ที่ทุกฝ่ายคิดเห็นร่วมกันแล้วว่ามีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาวิตชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

นอกจากนี้ พระอัครายังมีบทบาทอย่างสำคัญ ในการชักนำชาวบ้านเข้าร่วมโครงการสังฆพัฒนาต่าง ๆ ทั้งในโครงการที่ท่านคิดริเริ่มขึ้นเอง และที่ท่านคิดริเริ่มร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการที่สะท้อนขึ้นมาจากปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ที่มีสภาพทรุดโทรม หรืออภัยคุณภาพ โดยท่านจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน โดยอาศัยความศรัทธาเชื่อถือที่ชาวบ้านมีต่อท่านเป็นเครื่องมือสำคัญ

ในปัจจุบันชาวบ้านเล็งแสงส่วนใหญ่ยอมรับในบทบาทสังฆพัฒนาของท่าน เพราะท่านเป็นแกนนำทางจิตใจของชาวบ้านสามารถชักชวน ให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาคงตนเองได้อย่างกว้างขวาง และเห็นว่าพระสงฆ์กับชาวบ้าน มีความสัมพันธ์กันเป็นพื้นฐาน คงพึง

พาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ตลอดมา เมื่อหมู่บ้านมีปัญหาทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านจะต้องช่วยกันพัฒนา ให้เจริญขึ้นทั้งวัดและหมู่บ้าน ฉะนั้นพระสงฆ์จึงควรจะเข้ามามีบทบาทในค้ำนี้ ไม่ควรจะละทิ้ง ปัญหาของหมู่บ้านดังเช่นที่เป็นมาแต่เดิม ที่พระสงฆ์ไม่สนใจการทำงานและปัญหาของชาวบ้านเอา แแต่ฉันทันแล้วกันอน

ข) กลุ่มผู้นำชุมชน

สำหรับผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทสำคัญต่องานพัฒนาของทางราชการในฐานะผู้ประสานงานและถ่ายทอดความคิดและความต้องการของประชาชนเข้าสู่สภาตำบล และมีบทบาทต่อ งานสังฆพัฒนาในฐานะผู้รวมคิดและริเริ่มโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน จึงเท่ากับมีบทบาทรวมในการประสานงานระหว่าง ทางราชการ พระสงฆ์ และชาวบ้าน ซึ่งก็สามารถแสดงบทบาทได้ดี ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเคารพเชื่อถือ กันถ้วนหน้า

ส่วนกลุ่มผู้นำชุมชนอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือผู้นำธรรมชาติที่เป็นผู้นำกลุ่มบ้านต่างๆ ทั้ง 8 กลุ่ม และทายกวัด เป็นผู้ที่มีบทบาทในฐานะผู้ประสานงานและถ่ายทอดข่าวสารการทำงาน สังฆพัฒนาต่างๆ ไปสู่ชาวบ้านพร้อมๆ กับการมีบทบาทกระตุ้นเร่งเร้าให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมใน งานสังฆพัฒนาด้วย

อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้นำชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถทำ เช่นนี้ได้ ก็ล้วนแต่เกิดจากการยอมรับของชาวบ้านทั้งสิ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จะสนใจสวดสวดการทำงานของกลุ่มผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านความสามารถเฉพาะบุคคล การประสานการทำงาน และประสิทธิภาพการทำงานที่เกิดขึ้นในแต่ละโครงการ เมื่อชาวบ้านเกิดการยอมรับเช่น นี้แล้ว บทบาทของกลุ่มผู้นำในฐานะผู้ริเริ่ม และผลักดันการมีส่วนร่วมของชาวบ้านจึงสามารถ ดำเนินการได้อย่างประสพผล

ค) ชาวบ้าน

มีบทบาทสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการเข้า

ร่วมปรึกษาหารือในการตัดสินใจเลือกโครงการ และร่วมกันทำงานให้สำเร็จ เพราะชาวบ้านได้เข้าใจถึงพลังของตนในการผลักดันการพัฒนาหมู่บ้านได้ค่อนข้างมาก ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นโครงการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นเอง แต่ก็สามารถรับเอาความคิดริเริ่มจากพระอัคราหรือผู้ใหญ่บ้าน มาร่วมกันปรึกษาหารือถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กัน เพื่อการหาข้อสรุปที่เห็นว่าเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของส่วนรวม

ถึงแม้ว่าในการถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปดังกล่าวนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการถกเถียงกันในกลุ่มผู้นำชุมชนก็ตาม แต่ชาวบ้านจะพยายามฟังและคิดตาม พร้อมทั้งพยายามรวมเสนอความคิดเห็น ในทางสนับสนุนหรือคัดค้านความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำ โดยมีได้ถือว่าคนนี้เป็นผู้นำกลุ่มของตนต้องสนับสนุน หรือพยายามคัดค้านผู้นำของกลุ่มอื่น ดังนั้นในการปรึกษาหารือหรือคิดค้นโครงการต่าง ๆ จึงสามารถสะท้อนความต้องการของชาวบ้านออกมาได้ จะมีชาวบ้านเพียงส่วนน้อยที่นั่งฟังเฉย ๆ โดยไม่คิดทบทวน หรือเสนอความคิดเห็นในค้านต่าง ๆ ถึงแม้จะไม่ใครวมเสนอความคิดเห็นในทุกครั้งที่มีการประชุม แต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านเคยรวมเสนอความคิดเห็นกันทั้งนั้น มากบ้างน้อยบ้างตามโอกาสของแต่ละบุคคล

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการมีส่วนร่วมในการทำงานยังมีมาก มีงานพัฒนาหมู่บ้านแต่ละโครงการ ชาวบ้านจะให้ความสนใจ และมีตัวแทนจากทุกครอบครัวไปร่วมกันทำงาน ถ้าพอไปไม่ได้แม่ก็ไปแทน ถ้าหังพอและแม่ไปไม่ได้ก็จะส่งลูกไปทำงานแทน

จากที่กล่าวโดยสรุปมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า พระอัคราเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในงานสังฆพัฒนาชนบทที่บ้านเลิงแสง ในฐานะของการเป็นที่เลี้ยงที่คอยสนับสนุนโครงการพัฒนาต่าง ๆ ให้สามารถริเริ่มและดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ไปได้ โดยการชักนำการสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอกมาสู่หมู่บ้านประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็พยายามผลักดันชาวบ้านให้รู้จักและสามารถใช้ศักยภาพของตนเองมาพัฒนาแก้ไขปัญหา ซึ่งเท่ากับว่าชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองทางการพัฒนาได้ค่อนข้างมาก แม้จะยังคงพึ่งพาทรัพยากรทางการพัฒนาหลาย ๆ ด้านมาจากภายนอกก็ตาม แต่จะเห็นว่าโดยส่วนใหญ่เป็นการขอยืมหรือกู้เงินมาเพื่อเริ่มต้นดำเนินงานและจะนำส่งคืนในภายหลัง ซึ่งทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านเลิงแสงยากจน ไม่สามารถจะระดมทุนเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จึงต้องแสวงหาแหล่งทุนมาเริ่มต้น เพื่อหาโอกาสสร้างความมั่นคงของโครงการจนกระทั่งพัฒนาด้วยตนเองได้ในที่สุด

ชาวบ้านเล็งเห็นว่ายังไม่สามารถพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตได้ ชาวบ้าน
ยังยากจนและขาดแคลนสิ่งจำเป็นพื้นฐานอีกหลายประการ ซึ่งสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ขาดแคลนอย่าง
มาก คือ อาหาร และน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค โดยในปัจจุบันโครงการพัฒนาที่ดำเนินการ
อยู่และกำลังจะดำเนินการล้วนแต่มุ่งแก้ไขและตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น
โครงการธนาคารข้าว โครงการส่งเสริมการเกษตร โครงการนารวม หรือโครงการสาธารณสุข
สุขชุมชน

เท่าที่ผ่านมาแม้ว่าแนวโน้มของงานพัฒนามาจะสามารถตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน
ของชาวบ้านได้อย่างเพียงพอ ที่ชาวบ้านจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้นได้ใน
อนาคต ถึงแม้จะยังไม่สามารถยกระดับรายได้ของชาวบ้านให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยขึ้นก็
ตาม เพราะถ้าจะดำเนินการเช่นนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ในลักษณะที่
เป็นระบบชลประทาน ซึ่งก็เป็นไปได้ยาก จะสามารถทำได้อย่างมากเพียงการปิดท่อนในลำ-
ห้วย หรือลำคลองขนาดเล็ก ซึ่งจะไม่สามารถทำให้น้ำบริบูรณ์และทั่วถึงในทุกพื้นที่เพาะปลูกได้
อย่างไรก็ตาม ถ้าหากงานพัฒนาสามารถสะท้อนความจำเป็นพื้นฐานของชาวบ้าน ให้ชาวบ้าน
สามารถร่วมกันพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามสมควรแก่สภาพได้แล้ว ก็นับว่างานสัง-
พัฒนามันประสบความสำเร็จในการพัฒนาชนบท ตามหลักการและแนวความคิดใหม่ที่เหมาะสมกับ
ชนบทภาคอีสานในปัจจุบัน

5. สรุปเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในลักษณะต่าง ๆ

จากรายละเอียดผลการศึกษาและสังเกตการณ์ บทบาทของพระสงฆ์พัฒนาในลักษณะที่
แตกต่างกันทั้ง 4 ลักษณะดังกล่าว สามารถสรุปเปรียบเทียบออกมาเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 7-1 สรุปบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ภาคีสถานในลักษณะต่าง ๆ

	พระครูญาณวิสุทธิคุณ (สังเขตราหพัฒนา)	พระอ่าง ปัญญาโร (ผู้นำการพัฒนา)	พระสนอง ธรรมโร (ประสานงานพัฒนา)	พระอ่ำคา ปัญญาโร (พี่เลี้ยงประชาชน)
<u>หลักการพัฒนา</u>	ควรจะมีมุ่งเน้นการพัฒนาอาชีพและปรับปรุงคุณภาพชีวิต	ควรจะมีมุ่งแก้ไขคามนิยมในการดำเนินชีวิตที่ผิด ๆ ของชาวมาน	ต้องมุ่งแก้ไขปัญหาปากท้องและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมาน	ควรพัฒนาเพื่อสร้างสภาพความพออยู่พอกินให้แก่ชาวมาน
<u>แนวทางการพัฒนา</u>	พัฒนาคำนึงจิตใจควบคู่กับค่านวัตกรรม	พัฒนาคำนึงจิตใจควบคู่กับค่านวัตกรรม	เน้นการพัฒนาค่านวัตกรรม	พัฒนาคำนึงจิตใจควบคู่กับนวัตกรรม
<u>โครงการพัฒนา</u>	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ 2. โครงการยาสมุนไพร 3. โครงการธรรมศึกษา 4. โครงการมูลนิธิพระครูญาณวิสุทธิคุณ 5. โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล 6. โครงการฝึกอบรมการวิปัสสนากรรมฐาน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการจัดระเบียบชุมชน 2. โครงการปรับปรุงระบบการคมนาคม 3. โครงการพัฒนาจิตใจ 4. โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 5. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการพัฒนาของประชาชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการสาธิตการเกษตร 2. โครงการพัฒนาจิตใจ 3. โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและจัดระเบียบชุมชน 4. โครงการห้องสมุดประจำหมู่บ้าน 5. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางพัฒนาของประชาชน 6. โครงการพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อการบริโภค 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการพัฒนาจิตใจ 2. โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางพัฒนาของประชาชน 3. โครงการส่งเสริมการเกษตร 4. โครงการสาธารณสุขชุมชน

	พระครูญาณวิสุทธิคุณ (สังเขตราหพัฒนา)	พระอานง ปัญญาธโร (ผู้นำการพัฒนา)	พระสนอง อัมมธโร (ประสานงานพัฒนา)	พระอำภา ปัญญาธโร (พี่เลี้ยงประชาชน)
<u>ปัญหาของการทำงาน</u>	1. ประชาชนเป็นเพียงผู้เข้าร่วม ปฏิบัติงานเท่านั้น 2. ขาดกิจกรรมต่อเนื่อง 3. ไม่มีการจูงใจกระตุ้นประชาชน	1. ความไม่เข้าใจในบทบาทสังคม- พัฒนาจากพระสังฆาธิการ ผู้ปก ครองและประชาชนบางกลุ่ม 2. ปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการตัดสินใจเลือก โครงการ 3. พระสังฆพัฒนาเริ่มหมดกำลังใจ ในการทำงาน	1. ขาดงบประมาณจัดทำโครง การพัฒนาขนาดใหญ่ 2. ในช่วงแรกชาวบ้านไม่เข้าใจ และไม่ยอมรับในบทบาท สังฆพัฒนา	1. ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจ ในหลักการพัฒนาชุมชน 2. ขาดการประสานงานรวม กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
<u>การพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน</u>				
- การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน	ได้เฉพาะด้านสาธารณสุข และไม่ถาวร	ชาวบ้านไม่ค่อยสนใจเรื่อง ๆ ที่มีฐานะ ก็สามารถตอบสนองได้	ยังขาดค่าน้ำสะอาดเพื่อการ อุปโภคบริโภค	สามารถตอบสนองสิ่งจำเป็น พื้นฐานที่สำคัญที่สุดของชาวบ้าน (คือขาดชาวบริโภคน) ได้ดี
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนา	มีส่วนร่วมน้อยมาก	มีส่วนร่วมน้อย	มีส่วนร่วมพอสมควร	มีส่วนร่วมค่อนข้างมาก
- การพึ่งตนเอง - พึ่งตนเองทางการพัฒนา	ไม่ได้เลย	ไม่ได้เลย	ได้พอสมควร	ได้ค่อนข้างมาก
- พึ่งตนเองในการ ดำเนินชีวิต	แล้วแต่ศักยภาพของแต่ละบุคคล	พึ่งตนเองได้สูงมาก	พึ่งตนเองได้กว่าครึ่งหนึ่ง	พึ่งตนเองได้พอสมควร

ที่มา : รวบรวมจากทัศนะและความคิดเห็นของพระสังฆพัฒนาทั้ง 4 รูปนี้เอง